

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Zuzana Kubínová

Masmédia v životě žáků základní školy

Olomouc 2017

Vedoucí práce: PhDr. René Szotkowski, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Masmédia v životě žáků základní školy“
vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 18.4.2017

.....

Bc. Zuzana Kubínová

Děkuji PhDr. Renému Szotkowskému, Ph.D. za cenné připomínky a podnětné rady, které mi jako vedoucí mé diplomové práce ochotně poskytoval při jejím zpracování. Dále děkuji pedagogům a žákům základní školy, kteří se mnou spolupracovali při provádění průzkumu.

OBSAH

ÚVOD	6
I. TEORETICKÁ ČÁST	7
1 MASMÉDIA.....	9
1.1 Vymezení pojmů masmédiá a masová komunikace.....	9
1.2 Charakteristika médií.....	10
1.3 Funkce médií	12
1.4 Druhy médií.....	14
1.4.1 Média horká a chladná	14
1.4.2 Média tištěná a elektronická.....	15
1.5 Účinky masmédií na žáky 2. stupně základní školy	19
1.5.1 Účinky televize.....	22
1.5.2 Prevence a doporučení	25
1.6 Mediální výchova	26
1.6.1 Mediální výchova RVP ZV	27
1.6.2 Audiovizuální výchova	28
1.6.3 Strategie digitálního vzdělávání.....	29
1.6.4 Bariéry integrace digitálních technologií do vzdělávání.....	31
2 DĚTI 2. STUPNĚ ZÁKLADNÍCH ŠKOL A MASMÉDIA	33
2.1 Vymezení pojmu pubescence a děti 2. stupně základní školy.....	33
2.2 Charakteristika období pubescence	34
2.2.1 Kognitivní vývoj	35
2.2.2 Psychosociální vývoj.....	37
2.3 Socializace	38
2.3.1 Rodina	39
2.3.2 Škola.....	41
2.3.3 Vrstevníci	43
3 VOLNÝ ČAS ŽÁKŮ ZÁKLADNÍCH ŠKOL.....	46
3.1 Pojetí volného času.....	46
3.2 Funkce volného času	46
3.3 Způsoby trávení volného času	48

II.	EMPIRICKÁ ČÁST	49
4	POHLED NA SOUČASNÝ STAV ZKOUMANÉ PROBLEMATIKY.....	49
5	CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	51
6	DESKRIPCE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	52
6.1	Výzkumné cíle, problémy a hypotézy	52
6.1.1	Hlavní cíl a dílčí cíle výzkumu	52
6.1.2	Deskriptivní problémy a relační problémy.....	52
6.1.3	Věcné hypotézy	53
6.2	Výběr prvků do výzkumného souboru	54
6.3	Orientace výzkumu.....	54
6.3.1	Metoda sběru dat	54
6.4	Předvýzkum	55
6.5	Časový harmonogram výzkumného šetření	55
7	VÝSLEDKY PRŮZKUMU A VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	57
7.1	Výsledky průzkumu – řešení deskriptivních problémů.....	57
7.2	Výsledky výzkumného šetření - ověřování hypotéz.....	76
8	DISKUSE.....	79
9	ZÁVĚR	81
10	SEZNAM ZKRATEK	83
11	SEZNAM TABULEK.....	84
12	SEZNAM GRAFŮ	85
13	SEZNAM OBRÁZKŮ	85
14	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A DALŠÍCH ZDROJŮ	86
15	SEZNAM PŘÍLOH	92

ÚVOD

Tato diplomová práce je zaměřena na problematiku masmédií v životě žáků základní školy a jejich působení na ně. Budu se v ní zaměřovat na účinky médií v životě žáků 2. stupně základní školy, ať už se jedná o jejich vývoj, socializaci, nebo volný čas. Masmédia pronikají všemi těmito oblastmi a mají na žáky pozitivní, ale i negativní vliv.

Média patří mezi další socializační činitel. V určitých aspektech mohou nahrazovat rodinu a vrstevníky. Mají určitý vliv na chování jedince a společnosti. Mohli bychom říct, že média dokáží ovlivnit konání a uvažování lidí, a to zejména dětí. Právě děti jsou nejvíce ohroženou skupinou. Prostřednictvím médií získávají představu o světě dospělých, svých vrstevníků, i o sobě samých. Skrze ně nacházejí nové způsoby odpočinku a zábavy, prožívají chvíle napětí, rozvíjejí své zájmy a sny. Masová média jsou v dnešním světě velice důležitým zdrojem poznatků a zkušeností. Ukazují nám ideál krásy a ošklivosti, ať už v reklamách nebo televizních seriálech. Říkají nám, jak se máme chovat, oblékat, nebo co si máme koupit.

Hromadné sdělovací prostředky jsou součástí našeho života. Určují nám časový plán dne. Televizní pořady se vysílají v určitou dobu a noviny nebo časopisy mají také určité dny, kdy se objevují v obchodech. Většina mladých lidí, když se vrátí domů, si pustí televizi nebo počítač a shlédnou svůj oblíbený seriál. Večerní program přizpůsobí tak, aby mohli sledovat svůj oblíbený pořad. Mnoho z nás si vzpomene, jak nám rodiče říkali: „Umýt, vyčistit zuby, podívat se na Večerníček a spát“. Večerníček takto dětem symbolizuje konec dne. Naše užívání médií má také sklon k ritualizaci. Mnoho lidí si nedovede představit den bez toho, aniž by nastoupili do autobusu bez sluchátek v uších, nebo si ráno před tím, než odejdou z domu, nezkontrolovali zprávy na Facebooku. Jak už jsme říkali, média jsou pro nás nepostradatelnou součástí našeho každodenního dne, naplňují nám volný čas a stávají se pro nás dalším výchovným elementem. Mnoho dětí a mladých dospívajících si nedovede představit svůj volný čas bez těchto médií.

„Dnes máme obrovský výběr duševní stravy, ať už na televizních kanálech nebo v kinech, nebo v knihách a časopisech. Ale čím svobodnější volbu člověk v tomto směru má, tím větší na něm leží odpovědnost za utváření jeho vlastního života a jeho duše. Jde o to, aby duše rostla do síly a do krásy“ (Říčan 1998, s. 9).

Proto bychom se měli my učitelé a rodiče zamyslet nad tím, co naše děti a žáci konzumují. Nejde o kvantitu, ale především o kvalitu. Média se pro děti a mladé jedince stávají nepostradatelnou součástí života. Proto by mladí jedinci měli být informováni jak ve školách, tak i v rodinách o správném využívání těchto hromadných sdělovacích prostředků. Zvláště

ohroženou skupinou jsou děti na druhém stupni základní školy. Děti už nejsou tolik pod dohledem rodičů, jak tomu bylo na prvním stupni základní školy. Mají více času, kdy nejsou kontrolovány dospělým člověkem, a tento svůj čas prožívají mnohdy i několik hodin denně s těmito médii. Právě proto jsem si vybrala diplomovou práci na téma „Masmédia v životě žáků základní školy“. Když jsem se rozhodovala, jaké téma si vybrat pro svou diplomovou práci, bylo mi jasné, že to budou masmédia a jejich vliv na děti druhého stupně základní školy.

Cílem teoretické části diplomové práce je vymezit, definovat a specifikovat jednotlivé druhy masmédií a jejich funkce. Dále vymezit mediální výchovu na základní škole a uvést Strategii digitálního vzdělávání. Charakterizovat činitele sociálního prostředí a vývojové procesy u žáků druhého stupně základní školy. Pokusím se tyto změny ve vývoji propojit se socializací a vývojem dětí s těmito masmédií a zkusím stanovit, jaké účinky mají masmédia na žáky druhého stupně základní školy. Také vymezím pojetí volného času, jeho funkce, způsoby trávení tohoto času a různé činnosti, jejichž součástí jsou masmédia, která v dnešní době vzrůstajícím tempem zaplňují volný čas. Uceleně pochopit tato výše zmíněná témata a porovnat poznatky, jež z nich vycházejí. Specifikovat všechna masmédia a všechny vlivy na děti by bylo velice obsáhlé, proto se pokusím zaměřit jen na určitá masmédia a zkusit přijít na to, v jakých oblastech masmédia ovlivňují žáky druhého stupně základní školy.

Cílem praktické části diplomové práce je zjistit a následně porovnat, s jakými vybranými masmédií tráví čas vybraní žáci 6. a 9. tříd na základních školách v Pardubickém kraji.

Pracuji jako vychovatelka na základní škole a vidím, jak je pro děti těžké být bez mobilu, počítače. Rok od roku se zhoršují vztahy mezi dětmi, neumí spolu komunikovat, hrát si. Když se zeptáte žáka, co dělá, když přijde domů, řekne vám, že jde na počítač hrát online hry se spolužákem, který bydlí ve stejné ulici. Sociální komunikace tváří v tvář je nahrazena médii a prostřednictvím nich dnešní mládež komunikuje. Mnoho rodičů využívá tato média jako pomocný výchovný nástroj, buď jako odměnu nebo trest. Děti totiž mnohdy preferují pobyt u televize či internetu na úkor jiných aktivit. Proto bychom se měli zamyslet už jako rodiče, učitelé nebo vychovatelé, jak správně směřovat děti a mladistvé k využívání těchto moderních technologií.

I. TEORETICKÁ ČÁST

Teoretická část této diplomové práce je rozdělena do tří kapitol. V úvodu každé kapitoly budou vymezeny základní pojmy, popřípadě budou některé pro tuto práci méně významné pojmy vymezeny v průběhu jednotlivých podkapitol.

V první kapitole teoretické části se budu věnovat masmédiím. Uvedu jednotlivé funkce a druhy masmédií, abychom lépe pochopili, k čemu nám mají sloužit. Jelikož masmédií je velké množství, tak cílem této diplomové práce určitě není všechna masmédiá specifikovat. Dále se zaměřím na mediální výchovu, protože dnes je osvojování si základů mediální gramotnosti institucionalizováno do podoby školní a mimoškolní výchovy. Mediální výchova je v podstatě od roku 2006 součástí kurikulární reformy. Je tedy začleněna do rámcového programu vzdělávání. Já se zaměřím na základní vzdělávání, kde je mediální výchova ukotvena ve všeobecném vzdělání, buď v podobě samostatného předmětu, nebo jako součást předmětů jiných. Také něco málo uvedu ke Strategii digitálního vzdělávání s vizí do roku 2020.

V další kapitole se budu zabývat dětmi 2. stupně základní školy. Tito žáci si začínají v období dospívání vytvářet, ale i přetvářet svůj sebeobraz. Je to čas, kdy hledají svoji identitu. Dospívající hledá nový smysl vlastního sebepojetí a jeho kontinuity. Osvojuje si nové kompetence a získává nové sociální role ve společnosti, s nimiž se musí nějak vyrovnat a zaujmout k nim nějaký postoj. Na začátku této kapitoly charakterizují období dospívání a vytyčím některé změny v tomto období. Dále se budu zabývat vnějšími činiteli, které ovlivňují mladé dospívající. Mezi vnější činitele patří rodina, vrstevníci, učitelé a v dnešní době hodně diskutované téma a to masmédiá.

V poslední, a to třetí kapitole teoretické části, bych se chtěla zaměřit na volný čas dětí a mládeže, protože svůj volný čas tráví z velké části s médii. Na úvod této kapitoly vymezím pojem volný čas, poté uvedu funkce volného času od tří autorů a nakonec vytyčím způsoby trávení volného času.

1 MASMÉDIA

Na začátku této kapitoly vymezím základní pojmy, které jsou v této práci stěžejní. Jedná se o pojmy „masmédia“ a „masová sociální komunikace“. Uvedu, k čemu masmédia slouží a představím nejdůležitější média, která ovlivňují každodenní činnost dětí a mládeže.

Pro moderní dobu jsou média samozřejmostí. Staly se významným nástrojem pro šíření, prosazování a upevňování společenských hodnot a norem. Připisuje se jim výrazný podíl na socializačně-výchovném procesu jedince.

1.1 Vymezení pojmů masmédia a masová komunikace

Jelikož vymezení pojmu „masmédia“ je v odborné literatuře velmi mnoho, je těžké ho přesně definovat. Tento termín nejprve rozdělím na „masu“ a „médiu“. Ve slovníku mediální komunikace se pojmem „masa“ užívá k označení „*velkého, obecně nedefinovaného množství lidí, kteří jsou rozptýleni v prostoru a neexistují mezi nimi fyzické ani sociální vazby*“ (Reifová 2004, s. 129).

Dále Osvaldová a kol. (2007, s. 118) definují „médiu“ jako „*obecně zprostředkující činitel, zprostředkující prostředí. V komunikaci je to vše, co slouží jako prostředek k uchování a přenosu sdělení v prostoru a čase*“. Širší pojetí zařazuje mezi média sociální komunikace řeč, gesta, signály, písmo a jakékoliv objekty, které mohou být využity k prezentaci v sociální komunikaci nebo organizaci. Rovněž užívání pojmu médium v sociální komunikaci je různorodé. Marshall McLuhan za médium označoval „*vše, co slouží k rozšíření (obohacení) lidských smyslů a schopností*“ (Osvaldová 2007, s. 48). Dále Reifová (2004) říká, že médium je něco, co je mezi dvěma stranami. Médium je důležitý článek mezi komunikátorem a adresátem.

V pedagogickém slovníku se uvádí, že pod pojmem masmédia, neboli masová média, si můžeme představit „*hromadné sdělovací prostředky. Prostředky, jimiž se realizuje masová sociální komunikace, vymezována tím, že přenášené sdělení je přijímáno velkým, anonymním a heterogenním souborem adresátů a zpětná vazba od adresáta sdělení ke zdroji je zpožděná*“ (Průcha a kol. 2009, s. 148).

Reifová (2004, s. 130) dále definuje pojem masové komunikace jako „*proces přenosu standardizovaného mediálního sdělení vyráběného profesionálními komunikátory v rámci mediální komunikace k disperznímu publiku. V tomto pojetí je masa sociální kolektivita lidí bez*

interpersonální komunikace i jiné sociální interakce, kteří jsou vzájemně izolováni v prostoru, avšak vystaveni působení stejných vnějších impulzů v podobě obsahů masové komunikace“.

1.2 Charakteristika médií

Masová média představují významnou součást života moderní společnosti. Noviny, časopisy, filmy, internet, rozhlasové a televizní vysílání jsou součástí naší každodenní činnosti, ekonomické existence společnosti a politického rozhodování. Jejich společenský význam spočívá především v tom, že jsou k dispozici velkému počtu uživatelů. Moderní společnost je těmito médii prostoupena, proto se stala nejen významným projevem sociální komunikace, ale i důležitým sociálním, kulturním a politickým faktorem. Média jsou součástí a rozměrem kulturních dějin a současnosti moderních společností (Bednařík 2011).

Možnosti médií se rozvíjejí zrychlujícím se tempem. Ve 20. století prošla prudkým vývojem jak tradiční média tištěná (časopisy, knihy), tak i média elektronická, která jsou zaměřena na obrazové nebo akustické zpracování informací jako je film, rozhlas, televize. Také svoji nabídku rozšířila z hlediska obsahu a zvýšila dosah, vliv a význam. Poslední desetiletí jsou spjata s rozvojem televize, internetu, počítače, aj. (Ježek 2014).

Právě masová média mají v moderní společnosti zásadní a neustále vzrůstající význam. Jsou prostředkem zábavy, trávení volného času, také jsou zdrojem informací, ale mohou být i nástrojem moci politické. Díky virtuálnímu světu mohou média manipulovat se společností. V životě současného člověka roste význam mezilidské komunikace jako formy sociálního styku spočívající ve sdělování informací. Komunikace může být tváří v tvář, nebo stále častěji je prostřednictvím médií. Zejména masmédia umožňují ovlivňování velkých skupin lidí najednou a v poslední době i jejich aktivní zapojení do komunikace. S rychlou razancí se tyto nové formy komunikace staly součástí denního života. Děti a mladí lidé se s médii denně setkávají v rodině, škole i ve volném čase. Možnosti pro jejich využívání se jim nabízejí již v předškolním věku. Prostřednictvím médií mladí lidé získávají informace o světě dospělých i o vrstevnících.

Rozvoj masových médií a nástup masové komunikace je možné vnímat jako technologicky podmíněnou změnu v komunikačních možnostech člověka. Tyto prostředky jsou vyráběné mediálními profesionály, za pomoci technických aparátů šířené k velkému heterogennímu publiku. Komunikace pomocí média je interpersonálně nepřímá a nepřetržitě působící, kdy může ovlivňovat podprahové vnímání. McLuhan (2011) říká, že nástup každého nového média změní smyslovou rovnováhu lidí dané kultury a pozmění jejich vědomí.

Dostál (2011) uvádí Marshalla McLuhana jako člověka, který přistoupil k členění vývoje člověka dle převládajícího typu komunikace. McLuhan rozděluje vývoj do 4 období:

1. *„První označuje za období orální kmenové kultury a popisuje jako „svět ucha“, tedy jako dobu akustického prostoru.*
2. *Druhé označuje jako „svět oka“, respektive dobu psané kultury, pro niž je příznačné, že akustické vnímání sdělení je nahrazeno pomocí písma.*
3. *Třetí období podle McLuhana představuje „Gutenbergova galaxie“. Tím chce poukázat na význam knihtisku a na podíl tištěné knihy na spojení společnosti.*
4. *Gutenbergovu galaxii střídá podle McLuhana další období spojené s nástupem elektřiny a následuje období, které se k pojmenování epochy tisku označuje výrazem „Marconiho galaxie“ (Dostál 2011, s. 19-20).*

Velký význam masových médií spočívá v tom, že jsou podstatným zdrojem výkladů sociální reality a představ o ní. Tyto prostředky jsou zdrojem veřejně uznávaných norem. Společnost informace přijímá jako normální a pravdivé. Také jsou zdrojem moci, prostředkem vlivu, ovládání a prosazování inovací, manipulací a také informačním zdrojem (Meyrowitz 2006). Masová média tedy chápeme jako zprostředkovatelské systémy a prostředky, které umožňují zprávy v nich zakódované dostat až ke konzumentům, kteří představují velké, anonymní a heterogenní soubory adresátů. Pojem média patří mezi nejpoužívanější pojmy současnosti. Máme na mysli hlavně tisk, rozhlas, televizi, případně média založená na digitálním zpracování a přenosu dat, které nesou označení „nová“. Mezi ně patří třeba internet (Meyrowitz 2006).

Hlavní mocí médií je, že se podílí na socializaci jednotlivce a na jeho začleňování do společnosti. Mohou formovat a utvářet jedince do podoby společnosti, ve které žije. Mezi základní funkce člověka patří výměna informací a vzájemné dorozumívání se. Ke kulturním a sociálním proměnám moderní společnosti se masová média stala významnými společníky veřejného i soukromého života. Zaujala vedle rodiny, školy a přátel roli důležitého socializačního činitele, který nás učí vnímat sebe sama. Média ovlivňují naše chování, postoje i názory jedinců. Rozšiřují možnosti poznání, vzdělávají, ovlivňují životní styl, mohou ale také lákat k nežádoucímu sociálnímu chování či klamat. Udržují, utvářejí, ale i ohrožují společenskou stabilitu. Také mohou ovlivňovat jednotlivce i společnost, a proto mají velký význam pro společnost. Každá společnost si hledá prostředky, kterými jednotlivci předkládá správné hodnoty, normy a pravidla, kterými upravují špatné, neboli odlišné chování jejích příslušníků.

Právě proto se ve vývoji médií objevují časté snahy o jejich ovládnutí, o kontrolu jejich působení a jejich využití. Média dokáží ovlivnit uvažování mladistvých lidí (Meyrowitz 2006).

Média slouží ke zprostředkování obsahů mezi dvěma různými subjekty, a to mezi komunikátorem a adresátem. Nejpříjemnějším a nejstarším médiem je řeč, která umožňuje vyjadřovat pocity a myšlenky a bezprostředně je sdělovat ostatním lidem (Buermann 2009). Hlavním znakem médií je jejich komerční báze, proto cílem médií není poskytování informací ani záchrana lidstva, ale jejich cílem je především co největší zisk. Pokud publikum není schopno zaplatit za produkt potřebnou částkou, tak se výroba produktu zastaví, popřípadě se produkt vůbec nezačne dodávat (Prokop 2005).

Dieter Prokop (2005) ve své knize „Boj o média“ odpovídá na otázku, co tedy jsou masová média. Uvádí, že existence médií je tam, kde je velké publikum. Média existují pouze tehdy, pokud existují zprostředkovatelé, kteří svou nabídku sledují. Sledují zisk, moc, propagandu, oblíbenost u majoritní skupiny obyvatelstva, která ji akceptuje, kupuje a diskutuje. Tak teprve tehdy jsou skutečně masovými médii.

1.3 Funkce médií

Média mají ve společnosti určité funkce, které jsou důležité například při rozvoji jednotlivce, nebo k soudržnosti společnosti atd. Mnoho autorů vymezuje určité funkce, které se uskutečňují při rozvoji identity mladého člověka. Nyní uvedu alespoň některé funkce masových médií. Dle Burtona (2001) můžeme ve stručnosti uvést těchto pět základních funkcí a to sociální, zábavnou, informační, kulturní a politickou funkci. Dále Urban a kol. (2011) uvádějí tyto čtyři funkce, které si následně objasníme.

1. Individuální a společenská funkce

Individuální funkce rozvíjí osobnost jednotlivce, a to zejména u dětí a mladistvých. Společenská funkce médií vychovává ke kulturnímu soužití. Vytváří vzory a ovlivňuje sociální soužití. Pomáhá mladému dospívajícímu se orientovat ve světě a nabízet mu odpovědi na otázky ve smyslu života. Tato společenská funkce médií přispívá k soudržnosti společnosti, která se stále více rozpadá na menší skupiny až skupinky.

V dnešní době se mladiství čím dál méně scházejí. Dříve, když ještě nebyly počítače, se více vztahy utužovaly. Děti po škole šly ven a hrály hry s kamarády. Dnes, když dítě přijde domů, hodí aktovku do kouta a pustí si televizi, nebo počítač.

2. Politicko-výchovná funkce

Politická funkce, která médiím umožňuje prostor, kde mohou všichni představit své záměry, programy, požadavky a cíle.

3. Funkce kritiky a kontroly

Poskytuje možnosti kritiky a kontroly nositelů politické moci. Politickovýchovná funkce přispívá k tomu, že se z obyvatel stávají politicky myslící a zodpovědně jednající občané. K této funkci si můžeme uvést příklad, který uskutečnila Rada pro rozhlasové a televizní vysílání. V roce 2011 zahájila kampaň „Vaše dítě, vaše televize, vaše zodpovědnost“ vycházející z priority nazvané „Ochrana dětí před negativním mediálním obsahem“. Smyslem této kampaně bylo „posílení rodičovské zodpovědnosti za výběr mediálních obsahů, konzumovaných dětským divákem. Spoty byly vysílány v České televizi, na Nově, Primě, v Televizi Barrandov, TV Makro Spáčil, TV Ostrov a Local TV Plus. Kampaň byla součástí dlouhodobé snahy Rady zvyšovat úroveň mediální gramotnosti v České republice“ (Děti a média ©2016).

4. Artikulační funkce

Mezi další významné funkce patří i artikulační funkce, která skrze média napomáhá občanům vyjádřit veřejně své zájmy.

5. Hospodářská funkce

Poslední funkcí je hospodářská funkce, která podporuje růst médií a slouží jako motor hospodářského růstu.

Z uvedeného seznamu vyplývá, že televizi a internetu připadá velmi důležitá úloha v naší společnosti. Mohli bychom říct, že nás drží pohromadě a pomáhají nám žít. Televize a internet jsou významnými činiteli občanského života. Proto jsou v mnoha domácnostech moderní televizory, které často nabízejí celou řadu doplňkových funkcí, jako Smart TV, které umožňují připojení k internetu, přehrávání videa či hudby z USB, prohlížení fotografií, či pořízení záznamu vysílání na externí úložiště. Proto se budu v této diplomové práci více zaměřovat na televizi.

Média mají řadu nedostatků. Ne vždy plní všechny zmíněné funkce a jsou předmětem kritiky. Zejména televize se ocitá často na lavičce obžalovaných. Televize proměňuje naši kulturu v jednu velkou arénu pro showbusiness. Typické pro český národ je, že si ze všeho děláme legraci. Tím může u mladých lidí upadat úsudek. Představitelem této kulturně

pesimistické teze je Neil Postman, který v Německu svou knihou „Ustavíme se k smrti“ vzbudil velkou pozornost veřejnosti. Televizi jsou nejčastěji vytýkány různé nedostatky, které později popíšu.

V dnešní době si už každý uvědomuje, že vedle školy, rodiny a společnosti, která mladistvé obklopuje patří i čtvrtý výchovný element, a to masmédiá, neboli hromadné sdělo-vací prostředky. Proto bychom měli zvažovat, jaký vklad do budoucího klimatu v naší společnosti přinášejí (Piřha 1999).

1.4 Druhy médií

Možnosti médií se rozvíjejí zrychlujícím se tempem. Od vynálezu knihtisku až k současné produkci masmédií uplynulo několik set let. Televize do společenského dění vstoupila v druhé polovině 20. století. Poslední desetiletí se stalo obdobím velkého rozmachu nových informačních a komunikačních technologií a jejich široké uplatnění ve volném čase dětí a mladých lidí. Běžnému využívání těchto prostředků napomáhají také jejich přenosné využití. Dříve to byl walkman a discman. Dnes mobilní telefony a osobní počítače umožňující využívání internetu (Ježek 2014). Vznik nových informačních a komunikačních prostředků nemění jenom média již existující, ale mění i jejich výchovná a volnočasová využívání. Existuje ovšem spousta dílčích dělení, z nichž některá jsou uvedena níže.

1.4.1 Média horká a chladná

Abychom si lépe představili rozdíl mezi dřívějším čtenářem a současným divákem, uvedu zde rozlišení médií horkých a chladných, jehož autorem je známý představitel mediálních studií Marshall McLuhan. Kraus (2008, s. 94) říká, že „*kritériem tohoto dělení jsou různé odpovědi na otázku, v jaké míře médium dodává jednomu ze smyslů vnímání „vysokou ostrost“, poskytuje mu více informativních údajů*“. Reifová (2004, s. 133) uvádí, že „*média lze určit jako horká nebo chladná jen relativně, ve srovnání jednoho média s jiným*“. Například při srovnání televize s rozhlasem je televize horké médium. Horká média rychle vtáhnou člověka do svého světa působnosti. Vyznačují se vysokou naplněností daty, až se příjemce stane pasivním. Do této kategorie bývá řazen rozhlas, film, fotografie. U chladných médií musí člověk zapojit svou představivost, jelikož množství získávaných informací je menší (Reifová 2004). „*Pro horká média je tedy charakteristická nízká participace, zatímco chladná média vedou posluchače k vysoké míře participace a doplnění*“ (McLuhan 2011, s. 23). Podle počtu angažovaných smyslů televize a počítač patří k médiím chladným.

1.4.2 Média tištěná a elektronická

Mezi klasická tištěná média řadíme časopisy, knihy, noviny atd. Jako média elektronická můžeme uvést internet, video, televizi, počítač, mobilní telefon atd. Tato nová média, označovaná jako nové technické vymoženosti, se stala běžnou součástí lidí (McLuhan, 2011).

Informační a komunikační technologie nás doprovázejí na každém kroku. Každý den s nimi přicházíme do kontaktu již od útlého dětství. Média z pedagogického hlediska zastupují důležitou roli ve vzdělání a socializaci. Obklopují nás nejen v domácnostech, ve školách, obchodech, obecně jsou součástí každodenního života. Rychlý rozvoj nových technologií klade na učitele stále větší požadavky, a proto si učitelé musejí neustále zvyšovat svou informační gramotnost. Noviny, časopisy, filmy, rozhlasové a televizní vysílání, stejně jako mnohé internetové stránky a některé knižní produkty nabízejí sdělení, o která je z nejrůznějších důvodů zájem. Jejich zájem může být formován celou řadou podmětů, od potřeby orientovat se v politice, ekonomice, vzdělávat se, pobavit, či jen zaplnit volný čas.

V této diplomové práci se budu zabývat více elektronickými masmédií, proto se následně jen okrajově zmíním o tištěných masmédiích.

Tištěná média

Mezi nejstarší masmédiá patří jednoznačně tisk. Za klíčový jev tohoto období je považován Gutenbergův vynález knihtisku v polovině 15. století. Díky vynálezu knihtisku vznikly jiné formy tiskovin než knihy a noviny. Jsou to prospekty, mapy, plakáty, hudební záznamy, nástěnné noviny a mnohé další tiskoviny (Jiráková a Koplová 2003).

Tisk obvykle dělíme podle periodicity (deníky, týdeníky, měsíčníky, aj.). Různé možnosti nabízí dělení podle zaměření na cílové skupiny (děti, ženy, muži, cestovatele, myslivce, aj.) nebo obsahu (zaměřena na ekonomiku, finance, právo, zdraví, aj.).

V dnešní době si můžeme svůj oblíbený časopis nebo knihu objednat i v elektronické podobě. Elektronická média jsou dnes, a zřejmě i nadále zůstanou, jednou z nejvýznamnějších oblastí informačního a komunikačního procesu. Současné způsoby využívání médií napomáhají vytvářet pozitivní vztah k předkládaným informacím, k námětům, programům volnočasové činnosti a probouzejí zájem mladých lidí vyjadřovat svoje názory. Pro uživatele je hlavní požadavek učit se vhodně média využívat a v přiměřeném rozsahu a záměru se naučit v nich nacházet potřebné informace a pozitivní podmínky k činnosti. Mnoho škol vydává školní časopis

nebo noviny v tištěné nebo elektronické podobě pro své spolužáky a kamarády. Tyto aktivity mohou pochopitelně být nejen zájmovou činností, ale i přípravou na budoucí profesi.

Elektronická média

Elektronická média nesou charakteristiky masové komunikace, zatímco je zde celá řada dalších možností využití internetu, jako je e-mail, Skype, ICQ, aj. Proto má daleko blíže ke komunikaci soukromé a interpersonální. Internetová média bývají kladena do protikladu k masovým médiím pro svou interaktivní povahu a vyšší míru individualizace nabídky. Je pravda, že architektura počítačových sítí dovoluje průběžné a rozsáhlejší formulování požadavků ze strany uživatele než tradiční masová média. Uživatel může, také snáze ventilovat své dojmy a názory zapojením do diskuse, či připojením komentáře (Dostál 2011).

Technologickými a ekonomickými globálními změnami posledního desetiletí přichází jev, který můžeme nazývat konvergence¹ médií. Jde o prohlubující se dostupnost mediálních produktů. Sjednocování více funkcí do jednoho přístroje. Na film se můžeme podívat na internetu, v mobilu, v televizi atd. Dochází také k propojení médií. Televize již běžně vysílá na internetu (Česká televize, i-prima, HBO atd.). Televizní signál můžeme přijmout na mobilní telefon, notebook. Suchý uvádí, že v USA je v rámci zábavy běžně nabízena dostupná virtuální realita včetně vůní spojených s obrazem, která ještě není graficky dokonalá a nejde zde o dokonalé ztvárnění, ale o dokonalou iluzi. Díky zapojení a propojení více smyslů jde o iluzi stoprocentní (Suchý 2007). Suchý dále uvádí, že studie vypracovaná v roce 2011 konstatovala, že dominantním médiem v rodině zůstává televize, ale pomalu se ztrácí spojení televizního programu a televizního přijímače. Jeho funkce přebírá počítač. Aktuální studie však naznačuje možnou změnu daného trendu. Sledování audiovizuálních médií se stále odehrává prostřednictvím televize. Přítomno je nové pojetí televize jako multifunkčního zařízení. Televize už není jen jako zařízení k příjmu klasického televizního vysílání, ale také jako přehrávač pořadů, připojení na internet či platforma pro hraní her (Suchý 2007). Proto můžeme říct, že některé funkce počítače přebírá televize. I přes televizi můžeme surfovat na internetu, nebo hrát online hru se svým kamarádem ze školy. Rozvíjí se možnosti her. Cyklistický nadšenec může v zimě doma jezdit na kole. Svoje kolo si posadí na válce a může online závodit s jinými lidmi.

¹ Konvergence (z lat. *con-vergere*, ohýbat k sobě) je pojem označující *sblížení, sblihavost, sblížení, popř. vývoj, který vede ke sblížení*. O daných vlastnostech, které se sblíží, říkáme, že konvergují. Objekty, procesy, vlastnosti apod., které se účastní konvergence, označujeme jako konvergentní.
<https://cs.wikipedia.org/wiki/Konvergence>

Dále Jakubowicz (2013) uvádí, že se Evropská komise snažila o propojení přístrojů jako je televizor, osobní počítač a telefon do jednoho přístroje a tím se zrodily vize vzniku přístrojů typu teleputer nebo kompuvizor. Změna tří druhů konvergence přijímačů je propojování různých přijímačů jako je televizor, mobilní telefon, rádio a počítač do jednoho přístroje. Dále to je konvergence sítí (kabelové, internetové, telefonní aj.). V poslední řadě je to konvergence sjednocení přístupu ke službám a sítím bez ohledu na využívání příslušného zařízení.

Příkladem toho, jaké jsou důsledky těchto tří druhů konvergence, jsou možnosti obsažené v technologickém vývoji televizoru a televize obecně, které přinášejí přídavné funkce, hybridizaci přístrojů, individualizaci a interaktivitu příjemce. Televizor tak získává přídavné funkce rozvoje do hloubky, dostává větší LCD obrazovku, vyšší rozlišení, digitální signál, náhled do jiných programů, možnost příjmu rozhlasových kanálů, lepší reproduktory a nové funkce jako je domácí kino, rekordér, dekodér, kompatibilita s počítačem atd. Rozvoj televize do šířky zajišťuje televizoru hybriditu. Již dlouho je známá i schopnost sledování televizního vysílání v počítači. Dále také můžeme internet používat prostřednictvím televizoru. V určitém stupni toho dosáhl PC palmtop (tzv. počítač do dlaně) nebo smartphone (Jakubowicz 2013).

V dnešní době mají děti vlastní mobilní telefon s připojením na internet a vlastní počítač. Některé výzkumy dokazují, že vzrůstá tendence pořizovat dětem do jejich dětských pokojů vlastní televizi (Kuncová ©2012). Tím se pro nás tyto sdělovací prostředky stávají běžně dostupnou součástí našich životů.

V dnešním světě je velké množství elektronických hromadných prostředků, které by bylo dobré zmínit. Protože se v praktické části této diplomové práce budeme zabývat převážně televizí a internetem, proto si následně popíšeme pouze tyto dvě masmédiá.

Televize a děti

Televize zaujímá ve světě médií důležité postavení. Je neodmyslitelná od každodenního života lidí, její mediální a společenské působení je zcela mimořádné. Televize je fenomén, který vstupuje do všech oblastí života společnosti (Schellmann 2004).

Dle Postmana (2010) televize vytváří neskutečný svět, v němž si lidé pletou fikci se skutečností. Mnohé pořady jsou brány jako skutečnost, ačkoli jsou ryzí fikcí. Schopnost mladého diváka rozlišovat např. mezi dokumentem, fikcí a reklamou je podrobena těžké zkoušce. Televize nám zprostředkovává zkušenosti, které jsme sami nezažili. Jak vzrůstá význam televize v našem životě, roste i nebezpečí „života z druhé ruky“. Televize nám pak brání prožívat realitu bezprostředně a přímo.

V dnešní době mnoho rodičů nahrazuje výchovu televizí. Místo toho, aby dítěti přečetli pohádku pustí mu ji na DVD. Tím televize vytlačuje rodinný rozhovor, společné hry a společné utváření života. Činí lidi pasivními. Televize nahrazuje komunikaci mezi lidmi, a tím je ohrožuje v socializaci a zabraňuje v rozvoji osobnosti. Zprostředkovává jednostranně negativní obraz světa a přispívá k tomu, že lidé pocítují mnohem větší strach ze světa, než je zapotřebí. V televizi jsou negativní události, jako jsou katastrofy, vraždy, které jsou líčeny mnohem častěji než pozitivní aspekty. V ČR jsou negativní události hojně zastoupeny zejména ve zpravodajství. Dále uvádí, že televize přispívá k tomu, že se prohlubuje nerovnost mezi částmi obyvatelstva s vysokou úrovní a s nízkou úrovní vědomostního vzdělání. Televize podporuje sklon k násilnému chování, zejména u dětí a mladistvých (Postman 2010).

Internet a děti

Dalším z fenoménů dnešní doby patřící mezi média, která mají výrazný vliv na děti a mladistvé, je internet. Internet můžeme chápat jako specifické a technické prostředí, v němž se nabízí možnost využívat nejrůznějších produktů, mezi které patří blogy, zpravodajské servery a také známý Youtube, ale také veřejně přístupné sociální sítě typu Facebook či Twitter atd. V dnešní době, když se zeptáte žáka, čím by chtěl být, odpoví „youtuberem“. Na trhu existují agentury, které vzdělávají lidi a radí jim, jak mají vkládat a upravovat vlogy, nebo let's play videa. Youtubering a vlogování hýbe dnešním světem.

Mladší školáci využívají počítač nejčastěji ve volném čase k hraní her. Starší na něm ale často připravují prezentace nebo úkoly do školy. Zkrátka školák bude pravděpodobně v průběhu školního roku trávit několik hodin denně u počítače, nemluvě o chytrých telefonech a tabletech. O škodlivosti vysedávání u počítače a televize se už mluví dlouho.

Mezi nejvíce nebezpečné jsou považovány počítačové hry zobrazující agresivní a nežádoucí chování, které lze v běžném životě snadno napodobit a vede je k násilnému chování (například kopání do lidí) a snižuje se jim práh tolerance. Je pravda, že vliv násilných obsahů v počítačových hrách, které děti hrají, je často děsivý. Ovšem ne všechny hry jsou plné násilí a krve. Proto je zásadní, a v tomto směru nejdůležitější, aby rodiče dbali na správný výběr her (Děti a média ©2016). Vývoj virtuálních světů se rozvinul díky propojenosti sociálních sítí a online her.

Svět virtuální reality však nevznikl až s příchodem informačních technologií. Dle Dostála (2011) se představa pohybu pomocí prostorové prezentace objevuje již v antice. První

zdokumentovaná hra, která pochází od Sumerů, jejíž nález byl datován do doby cca 2 500 let př. n. l., znamenala pohyb figurkou po hrací ploše, tedy v abstraktním světě.

Lze tam také zařadit mluvené legendy a mýty. Rovněž sci-fi literaturu lze považovat za virtuální v tom smyslu, že čtenář se záměrně noří do fiktivního prostředí. Tentýž aspekt se objevuje ve fantasy literatuře. Fantasy literatura dala vzniknout také řadě her, jako Dungeons a Dragons, kterou vytvořili v roce 1974 D. Arneson a G. Gygax, v níž se inspirovali Tolkienovým dílem. V českém prostředí je to původní česká fantasy hra Dračí doupě (Dostál 2011).

Co se týče návykovosti on-line her, kde se hráč pohybuje ve fantazijním světě, tak oblíbenost těchto her, kterých je velký výběr, spočívá v tom, že umožňují zúčastněným pohybovat se v prostředí, jež mladé lidi fascinuje.

Dle Rýčla (2014) používání počítače v raném dětství může vést k poruchám pozornosti, v předškolním věku pak k poruchám čtení. Ve školním věku se navíc v rostoucí míře objevuje sociální izolace. Trendem dnešních mladých lidí je, že se pohybují na síti převážně v sociální oblasti. K tomu je však třeba podotknout, že digitální sociální sítě nevedou k lepším kontaktům, nýbrž k sociální izolaci a ke kontaktům povrchním. Digitalizace našeho světa má škodlivé následky nejen na naše tělo, ale i na naši duši. Dnešní vztahy společnosti se zhoršují a rostě agresivita.

Na druhou stranu nesmíme opomenout i pozitivní stránky počítačových her, které děti učí s počítačem zacházet a budovat si k němu kladný vztah. Kromě fantazijních her existují například také hry rozvíjející logické schopnosti dětí už v předškolním věku. Děti se učí logickému myšlení, plánování, postřehu, rychlému rozhodování ve složité situaci a hledání řešení problémů. Rozvíjejí koordinaci očí a pohybů rukou a zlepšují si jemnou motoriku. Pokud u starších dětí chceme zlepšit jejich slovní zásobu v angličtině, měli bychom jim poskytnout zajímavou hru. Při hraní on-line her mohou komunikovat s hráči z cizích zemí, se kterými komunikují v cizím jazyce, a tím se v něm zdokonalují (Děti a média ©2016).

1.5 Účinky masmédií na žáky 2. stupně základní školy

Tato podkapitola se zaměřuje na hlavní důvod, který stojí za většinou snah o studium médií. Všeobecně se předpokládá, že média, ať přímo či nepřímo, ovlivňují chování mladých lidí, postoje a hodnoty. Tento předpoklad je výrazem víry v moc médií.

Mediálním účinkem označujeme „*změnu v chování nebo myšlení příjemce, k níž dochází v reakci na percepci určitého mediálního obsahu*“. Obecně řečeno můžeme říct, že jde o dopad na příjemce mediálního sdělení (Jirák a Köpplová 2007).

Jak už jsem uvedla, masová média silně ovlivňují psychiku a sociální chování mladého dospívajícího jedince. Média jsou všudypřítomná, dostupná, mocná a hlavně návyková.

Mezi nejčastější stopy závislostního chování patří hraní her na počítači, brouzdání na internetu, nebo nadměrné trávení času u televize, na Facebooku, či na chatu s kamarády. Bohužel si symptomy návykového chování dětí rodiče uvědomují jen zřídka. Ve chvíli, když jsou nepřehlédnutelné, nebo o nich vědí a nechtějí si to připustit. Pomoc proto začínají hledat pozdě, a to například i kvůli tomu, že se stydí. Rodič si začíná všimnout, že dítě sedí šest hodin u her a je k nim doslova přilepené. Když chce rodič dítěti odebrat hru, tak se chová jako závislý jedinec. Děti reagují výbuchem vzteku, agresivitou, ztrácí zájem o okolí a vrstevníky, jsou agresivní a ovlivňuje je melancholie negativa (Ježková a Šikl ©2012).

V této souvislosti je dobré, aby se rodič zamyslel nad naplněním volného času různými aktivitami. Pokud se rodič dítěti věnuje a spolu aktivně tráví čas, a jestliže má dítě kamarády, se kterými pravidelně chodí například do sportovního kroužku, pak se riziko, že bude trávit dlouhé hodiny před televizí či počítačem, výrazně snižuje.

Přes veškeré výzkumy vlivu médií je ale velice těžké jakékoliv jejich účinky na jednotlivce nebo společnost spolehlivě prokázat. To neznamená, že žádné takové účinky neexistují, je jen obtížné jejich existenci prokázat vědecky ověřitelnými metodami. Přestože existuje celá řada hypotéz a teorií o účinku médií, které jsou logické a zdravým rozumem přijatelné a s nimiž lze počítat (Burton a Jirák 2001). Následně v textu pár poznatků uvedu (jedná se o předpokládané, nikoliv prokázané účinky médií):

- **Změna postoje, myšlení a poznání:** média jsou schopna měnit to, jak lidé myslí a jak se mladí lidé dívají na svět. Tím, jaké mají postoje vůči ostatním lidem. Základním prostředkem vlivu médií je předvádět stereotypní pohled na svět a její členy. Tento pohled může ovlivnit to, jak lidé nahlíží na různé sociální skupiny a sami na sebe.
- **Kolektivní reakce-morální paniky:** média jsou schopna vyvolat nepodložené obavy, které mohou způsobit úzkosti.
- **Individuální reakce-emocionální odezvy:** média ovlivňují jedince tím, že v nich předloženými obsahy vyvolávají emocionální odezvy. Například je možné, že otázka zevnějšku je emocionální odezvou na mediální sdělení. Jedinci na sociálních sítích

rozebírají důležitosti zdravého stravování proti obezitě. Toto sdělení může vyvolávat obavy a úzkost.

- **Odcizení:** Masový charakter mediální komunikace působí na jednotlivce izolovaným dojmem. Komunikace neprobíhá v tváři v tvář, ale skrze médium.
- **Znecitlivění:** tato teorie vychází z toho, že ti, co jsou neustále vystaveni mediálnímu působení, tak později vůči němu znecitliví, zlhostejní.
- **Socializace:** média dokáží jednotlivci předložit hodnoty, normy a vzorce chování.
- **Společenská kontrola**
- **Trivializace:** média mají sklon zjednodušovat vše, čemu se věnují. Tím chtějí přilákat pozornost příjemců (Burton a Jirák 2001).

Následně také uvedu pár hypotéz podle McQuaila (2009), které jsou považovány za věrohodné a řada z nich byla prozkoumána. Není ale možné učinit všeobecný platný závěr z níže uvedených hypotéz.

Nežádoucí účinky:

- „*Vzrůstající sociální izolace,*
- *méně času pro domácí úkoly,*
- *vzrůstající pasivita,*
- *méně času na hru a pohyb venku,*
- *méně času na čtení,*
- *podrývání rodičovské autority,*
- *předčasně sexuální znalosti a zkušenosti,*
- *nezdravé jídlo a obezita,*
- *přehnaná starost o vlastní vzhled vedoucí k anorexii,*
- *sklony k depresím“ (McQuail 2009, s. 47).*

Prospěšné účinky připisované médiím:

- „*Poskytnutí základny pro sociální interakci,*
- *získávání vědomostí o světě,*
- *učení se společenským postojům a chování,*

- *osvětové účinky,*
pomoc při formování identity,
rozvoj představitosti“ (McQuail 2009, s. 47).

McQuail (2009) říká, že navzdory tomu všemu se zdá, že badatelé se shodnou, že dětem je celkově lépe, nejsou-li nadměrně vystaveni účinku televize. Postoj dospělých lidí k nebezpečí televize se liší podle společenské třídy, pohlaví a dalších faktorů.

1.5.1 Účinky televize

Dětský divák je k televizi přitahován magickou silou. Dnes děti před televizí tráví až nezdravé množství času. Je to smutný fakt, jenž potvrzují i mnohé výzkumy. Účinkům televize na děti je v posledních letech věnována velká pozornost, zejména ze strany dětských psychologů, lékařů i pedagogů. Ačkoli se vyzdvihuje také zdravé působení tohoto média na mladé diváky, tak spíše převažují negativa (Ježková a Šíkl ©2012).

Pavel Říčan (1995) ve své knize „Krotíme obrazovku“ přirovnává sledování televize k jídlu. Říká, že tělesná potrava na talíři rovná se duševní potrava na obrazovce. Když si představíme, že dáme sedmileté holčičce dvě stovky a pošleme ji do obchodu, aby si koupila to, na co má chuť, budeme rádi, když ji nerozbolí břicho. Vše, co konzumujeme u obrazovky, je duševní potrava. Je důležité si uvědomit, že jakou potravu přijímá naše duše, záleží i na tom, co máme na talíři a ve sklenici pro své tělo. Má to vliv na naši povahu, inteligenci, rozhled, na naši přejícnost nebo sobectví, citlivost nebo otupělost. Duše ovšem nemá břicho, které by bolelo. Nedovede se bránit tomu, co do ní z hlouposti nacpeme.

Dále Pitřha (1999) upozorňuje na problém fenoménu televize. Tím, že televize je součástí naší kultury a každodenního života, tak nás v mnoha směrech ovlivňuje a manipuluje ze strany médií, přináší nám neklid z celého světa. Omezuje naši svobodu. Prohlubuje pasivní diváctví a konzumní přístup k životu. Oslabuje sociální schopnosti rodiny. Rodiny tráví stále méně času pospolu. Rodiče, kteří mají málo času, raději dítě zabaví tím, že ho posadí před televizi, než aby se mu věnovali. Televize je pro mnoho lidí takový náhradní život.

K záporným stránkám televizní zábavy patří to, že děti u ní nemusí myslet, mluvit, argumentovat, a to je v procesu učení mladých lidí považováno za nutnost. Mladý jedinec učením totiž potřebuje získávat aktivní zkušenosti. U mladých lidí se doporučuje, aby nesledovali televizi více než hodinu denně. Velké obavy vzbuzuje také násilí, které se objevuje už v odpoledních seriálech jako je „Kriminálka Miami“ aj. Jak už bylo zmíněno, sledování

násilných scén v televizi podněcuje projevy agresivity u mladých konzumentů (Ježková a Šikl ©2012).

Na webu Děti a média se můžeme dočíst o takzvaných televizních dětech, tedy o dětech, které intenzivně sledovaly televizi dokonce již v batolecím a předškolním věku. Z výzkumu vyšlo najevo, že tyto děti mají problémy s nízkou koncentrovaností, mají špatné vyjadřovací schopnosti a nedostatečnou slovní zásobu, a také se u nich objevují problémy se spánkem. Z výsledků mnoha studií vyšlo, že *„takzvané televizní děti mají horší školní výsledky než jejich vrstevníci. Sledování televize u těchto dětí vytlačilo činnosti a aktivity, které jsou pro zdravý organismus zcela nezbytné“* (Děti a televize ©2016).

Děti chodí méně ven, mají malý zájem o aktivní hry, kde by rozvíjely fantazii, komunikovaly s vrstevníky a tím se naučily spolupracovat a rozvíjet vztahy mezi sebou. Mladiství postrádají schopnost verbálně se dorozumívat, nedokážou klást otázky, mají malou slovní zásobu a podobně. Sledováním televize jsou pouze pasivními příjemci informací. Informace o okolním světě získávají prostřednictvím televize a tím si mohou vytvářet zkreslený pohled na svět. Stávají se pouze pasivními příjemci mediálních sdělení. Tyto děti získávají většinu svých zkušeností z televizní obrazovky. Mají deformovaný pohled na svět. Mladiství ztrácí představu o reálném fungování mezilidských vztahů a můžou mít problémy s navazováním přátelských kontaktů s vrstevníky, protože prostřednictvím televizní obrazovky mohou přijímat pokřivené hodnoty televizních postav a také agresivní vzorce chování, které ohrožují jejich přirozený mravní vývoj. Dítě, které vysedává několik hodin denně u televize se stává osamělé. Dále se na těchto stránkách píše, jak je alarmující, že výzkumy prováděné zejména v USA prokazují, že *„čas strávený s médii v posledním desetiletí výrazně stoupl. Hovoří dokonce o více než deseti hodinách denně. Tento údaj zahrnuje čas, kdy děti sledují televizi, sedí u internetu nebo videoher, komunikují prostřednictvím mobilních telefonů či poslouchají hudbu“* (Děti a televize ©2016). Proto by měl každý rodič popřemýšlet o tom, jak dlouho jeho potomek vysedává u televize, kolik času ní tráví, jestli má přehled o tom, na co se jeho potomek dívá. Rodiče by se měli zamyslet i nad tím, jak oni často používají televizi, kolik času u ní tráví oni sami. Popřemýšlet i o tom, zda je nutné, aby dítě mělo televizi v pokoji. V dnešní době je to takový nebezpečný trend, kdy mají děti ve svém pokoji televizi, nebo internet, a tím pádem rodiče nemají přehled o tom, jak dlouho tráví čas s těmito mediálními prostředky. Děti rychle sklouznou k tomu, že postupně nahrazují skutečný život a opravdové vztahy těmi fiktivními, ať již televizními nebo internetovými. Zabránit tomuto nebezpečnému

trendu mohou pouze zodpovědní rodiče, kteří se o své děti zajímají a sledují jejich volný čas (Děti a televize ©2016).

Vliv audiovizuálních médií zpomaluje a poškozuje dítě už v předškolním věku, pak se totéž nepříznivě projevuje v celém průběhu vzdělávání. Častým sledováním televize v dětském věku se snižuje úroveň vzdělání. Když proběhla dlouhodobá studie sledující vývoj 1 037 dětí až do dospělosti, tak rodičové byli dotazováni, když jejich dětem bylo 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17 a 21 let, jak dlouho sledují televizi. Ze studie vyplynulo, že sledování televize dětmi, respektive mladistvými, kráčí ruku v ruce s nižší úrovní vzdělání dosaženého ve věku 26 let. Čím více se pokusné osoby dívaly na televizi, tím nižšího vzdělání dosáhly. Proto můžeme říct, že televize neohlupeje, nýbrž že hloupí se na televizi více dívají. Už delší dobu je známo, že lidé z nižších sociálních vrstev opravdu tráví u televize více času. Abychom tedy dokázali určit spouštějící faktor, je důležité, aby bylo možné oba faktory (nízkou inteligenci a nízký příjem) odečíst od souvislosti mezi sledováním televize a dosaženou úrovní vzdělání. Jinými slovy platí, že méně nadané děti nebo děti z nižších sociálních vrstev se více dívají na televizi (Rýčl 2014).

Dále Urban a kol. (2011) uvádějí, že dítě, které tráví nadbytek svého času před televizním přijímačem, trpí zhoršenou slovní komunikací (např. neschopnost smysluplně převyprávět příběh), má negativní fyziologické pochody (zhoršený zrak, neschopnost koncentrace, špatný spánek), apatii a lhostejnost z nadměrného množství podmětů, které dítě nemůže hlouběji zpracovat.

Krčmářová (2012) říká, že větší přístup k moderním technologiím znamená větší kontakt s médii. Média jsou součástí kultury a ukazují nám modely chování a hodnoty, které jsou pro danou společnost klíčové, a to jak ve smyslu pozitivním, tak ve smyslu negativním.

Dítě vystavené vlivu médií vnímá obsahy, které jsou zde prezentovány jinak, než je tomu u dospělých osob. Prostřednictvím médií jsou pro dítě prezentovány příběhy více realistické než například příběh, který je čten nebo který si dítě čte samo. Konformita je typický rys pro tento věk. Pudí dítě ke sledování programů, které sledují jeho vrstevníci a další pro něj důležité osoby. Dětský divák má také tendenci v příběhu selektivně věnovat pozornost k tomu, co je pro něj osobně atraktivní a významné. Přitažlivé se pro něj mohou stát osoby a příběhy odpovídající či podobné jeho vlastnímu životu. Postavy představující určitý ideál, nebo atraktivně se mohou jevit i postavy negativní, které porušují pravidla, nebo se nevhodně chovají (Krčmářová, 2012).

Stav současné diskuze o účincích médií na děti můžeme chápat také jako odraz obtíží a problémů, se kterými se jednotlivé výzkumy potýkají, také vztah mezi televizí a jejím

divákem zůstává nesmírně složitý. Televize není špatná, jenom je důležité, abychom dítě naučili vybírat správné pořady a filmy. Každý mladistvý by se měl naučit, jak správně využívat televizi. Když se to nenaučí, může podlehnout negativním vlivům médií.

1.5.2 Prevence a doporučení

Na webových stránkách Šance dětem najdeme doporučení pro zdravé používání televize. Mezi tato doporučení patří například sledování televize společně s dítětem, zpětné převyprávění zhlédnutého pořadu a tím pomoci dítěti odlišovat fiktivní svět od reálného. U tohoto bodu bych se chtěla pozastavit, protože asi tak před 20 lety dávaly seriál Věřte nevěřte a já se ho sledovala jako malá školačka. Byl to seriál, který měl 5 tajuplných příběhů. Na divácích bylo, aby rozlišili, které z příběhů se prokazatelně staly a které byly pouhá fikce, a to vše se divák dozvěděl až na konci pořadu od moderátora. Nevím, jestli v dnešní době dávají něco podobného v televizi, ale vím, že už kdysi pro mě bylo docela obtížné uhádnout, co je skutečnost a co fikce. Pokud dítěti zakážeme nějaký pořad sledovat, je vhodné promluvit si s ním o tom, proč jsme takové rozhodnutí učinili. Mezi další doporučení patří, aby rodiče omezili dětem určité pořady, nebo jasně stanovili dobu, po kterou se mohou dívat na televizi. Schopnost kritického odstupů získává dítě kolem 12. roku věku. Odborníci tvrdí, že v tomto období může prvně sledovat televizi, aniž by to mělo negativní dopady na jeho vývoj. V této době mohou rodiče naučit dítě, jak rozumně zacházet s televizí. Jak správně vybírat pořad a naučit svého potomka, aby vypnul televizi po skončení pořadu, nebo když dávají nezajímavý pořad aj. Odborníci doporučují nepropásnout toto období, protože po 15. roce věku už dítě nebude názor dospělých zajímat. Dítě by také mělo střídání sledování televize s jinými činnostmi, třeba si jít ven zahrát fotbal, nebo se projet na kole. Dále je dobré, když uvádějí reklamy, tak zcela ztišit zvuk na televizi. Tím by mělo dítě vnímat, že jde jen o jakousi nepodstatnou kulisu v jeho oblíbeném seriálu. Doporučuje se promluvit si se staršími dětmi o tom, s jakými triky pracuje reklama a co je jejím cílem. Také je důležité nespojovat sledování televize s požíváním různých pamlsků, to může vést u dětí k obezitě (Šance dětem ©2011-2017).

Jak správně žít svoji duši, to je otázka stará jak lidstvo samo. Dokud nebyla televize, byl film a rozhlas, ještě dříve byly časopisy a knihy. Dokud nebyly knihy, lidé si vyprávěli příběhy a zpívali písně. To vše je duševní potrava, která může prospívat i škodit. Čím se tedy dnešní doba liší od dob minulých? Odpověď je prostá, liší se nebývalou přitažlivostí a dostupností médií. Přitažlivost médií rok od roku roste. Na televizoru máme stále více kanálů a můžeme si vybírat. Mezi hodně diskutované téma patří násilí na obrazovce, které láká k napodobení. Děti

si třeba zkoušejí šikanování bezbranných spolužáků, jako to viděly na videu. Ale i když to přímo nenapodobují, může se oslabovat jejich schopnost soucitu a probouzí se v nich nebezpečné zalíbení v krutosti. Dále u jiných dětí může sledování násilných pořadů vést k bázlivosti, k přílišnému strachu z násilí (Říčan 1995). Samozřejmě záleží na okolnostech dítěte. Dítě, které má doma bezpečné citové zázemí, je ohroženo méně. Je zpravidla odolnější, protože jeho duše má silnější imunitu. V mnoha výzkumech vyšlo, že lidé, kteří tráví většinu volného času před televizí, jsou neurotici, lenoši a lidé s nižším vzděláním (Jakubowicz 2013).

1.6 Mediální výchova

Jak se mění společnost, tak i všeobecné vzdělávání se v čase proměňuje. Jednou z takových změn je i vývoj komunikačních prostředků, a proto mediální výchova je v dnešním informačním světě důležitá. Mediální výchova zvyšuje společenské povědomí o médiích a zároveň se snaží vybavit mladého jednotlivce dovednostmi potřebnými k samostatné tvorbě těchto informačních sdělení.

Člověk žijící ve společnosti prostoupené médii potřebuje k tomuto životu určitou základní vzdělanostní výbavu, a to mediální gramotnost. Média se stávají rozhodující institucí socializace a identifikace se společností. Mají vliv na chování jedince a společnosti, na životní styl a kvalitu života. Aktivní vstup médií do sociálně komunikačního života společnosti zvyšuje potřebu členů společnosti znát povahu, podstatu, určující faktory a pravidelnost tohoto působení. Proto se stala mediální gramotnost součástí všeobecného vzdělání jako nová kompetence nutná k plnohodnotnému životu ve společnosti. To vedlo k ustavení svébytné oblasti soustavného pedagogického působení označované zpravidla jako mediální výchova. Dnes je osvojování si základů mediální gramotnosti institucionalizováno. V českém prostředí, kde sice mají úvahy o mediální gramotnosti jistou tradici, se stala mediální výchova součástí kutikulární reformy, tedy rámcového programu vzdělávání, kterou realizuje MŠMT ČR v podstatě od roku 2006. Dokonce mediální gramotnost může úzce souviset s tím, že mediálně gramotný člověk se dovede aktivně zapojit do společenské komunikace. Někteří odborníci vidí v rozvinuté mediální gramotnosti dokonce nezbytnou podmínku pro to, aby se mladý jedinec dokázal plnohodnotně zapojit do života (Vysekalová 2012).

Média jsou vnímána jako mocné instituce, a proto škola v mediální výchově seznamuje žáky s tím, jak média fungují, jaká je jejich úloha, i jak mohou média manipulovat s informací a ovlivňovat veřejné mínění. Také je důležité, aby součástí výchovy byl historický pohled na vývoj těchto informačních technologií. Protože tyto média jsou součástí dějin lidské komuni-

kace. Mediální výchova může přispět k hledání odpovědí žáků. Například proč se jejich rodiče dívají opakovaně na filmy z dob jejich dětství nebo poslouchají popovou hudbu z období před listopadem 1989 (Pastorová a Jirák 2015).

Mediální výchova je neodmyslitelnou součástí našeho života a stává se součástí rámcově vzdělávacího programu pro základní vzdělání (dále jen RVP ZV). Mediální výchova je systematické předávání poznatků o médiích, a to buď školní, v rámci základního, středního, či vyššího odborného vzdělávání, nebo mimoškolní, v rámci nejrůznějších mimoškolních aktivit. My se budeme zabývat mediální výchovou pro základní vzdělávání, kde je začleněna do tzv. průřezových témat, kde se rozvíjí dovednosti, postoje a hodnoty žáků. Mediální výchova má vybavit žáka základní úrovní mediální gramotnosti, má mu pomoci osvojit si základní poznatky o fungování společnosti, orientovat se v mediálních sděleních a získání nejrůznějších potřeb od získání informací přes vzdělávání až po naplnění volného času (MŠMT: Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání ©2016)

1.6.1 Mediální výchova RVP ZV

Mediální výchova je v rámcově vzdělávacím programu vymezena vzdělávacími obory a průřezovými tématy. Všechna témata mají v kurikulu pro základní vzdělávání rovnocenné postavení. Jsou zpracovány podle jednotné struktury. Obsahují charakteristiku průřezového tématu, tematické okruhy s nabídkou témat, dále přínos k rozvoji osobnosti žáka. Na rozdíl od vzdělávacích oborů nemají stanoveny závazné výstupy. Díky volnosti obsahového rámce průřezových témat poskytuje učitelům velkou příležitost reagovat ve výuce na současné dění, na potřeby a zájmy žáků (Pastorová a Jirák 2015). Naším cílem není zabývat se průřezovými tématy obecně, proto se zaměříme jen na mediální výchovu v základním vzdělávání.

Jelikož je možné mediální výchovu začlenit do školně-vzdělávacích programů i jako samostatný předmět, nejčastěji je začleňována do předmětů, nebo je součástí projektů. Mediální výchova bývá na základních školách velice oblíbené téma. Žáci mohou uplatnit osobní zkušenost, vyjadřovat své názory a postoje. Je důležité, aby při výuce tyto reflexe žáci mezi sebou prodiskutovali, protože bez zpětného pohledu na osobní zkušenost v kontextu se zvoleným tématem a bez sociálního zhodnocení mezi žáky a učitelem by pojetí výuky postrádalo vzdělávací a výchovný smysl (Pastorová a Jirák 2015).

Školy nejčastěji mediální výchovu začleňují do vzdělávacích obsahů vyučovacích předmětů, kde ji začlení do tematických okruhů. Pastorová doporučuje, aby mediální výchova

byla nejen provázána se vzdělávacími oblastmi (Člověk a společnost, Informační a komunikační technologie, Umění a kultura, Jazyk a jazyková komunikace), ale aby učitelé uvažovali, jaká témata souvisí s mediální výchovou. Je nutné si uvědomit, že v ní nejde o nadřazenost jednoho oboru vůči druhému, ale o rovnocenné prolínání. Teprve s tímto vědomím lze začít propojovat obsah tematických okruhů mediální výchovy s výstupy a učivem vzdělávacího oboru. Učitelé by měli být vybaveni jak aktuálními znalostmi z mediální výchovy, tak i ze vzdělávacího oboru, jestliže se mediální výchova vyučuje formou projektu.

Průřezová témata přispívají k rozvoji osobnosti žáka v oblasti vědomostí, dovedností schopností. Dále přispívají ke schopnosti úspěšně a samostatně se zapojit do mediální komunikace. Napomáhají rozvíjet analytické a kritické myšlení. Učí vhodně využívat potenciál médií při naplnění volného času. „*Průřezová témata v oblasti postojů a hodnot rozvíjí citlivost vůči stereotypům v obsahu médií i způsobu zpracování mediálních sdělení. Vedou k uvědomování si hodnoty vlastního života (zvláště volného času) a odpovědnosti za jeho naplnění. Také rozvíjí citlivost vůči předsudkům a zjednodušujícím soudům o společnosti (zejména o menšinách) i jednotlivci, a dále napomáhají k uvědomění si možnosti svobodného vyjádření vlastních postojů a odpovědnosti za způsob jeho formulování a prezentace*“ (MŠMT: Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání ©2016).

1.6.2 Audiovizuální výchova

Do RVP ZV se zařazují doplňující vzdělávací obory, mezi které patří audiovizuální neboli filmová výchova, která není povinnou součástí základního vzdělávání, ale pouze vzdělávací obsah doplňuje a rozšiřuje. Napomáhá učitelům obohatit vzdělávací obsah základního vzdělávání ve vzdělávací oblasti Umění a kultura. Filmová/Audiovizuální výchova v etapě základního vzdělávání je koncipována jako metodické propojení několika tvůrčích činností, jako je vlastní tvůrčí zkušenost z filmové/audiovizuální tvorby a jejího výsledku. Schopnost vnímat díla vytvořená audiovizuálními výrazovými prostředky a uvědomovat si jejich hodnoty. Dále potřeba zaujmout a formulovat názor na filmové/audiovizuální dílo.

Žáci se učí pomocí filmu porozumět řeči filmu. Filmová/Audiovizuální výchova v základním vzdělávání učí žáky, aby lépe pochopili dokument nebo film a jeho význam v životě člověka a společnosti. Učitelé učí žáky intenzivněji vnímat společnost a děje, které v ní probíhají. Osobnost žáka rozvíjí a vytvoří jeho hodnotový systém etických postojů a aktivního vztahu ke společnosti (MŠMT: Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání ©2016).

1.6.3 Strategie digitálního vzdělávání

Vláda České republiky 20. března 2013 schválila koncepci „Digitální Česko v. 2.0, Cesta k digitální ekonomice“. Koncepce konkrétně uvádí: „*Informační technologie by měly prostupovat celým procesem výuky na základních školách, nikoli jen v předmětech typu „Práce s počítačem“.* Plné zapojení moderních technologií do výuky všech předmětů vnímá stát jako nezbytné v rámci posunu vzdělávacího systému od prostého memorování faktů k důrazu na čtenářskou gramotnost, komunikační dovednosti a logické myšlení.“ (MŠMT: Strategie digitálního vzdělávání ©2014, s. 2).

Později se vláda usnesla na vypracování dokumentu, a to Strategie digitálního vzdělávání. „*Strategie digitálního vzdělávání do roku 2020 rozpracovává priority Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2020 pro digitální prostředí a byla přijata vládou 12. listopadu 2014 jako usnesení vlády ČR č. 927/2014*“ (MŠMT: Strategie digitálního vzdělávání ©2014).

Digitálním vzděláváním rozumíme: „*takové vzdělávání, které reaguje na změny ve společnosti související s rozvojem digitálních technologií a jejich využíváním v nejrůznějších oblastech lidských činností. Zahrnuje jak vzdělávání, které účinně využívá digitální technologie na podporu výuky a učení, tak vzdělávání, které rozvíjí digitální gramotnost žáků a připravuje je na uplatnění ve společnosti a na trhu práce, kde tyto požadavky ve znalostech a dovednostech v oblasti informačních technologií neustále rostou*“ (MŠMT: Strategie digitálního vzdělávání ©2014, s. 3).

Strategie vzdělávací politiky do roku 2020 formuluje tyto tři průřezové priority:

1. „*Snižovat nerovnost ve vzdělání.*
2. *Podporovat kvalitní výuku a učitele jako její klíčový předpoklad.*
3. *Odpovědně a efektivně řídit vzdělávací systém*“ (MŠMT: Strategie digitálního vzdělávání ©2014).

Snižovat nerovnosti ve vzdělání

Rovnocenné a otevřené vzdělávání, které zpřístupňuje vzdělávání všem, kdo se vzdělávat chtějí a potřebují, bez toho, aniž by je znevýhodňoval socio-ekonomický status, národnost, pohlaví, prostředí, aj. Je potřeba vnímat, že všichni žáci mimo školu nemají stejný přístup k těmto digitálním zdrojům a technologiím. Proto je hlavním úkolem v dnešní škole stírat tyto digitální rozdíly (MŠMT: Strategie digitálního vzdělávání ©2014).

Podporovat kvalitní výuku a učitele jako její klíčový předpoklad

Učitel by měl neustále rozvíjet a inovovat nejen způsoby vzdělávání, ale i organizační formy, vzdělávací cíle a metody výuky. Protože tyto informační technologie se neustále rozvíjejí, jsou součástí našeho každodenního života. Mění se struktura dovedností potřebných pro uplatnění ve společnosti a na trhu práce. Vznikají nová odvětví a nové pracovní pozice. Je čím dál větší poptávka po kvalifikovaných odbornících v informačních technologiích, kteří jsou schopni kombinovat dovednosti a znalosti z dalšími obory. Tím pádem můžeme říct, že tyto moderní technologie jsou pro pedagoga v tomto směru určitou výzvou.

Využívání digitálních technologií přináší i určitá rizika, která s sebou přinášejí nastolení určitých pravidel, jenž s využíváním digitálních médií souvisí (online bezpečí, etická pravidla, autorská práva, aj.).

Praxe ukazuje, že začlenění výuky digitální technologie do tradiční výuky nenese efektivitu ve výuce. Žáci mají i horší výsledky ve výuce. Aby učitelé žáky připravili na život v budoucím světě, je důležité, aby pracovali jinak než dřív (MŠMT: Strategie digitálního vzdělávání ©2014).

Odpovědnost a efektivně řídit vzdělávací systém

Začleňování digitálních technologií do vzdělání a do škol je řízený proces transformace, který má stejná pravidla jako pro jiné inovace. Je důležité, aby škola byla aktivní při proměně a poskytovala strategické vize (MŠMT: Strategie digitálního vzdělávání ©2014).

Vize strategie:

1. *„Zajistit nediskriminační přístup k digitálním vzdělávacím zdrojům*
2. *Zajistit podmínky pro rozvoj digitální gramotnosti a inforatického myšlení žáků a učitelů.*
3. *Zajistit budování a obnovu vzdělávací infrastruktury.*
4. *Podpořit inovační postupy, sledování, hodnocení a šíření jejich výsledků.*
5. *Zajistit systém podporující rozvoj škol v oblasti integrace digitálních technologií do výuky a do života školy.*
6. *Zvýšit porozumění veřejnosti cílům a procesů integrace technologií do vzdělávání“*
(MŠMT: Strategie digitálního vzdělávání ©2014).

Obrázek 1: Vize strategie do roku 2020

Zdroj: MŠMT - Strategie digitálního vzdělávání, ©2014

1.6.4 Bariéry integrace digitálních technologií do vzdělávání

Školy a učitelé vnímají důležitost a výhody začleňování digitálních technologií do výuky. Zjištění České školní inspekce i zahraniční zkušenosti identifikují řadu překážek, které si následně uvedeme (MŠMT: Strategie digitálního vzdělávání ©2014).

Tyto překážky se dají rozdělit podle tří skupin: ty na straně učitelů, ty na straně škol a vnější faktory. My si uvedeme faktory týkající se učitelů.

Na úrovni učitelů jsou uváděny tyto překážky:

- Nedostatek času na vzdělání, na zkoumání nových technologií a jejich možností, na přípravu výuky a výukových materiálů.
- Nedostatečná znalost obsluhy digitálních technologií.
- Problémy při provázání digitálních technologií a učebních osnov ve školním vzdělávacím programu.
- Negativní postoj k začlenění digitálních technologií do výuky. Předchozí špatné zkušenosti s využitím technologií ve výuce. Obavy z digitálních technologií a nedostatek sebevědomí.

- Strach ze změn obecně, nedostatek motivace ke změnám zavedených pedagogických postupů a ke zlepšování svého pedagogického výkonu (MŠMT: Strategie digitálního vzdělávání ©2014).

Změny ve školách vznikají zejména díky zavedení moderních technologií ve školách. Toto zavedení vede ke kvalitnímu a kreativnímu využití výuky. Je důležité, aby se školy a učitelé neustále rozvíjeli a vzdělávali. Skrze tyto informační technologie propojili formální, neformální a informální učení. Dále snižovali digitální negramotnost a zvyšovali infromatické myšlení žáků. Výsledkem tohoto vzdělávání by měly být projekty, které proběhnou na vybraných školách na základě spolupráce a které budou financovány z Evropských fondů. „*Financování Strategie digitálního vzdělávání je plánováno s podporou Evropského sociálního fondu z Operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání*“ (MŠMT: Strategie digitálního vzdělávání ©2014).

2 DĚTI 2. STUPNĚ ZÁKLADNÍCH ŠKOL A MASMÉDIA

V této kapitole se budu zabývat žáky druhého stupně, protože na ně bych chtěla směřovat svůj výzkum. Toto specifické vývojové období vyskytující se u žáků na 2. stupni základních škol je období „pubescence“. Druhý stupeň základní školy se týká dětí od 6. do 9. třídy. Na začátku další podkapitoly uvedu pojem „pubescence“ a k němu přiřadím specifické znaky. V tomto období mladý jedinec prochází změnami psychickými, fyzickými a sociálními. Dále se budu věnovat socializačnímu prostředí rodiny, školy a vrstevnické skupiny. Objasním, jaký význam mají v těchto socializačních prostředích právě masmédia. Proto je pro tuto práci důležité, abychom si uvědomili propojenost vývojového období a vlivu hromadných sdělovacích prostředků na utváření mladého jedince v dnešní moderní společnosti.

2.1 Vymezení pojmu pubescence a děti 2. stupně základní školy

Některé publikace uvádějí určitá vymezení pro toto období. Jelikož jich je mnoho, uvedu jen některé. Dle Langmeiera a Krejčířové (2006) se dospívání dělí na období pubescence a adoles-cence. Nyní se budu zabývat obdobím pubescence, které se vymezuje od 11 do 15 let. Dále se období pubescence dělí na fázi prepuberty od 11 do 13 let a na fázi puberty od 13 do 15 let.

Nástup do školy je důležitým sociálním mezníkem, a proto školní věk můžeme chápat jako oficiální vstup do společnosti, kterou představuje škola. Některé publikace uvádějí, že žáci druhého stupně základní školy se řadí mezi střední školní věk. Starší školní věk náleží až žákům středních škol.

Dále pedagogický slovník uvádí tento pojem pubescence jako „*věkové období dospívání, v našich podmínkách přibližně od 11 do 15 let. Rozlišuje se období prepubescence (11-13 let) a vlastní pubescence (13-15 let). Dospívání nastupuje dříve u dívek, u chlapců začíná později*“ (Průcha a kol. 2013).

Vágnerová (2005) toto vymezení zužuje a definuje raný, střední a starší školní věk na úrovni základní školy. Podle ní lze školní věk, tedy období základní školy, rozdělit na raný školní věk, střední školní věk a starší školní věk. Nás bude zajímat střední a starší školní věk. Střední školní věk trvá od 8 - 9 let do 11 - 12 let. Je to období, kdy dítě přechází na 2. stupeň základní školy a začíná dospívat. V průběhu této fáze dochází k mnoha změnám, které jsou podmíněny nejen biologicky, ale i sociálně. Lze je považovat za přípravu na dobu dospívání. Starší školní věk navazuje na období středního školního věku a trvá do ukončení základní školy, to znamená

přibližně do 15 let. Toto období bývá označováno jako pubescence (Vágnerová 2005). Z tohoto vymezení vyplývá, že děti na 2. stupni základní školy se řadí mezi starší školní věk, přičemž počátek působení na druhém stupni se může řadit ještě do středního školního věku. Děti 2. stupně základní školy se vyskytují v období pubescence, proto vymezím i pojem pubescence a dále se tomuto období budu věnovat a charakterizuji ho.

Pojem pubescence je odvozen z latinského slova „pubes“, které znamená chmýří, vousy (Helus 2009). Proto bychom toto období mohli chápat jako nabývání dospělosti.

Podle psychologického slovníku je pubescence neboli puberta obdobím „*přeměny z dítěte na biologicky zralého dospělého, schopného sex. reprodukce, období pohlavního dozrávání (první menses, první poluce, kritičnost, kolísání nálad, citů, pocity nejistoty, sebedoceňování, aj.), začíná adolescentním růstovým skokem, s postupným vývojem sekundárních pohl. znaků, v našich zemích přibližně mezi 12. a 15. rokem*“ (Hartl a Hartlová 2015, s. 491).

Pro tuto práci je důležité abychom pochopili, že období prepuberty je na rozhraní 1. a 2. stupně a navazuje na období puberty. Také v další podkapitole uvedu specifické rysy v tomto vývojovém období. Uvedu změny v psychické, fyzické a sociální oblasti. Také nesmíme opomenout vymezení z hlediska sociálních činitelů jako je rodina, vrstevnická skupina a škola, kteří ovlivňují postoj k hromadným sdělovacím prostředkům.

2.2 Charakteristika období pubescence

Období pubescence je snad z celého života nejdramatičtější a nejzajímavější. Tělesný vývoj, kterým člověk prochází, je nejdůležitější součástí pohlavního dospívání a odráží se i v psychologickém vývoji. Je to doba dramatických změn, jak psychických, tak i fyzických. Toto období „*klade značné nároky jak na pubescenta samotného, tak i na jeho okolí. Hormonální změny ovlivňují rovněž psychiku dospívajícího, a to hlavně ve směru zvýšené emoční lability a zvýšené úzkosti*“ (Vágnerová 2005, s. 158). Je to období velkých změn, jak ve vývoji osobnosti, tak i problémů v rodinné i školní výchově.

Období dospívání je přechodnou dobou mezi dětstvím a dospělostí. Dochází v něm ke komplexní proměně všech složek osobnosti dospívajícího. Jedním z úkolů puberty je dosažení nové přijatelné pozice, a tím potvrzení určité jistoty. Tyto změny související s dospíváním mají určitý subjektivní význam. Komplexní proměna zásadním způsobem ovlivní identitu dospívajícího. Toto období dospívání je označováno za období, kdy mladý dospívající jedinec hledá a rozvíjí svoji identitu. Hledá nový smysl vlastního sebepojetí. Ptá se sám sebe, kam

směřuje a kde jednou bude. Osvojuje si nové kompetence a získává nové role, s nimiž se musí nějak vyrovnat a zaujmout k nim určitý postoj (Sedláčková 2009). Jde o velmi proměnlivé životní období. Je plné změn, a to v oblasti biologické, psychologické i sociální. Stádium puberty můžeme vymezit „*prvními známkami pohlavního zrání*“ (Vágnerová 2005, s. 159).

Dívky v tomto období převyšují chlapce asi o rok. Průběh, změny a dokončení pohlavního zrání jsou individuální, proto je toto období obtížné vymezit (Vágnerová 2005).

Pubescent si vytváří svou identitu, pomalu přepisuje status dítěte na status dospělého. Dítě se už každopádně nechce cítit dítětem, dělá velké pokroky v rozumovém vývoji pod vedením školy, mění pohled na svět a na vlastní život. Významné děje nastávají i ve vztazích k ostatním, a to hlavně k vrstevníkům, rodičům a jiným autoritám. Dnešní děti dospívají mnohem rychleji než dříve. Emocionálně jsou labilnější. V určitých situacích reagují nepatříčně. Pro toto období je charakteristické, že mladí pubescenti začínají hodnotit svůj zevnějšek a jejich subjektivní hodnocení v tomto období vzrůstá. Projevuje se nejenom větší pozorností na vlastní tělo, ale i na oblečení a celkovou úpravu. Identita je důležitou složkou mladých lidí, a proto svým zevnějškem vyjadřují sebe sama. Pubescenti si vytvářejí vlastní identitu, ale také se snaží o přijetí ke skupinové identitě (Kohoutek 2008).

Specifickou symbolickou sebereprezentací, která vyplývá z aktuálního sebepojetí, je její virtuální varianta, tj. způsob, jak se adolescent prezentuje na internetu. Může zde mít svou přezdívku, charakteristiku a přičítat si vlastnosti, které ve skutečnosti nemá atd. Na internetu mohou pubescenti experimentovat se svými představami a může jim to přinést užitečné zkušenosti, které nemusejí být vždy jenom pozitivní. Nalézají zde tolik komunikačních kamarádů, kolik chtějí, a mohou se stát tím, kým chtějí být. Pro mladé lidi je virtuální svět, který má jasně stanovená pravidla, přitažlivý a nemusejí v něm odhalit svou totožnost. Nové technologie jsou pro mladistvé přitažlivé i proto, že se v nich dospělí obvykle neorientují. Jsou jednou z oblastí, která je ovládána převážně mladou generací (Sedláčková 2009).

2.2.1 Kognitivní vývoj

Hartl a Hartlová (2015, s. 261) uvádějí slovo kognitivní jako: „*poznávací též vnímající, hodnotící, vztahující se k poznávacím procesům*“. Kognitivní vývoj mládeže se týká vývoje poznávacích funkcí, jako je vnímání, myšlení, inteligence, představivost, pozornost a paměť.

Člověk vnímá a zpracovává podněty ze svého prostředí podle toho, co je pro něj situačně důležité, jaké jsou jeho hodnotové orientace, potřeby, zájmy, cíle a jaké zkušenosti jsou

zaznamenávány v jeho paměti a v celkovém poznávacím systému. Vybírá si z podnětů, které na něj působí. Většinou ty, které jeho obraz o světě potvrzují a doplňují. Tento individuální rámeček ovlivňuje jedince při jeho vnímání sociálního prostředí a kultury, ve které se narodil a byl vychován (Sedláčková 2009).

Během období dospívání dochází ke kvalitativním změnám v kognitivní činnosti adolescentů, především ve vývoji myšlení a inteligence. Tyto změny probíhají individuálně, avšak v rozmezí od 13 do 15 let. Mladý člověk uvažuje logicky a konfrontuje svoje názory s dospělým člověkem. Podle Piageta jde o přechod od konkrétního myšlení k nejvyšším formálním operacím myšlení. Nové možnosti logického myšlení napomáhají charakterizovat plánování, anticipace, abstrakce, tvoření, testování hypotéz. Formální myšlení má za následek, že dospívající přemýšlejí do budoucna, na rozdíl od konkrétního myšlení předpubertálního období tady a teď (Sedláčková 2009).

To, do jaké míry mají média vliv na vývoj dítěte, závisí na mnoha faktorech. Jedním z důležitých činitelů je věk dítěte. Ten totiž souvisí s vývojovými aspekty, jako jsou kognitivní funkce, úroveň mentálních schopností, rozvoj myšlení a kritického pohledu, mediální gramotnost či psychická odolnost. Míra psychické odolnosti souvisí s mírou zvládnutí náročných situací a vyvíjí se v závislosti na výchovném prostředí.

Dopadem médií na děti od útlého věku až po dospívající jedince se zabývá mnoho autorů, ale my se budeme zabývat etapami lidského duševního zrání s televizní obrazovkou dle Suchého (2007). Nás bude zajímat pátá etapa, kterou Suchý vymezuje od 11 do 12 let, kdy dítě je schopno pracovat s abstraktními pojmy. Vystihne podstatu příběhu a začíná hledat alternativní řešení. Vlivem socializace ve školním kolektivu naplno fungují sociální sítě, kde hraje možnost sledování televize významnou roli. Poslední etapa je od 12 let a výše. Teprve od dvanácti let si děti začínají uvědomovat hlavní záměr reklamy. V souvislosti s věkovým vývojem a vývojem kognitivních funkcí se také mění zaměřenost a vkus dítěte na televizní pořady (Suchý 2007).

Přechod z dětství k adolescenci charakterizují kvalitativní možnosti nově nabytých kognitivních schopností, včetně abstraktního myšlení. Právě vývoj abstrakce a formální logiky u dospívajících vede ke zvýšení sebeovládání a vůle (Dolejš aj. 2014).

Kognitivní působení označuje schopnost médií nabízet podněty, které je možné se naučit. Média nabízejí mladým jedincům řadu představ a poznatků, jež je možno si zapamatovat a později si je vybavit a využít. Kognitivní účinky jsou záměrné a nezáměrné. Mezi záměrné

patří například zpravodajství, reklama, vyhledávání informací na internetu. Nezáměrné kognitivní procesy se odehrávají mimovolně, například filmy určené k relaxaci či zábavě.

2.2.2 Psychosociální vývoj

Někteří autoři nazývají období dospívání obdobím bouří. Pudový tlak spojený s pohlavním dozráváním přináší do života pubescenta nové vnitřní změny a činí ho až přecitlivějším na různé podněty přicházející z okolí. Dospívání často doprovází emoční nestabilita, časté změny nálad, impulzivní jednání, nestálost a nepředvídatelnost reakcí a postojů. Obtíže při koncentraci pozornosti spojené s emoční nestálostí ztěžují soustavné učení, a tak může docházet k výkyvům ve školním prospěchu, na který je kladen zvýšený důraz. „*Projevy v chování se individuálně liší v intenzitě i kvalitě, takže zatímco to s někte-rými „mlátí“ jiní tuto dobu prožívají klidně*“ (Langmeier a Krejčířová 2006).

Kohoutek (2008, s. 100) říká: „*puberta je určitým měřítkem správnosti, dřívější výchovy, přičemž nesmíme opomíjet sklony a povahové rysy zděděné, vrozené a získané, ne každý rys je důsledkem výchovy*“.

Období dospívání je zcela jedinečné a ovlivňuje průběh a výsledek psychosociálního růstu mladého jedince. Jedinec je vystaven novým zkušenostem, které modelují jeho sebepojetí a jeho jádrovou složku osobnosti, kterou označujeme pojmem identita. Tento náročný proces charakterizujeme poměrně složitými vztahy s primární rodinou a budováním nových sociálních rolí, zejména s vrstevníky.

Vágnerová (2005, s. 458) definuje osobní identitu jako: „*vymezení sebe sama jako jedince odlišného od ostatních, ale existující v kontextu vztahů s ostatními. Vztahy s lidmi a život, který probíhá v interakci s nimi, představuje jeden ze základních aspektů rozvoje sebepojetí*“. Mladí lidé patří k nejpočetnější uživatelům mediálních technologií. Skrze média si vytvářejí obraz o sobě i o ostatních. Média mladým lidem ukazují, co je normální a „trendy“. Proto je důležité, abychom pochopili propojenost psychosociálního vývoje a hromadných sdělovacích prostředků, které jsou v dnešní době pro mladé lidi potřebnou součástí každého dne.

Pomocí vztahů se dospívající vymezují pozitivně i negativně. Základem adolescentní identity je příslušnost k rodině, ale její významnou součástí jsou v této době vrstevnické a přátelské vztahy. Mnozí pubescenti se definují svou příslušností ke skupině, které si cení a přijímají tak symbolicky i její význam a prestiž. V procesu rozvoje individuální identity je prožitek skupinové identity důležitý. Skupinová identita funguje jako opora nejasné a měnící

se individuální identity dospívajícího. Přináší mu určitou jistotu a orientaci, ve vztahu k sobě i k okolnímu světu (Vágnerová 2005).

2.3 Socializace

Termín socializace je velice široký a definuje ho mnoho autorů. Geist definuje socializaci jako „*způsoby, jimiž se jedinci učí dovednostem, znalostem, hodnotám, motivům a rolím, příslušející jejich pozicím ve skupině nebo společnosti*“ (Geist 1993, s. 405).

Podle Hartla a Hartlové (2015, s. 548) je socializace „*postupné začleňování jedince do společnosti prostřednictvím nápodoby a identifikace, zprvu v nukleární rodině, dále v malých spol. skupinách, jako je školní třída, zájmový klub, sportovní družstvo, až po zapojení se do nejšířších, celospolečenských vztahů. Součástí je přijetí zákl. etických a právních norem dané společnosti*“.

Socializaci můžeme jednoduše definovat jako proces začleňování jedince do společnosti. Je to proces každodenní a celoživotní, kdy si jedinec osvojuje kulturu a aspekty sociálního prostředí, v němž žije. Těmi jsou hodnoty, postoje, normy a způsoby chování a přemýšlení o světě i o sobě samém. Mladý člověk je též ovlivněn ve svém vnímání ostatními lidmi, skupinou, a to převážně svými vrstevníky a kamarády. V období pubescence jde trochu stranou vliv rodiny a je nahrazen větším vlivem vrstevníků. Mladý jedinec tráví velkou část ve škole, proto by se měli učitelé zamyslet, jak správně formovat postoje k médiím. Na toto téma se dále budu zabývat v kapitole Mediální výchova.

McQuail (2009) uvádí teorii sociálního učení podle Bandury. Základní myšlenka této teorie je, že vše, co potřebujeme pro svůj rozvoj, se nemůžeme naučit jen přímým pozorováním a zkušeností, ale i pomocí nepřímých zdrojů, tj. masových médií.

K utváření osobnosti dochází v socializačním procesu jednotlivce. Dnešní společnost, očekává od socializovaného jedince, aby byl samostatnou osobou schopnou respektovat a uznávat jiné samostatné osoby. Člověk je tvor společenský a nemůže existovat bez společnosti a její kultury. Jedná se o vzájemně vědomou potřebnost ostatních. Člověk má tedy přirozenou potřebu stýkat se s druhými lidmi. Tato společenskost je základem každého společenského útvaru, neboli seskupení. K dosáhnutí svého plného rozvoje člověk potřebuje druhé lidi, díky nim se socializuje a realizuje svoji sociální potřebu. Moderní společnost reflektuje člověka jako člena určité skupiny. Chlapec 6. třídy je syn, bratr, vnuk a spolužák.

Každý z nás patří do určité sociální skupiny či sociálního seskupení. Člověk se jako osobnost vyvíjí celý život, je to neustálý proces sebeutváření a sebeformování (Vágnerová 2005).

Je důležité, abychom pochopili provázanost formování identity mezi tím, co máme geneticky určené, co můžeme ovlivnit, a co nás ovlivňuje z venčí. Mezi tyto vlivy, které každodenně formují a ovlivňují, patří vnější a vnitřní vlivy. Tyto vlivy ovlivňují vůli, postoje, hodnoty, charakter, vůli, psychiku, osobnost žáka, aktivitu k učení.

Mezi nejvýznamnější činitele, které žáka nejvíce formují, patří rodina, spolužáci, kamarádi, pedagogové. Tito činitelé jsou důležití pro vývoj osobnosti, ale nesmíme opomenout, že média pronikají skrze tyto činitele a hrají důležitou roli v životě mladého dospívajícího jedince. Média jsou prostředkem sebeuvědomování a každodenních zážitků v životě mladého člověka. Hromadné sdělovací prostředky můžeme začlenit mezi další činitele socializace.

2.3.1 Rodina

Podle psychologického slovníku je rodina „*společenská skupina spojená manželstvím, pokrevními vztahy a odpovědností a vzájemnou pomocí*“ (Hartl a Hartlová 2015, s. 512). Rodinu chápeme jako malou primární sociální skupinu lidí, která vzniká manželstvím a umožňuje vzájemné soužití rodičů a dítěte. V dnešní době se definice rodiny trochu mění, protože se mění svět, společnost, a tak i pojetí rodiny.

Každá rodina má svůj vlastní rodinný model výchovy. Rodina je ovlivněna tradicemi a vlastními představami. Prochází řadou různých změn, kladenými nároky dnešní doby. Z důvodů neustálé časové tísně, stresu a zvyšujících se ekonomických nároků na zajištění rodiny je dnešní rodina zaměřena materiálně a stává se méně stabilní, než tomu bylo dříve. Rodina poskytuje dítěti základní citovou jistotu, bezpečí při všech událostech, útočiště, k němuž se může uchýlit v situaci ohrožení. „*Rodina ovlivňuje dítě od raného věku. Vytváří základy jeho postojů, návyků a vytváří i jeho hodnotovou hierarchii. Je nejdůležitější při předávání hodnot z generace na generaci, funguje jako nejvýznamnější socializační činitel*“ (Kraus 2008).

Jedním z úkolů dospívání je odpoutávání se z vázanosti na rodinu. Závislost má být nahrazena zralejším a vyrovnanějším citovým vztahem. Pocit jistoty a bezpečí se přesouvá do symbolické roviny. Čím hlubší, jistější, méně konfliktní jsou vztahy, které potomek k rodičům navázal, tím snazší je průběh dospívání. V období dospívání se uvolňuje vázanost na rodiče a přesouvá se na vrstevníky. Vliv rodičů stále zůstává, ale už není takový, jaký byl při nástupu na první stupeň základní školy.

Každá rodina by měla plnit určité funkce. Mnoho autorů vytyčuje určité členění těchto funkcí, ale já zde budu charakterizovat členění podle Krause (2008):

Základní funkce rodiny:

- Biologicko-reprodukční,
- sociálně-ekonomická,
- socializačně-výchovná,
- emocionální,
- ochranná funkce rodiny (Kraus 2008).

Kraus (2008) říká, že ochranná funkce spočívá v zajišťování životních potřeb. Rodina by měla pamatovat na rekreaci, relaxaci a zábavu. Rodiče by se měli zajímat, jak jejich dítě tráví čas, jak dlouho a jaké pořady sleduje v televizi, co dělá na internetu, jaké stránky navštěvuje.

Dle Krause (2008) se rodina podílí na organizaci rodinného života a vztah mezi rodiči a dětmi je více partnerský. Pokles autority otce v rodině však neznámá, že by v ní ztratil na významu, ale nyní se rodiče ve svých rolích doplňují a stávají se představiteli partnerského vztahu, který dítě sleduje v průběhu svého života a učí se, jak takový vztah vypadá a jaká jsou jeho pravidla fungování. Rodina žije v určité uzavřenosti před vnějším světem. Tím je zapříčiněn dnešní trend v úpadku sousedských vztahů. Dalším charakteristickým rysem je dezintegrace. Lze pozorovat, že už delší dobu v rodinách ubývá společných chvil, kdy se celá rodina sejde a sdělí si navzájem své zážitky, radosti i starosti. Rodiče jsou značně zatíženi pracovními aktivitami, což s sebou nese časové zaneprázdnění. Rodičovská péče je zúžena na zabezpečení materiálních prostředků na úkor výchovy a věnování se dítěti v jeho volném čase. Nedostatečný výchovný vzor, úpadek morálních hodnot, ztráta úcty k hodnotám a k člověku samému.

Dále Kraus (2008) dělí rodinné prostředí takto:

- **Demograficko-psychologické podmínky rodinného prostředí**

Celková struktura rodiny a aspekty vyplývající z působení matky, otce, sourozenců, prarodičů. Jde o úplnost či neúplnost rodiny, počet dětí v rodině. Vnitřní stabilita rodiny a její vztahy mezi rodiči a sourozenci.

- **Materiálně-ekonomické faktory rodinného prostředí**

Zaměstnanost rodičů a vliv této skutečnosti na dětech. Charakter a kvalita bydlení, vybavení domácnosti. Finanční zajištění. Individuální spotřeba rodiny jako součást životního stylu. Vliv techniky a technických prostředků na život rodiny.

- **Kulturně-výchovná oblast rodinného prostředí**

Hodnotová orientace rodičů a vzdělání rodičů. Životní styl, především s využíváním volného času (dovolená, využívání masmédií, stravovací návyky...). Míra pedagogizace rodinného prostředí (využívání pedagogických prostředků) a některé další podmínky, které mají vliv na utváření postojů dětí k lidem, ke vzdělání, práci a kultuře a k životu vůbec.

Tyto všechny podmínky jsou propojené s využíváním médií. Záleží na tom, z jaké sociální vrstvy děti pocházejí, kolik mají sourozenců, nebo jaký má rodina životní styl. Média se v rodině jednoznačně využívají pro relaxaci a trávení volného času. Média poskytují také pocit bezpečí např. tím, že děti sledují televizi společně s rodiči a sdílí vzájemnou přítomnost. Vlastnictví mediálních technologií souvisí nejen s ekonomickou situací rodiny, ale také s jejím sociálním postavením. Děti chtějí vlastnit ten správný mobilní telefon a zapadnout do kolektivu, což souvisí se sociálně-ekonomickou funkcí rodiny. Média mohou zastupovat určité funkce rodiny. Mobilní telefony jsou často využívány ke kontrole dětí, když jsou mimo domov, nebo napomáhají řešit konkrétní krizové situace. Přes mobilní telefon můžou rodiče sledovat, kde se jejich dítě pohybuje. Tím můžeme říct, že mohou nahrazovat ochrannou funkci.

Kdysi média v domácnostech představovala většinou ústřední bod, kolem něhož se členové rodiny shromažďovali. Důvodem bylo, že si média velice cenili, což bylo dáno vysokou pořizovací hodnotou a také i hodnotou společenskou. Nyní jsou moderní technologie cenově dostupnější než dříve. V dnešní době, už mají i předškoláci svůj první mobilní telefon.

2.3.2 Škola

Školní prostředí je po rodinném prostředí druhým nejvýznamnějším činitelem, který ovlivňuje osobnost mladého člověka. Tvoří jeho životní, materiální a sociální podmínky. Škola plní mnoho funkcí, mezi které patří funkce výchovně-vzdělávací, sociologická, psychologická a společensko-institucionální, aj.

Úloha učitele na jednotlivé dítě je mnohem slabší, než vliv rodiny, i když mohou být případy, kdy učitel (či učitelka) „přemůže“ i velmi nepříznivé rodinné prostředí. Dítě ho má rádo, vidí v něm svůj vzor a vzpomíná na něj celý svůj život. Když uvážíme, kolik dětí učitel

ovlivňuje, tak jeho úloha při výchově je obrovská, a to přirozeně platí i pro výchovu k rozumnému užívání masmédií. Na toto téma budu později navazovat v kapitole Mediální výchova.

Učitel je organizátorem výchovného a vyučovacího procesu, který hodnotí práci studentů a rozhoduje o správném využití vyučovacích prostředků a metod. Hlavním úkolem učitele je pečovat o rozumový, citový a tělesný rozvoj vychovávaného. Učitel je důležitou složkou ve výchovném procesu a je jeho iniciátorem. Vliv dobré osobnosti pedagoga nenahradí počítač, televize, ani učebnice (Dytrtová a Krhutová 2009).

Pro učitele je největší výzva, jak správně motivovat žáky, kteří postrádají přirozený zájem o učení. Je důležité, aby se učitel orientoval v zálibách dítěte a tím ho motivoval. Používal informační technologie, interaktivní tabuli, power-pointové prezentace aj.

Děti a mládež často dostávají od vyučujících úkoly, jejichž řešení vyžaduje použití internetu. Používání počítače pro psaní úkolů je v současné době samozřejmostí. Převážně se internet používá při projektové výuce.

Mlčoch (2012) uvádí ve svém výzkumu, že učitelé se médiím ve výuce nebrání, ale někteří z nich nevědí, jak jich využít. Dále říká, že pomocí médií může učitel navodit ve třídě příznivé klima. Například zařazením vhodné ukázky z filmu. Vypěstovat v žácích vnitřní motivaci k poznávání, učení a zkoumání, například v rámci školních projektů, školního časopisu, audiovizuálního sdělení pro webové stránky školy aj. Média mohou lépe naplnit mezipředmětové vztahy. Příkladem mohou být učebnice nakladatelství Fraus, které jsou na těchto interdisciplinárních vazbách přímo postaveny.

Dle Spitzera (2014) někteří odborníci tvrdí, že s pomocí digitálních médií se ve školách vyučuje lépe. Toto tvrzení týkající se úspěšnosti učení při využití počítačů ve škole iniciovaly a sponzorovaly počítačové firmy a telefonní společnosti. Dodnes neexistuje žádá závislá studie, která by nepochybně dokazovala, že pouhým zavedením počítačů a monitorů do tříd se učení stává efektivnějším. Souhrny k pozorovacím studiím o účincích počítačů ve třídách dospívají převážně k negativnímu výsledku. Měří-li se výkon žáků při učení s počítači a bez nich, projevuje se u učení s pomocí počítačů negativní účinek na výkon. Pořízení počítače domů vede děti především k tomu, že doma hrají počítačové hry a brouzdají po internetu. To vše je odvádí od učení a negativně ovlivňuje jejich výkon ve škole.

Úloha učitele na jednotlivé dítě je mnohem menší, než vliv rodiny. Ve školách se rozmohlo užívání obrazovky, nahrazuje to hru, nebo jiné zaměstnání, které bývá pro pedagogy náročnější.

Důležité je hovořit s dětmi o tom, co viděly. Napomáhat jim k rozvoji jazykových schopností, kritičnosti a prosazování vlastního a respektování cizího názoru. Škola ovlivňuje nejen žáky, ale i rodiny. Základní vzdělání je povinné, a proto škola požaduje po dětech a rodičích, aby respektovali rozvrh vyučovacích hodin, především začátek a konec vyučovací hodiny. Dále aby rodina dbala na domácí přípravu svého dítěte. Škola informuje rodiče o výkonech a chování jejich dítěte.

Někteří z nás si ještě vzpomenou na dobu, kdy mobilní telefony nebyly ještě součástí našich životů. Dnes už je ale úplně normální, že i prvňáček má svůj vlastní mobilní telefon. Děti tráví většinu dne ve škole, a tak je normální, že telefon mají u sebe. V některých školách je zakázáno mobilní telefon používat. Někde mají nařízeno před vstupem do školy mobilní telefon vypnout, ale v jiné škole mohou telefon používat o přestávce. Mnoho učitelů tvrdí, že děti jsou o přestávkách hodnější než kdysi. Důvod je jasný. Mladí se o přestávce zabaví mobilním telefonem.

2.3.3 Vrstevníci

Podle Sedláčkové *„pojmem vrstevnická skupina znamená, že její členové jsou v přibližně stejném věku, narodili se za podobných historických podmínek, jejich vývoj, ať již biologický, psychický, nebo sociální a kulturní, probíhá za přibližně stejných okolností. Samotná příslušnost k určité vrstevnické skupině má nepopíratelný význam po celou dobu života člověka“* (Sedláčková 2009, s. 63).

Na začátku školní docházky byl zdrojem jistoty a bezpečí učitel, nyní se situace obrací a jednoznačně se jím stává třída. Vrstevníci jsou pro pubescenta rovnocenní partneři, a proto se stávají neformálními autoritami. Za určitých okolností mohou mít vrstevníci větší vliv než dospělí. Právě ve škole je možnost sporu mezi dětskou skupinou a dospělými největší. Školní třída je specifickou skupinou. Žák je totiž do ní relativně trvale začleněn a změna skupiny není libovolná. Skupina vzniká uměle, jedinci si jeden druhého nevybrali. Proto se zde setkávají žáci s různým zázemím, s odlišnými hodnotami, postoji nebo normami, které nemusí být vždy ve shodě. Jedince spojuje v první řadě pouze školní instituce. Školní třída patří mezi malé sociální skupiny. Tvoří ji určitý počet žáků, kteří se společně učí a jsou vyučováni. Členové se řídí vlastními normami a zaujímají různé pozice. Hlavní cíl skupiny je primárně určen školní institucí, ale mohou se k tomuto cíli přidat další skupinové nebo individuální cíle. V této skupině je také uspokojována řada individuálních potřeb (např. potřeba uznání, úspěchu, sociálních interakcí apod.). Pubescent této skupiny potřebuje získat jistotu, že je její součástí. Také chce

dosáhnout uspokojivé pozice v hierarchii skupiny. Potřebuje být ostatními akceptován a oceňován. Na základě kompetencí, vlivu a oblíbenosti lze získat dobrou pozici. Jedinec, jehož schopnosti a vlastnosti potřebám třídy vyhovují a imponují, získá větší oblibu i sociální status. Oblíbenost je většinou vázána na kamarádské chování. Pro získání dobré pozice je důležitá spontánnost v sociálním kontaktu a pozitivní akceptace ostatních členů (Sedláčková 2009).

V tomto období je nejvýznamnější pro pubescenty potřeba kontaktu s vrstevníky. Kamarádské vztahy slouží jako nezbytný předpoklad pro pozdější rozvoj hlubokého přátelství a intimních vztahů v adolescenci. Každý mladý člověk má potřebu být svojí vrstevnickou skupinou akceptován. Pro rozvoj přijatelného sebehodnocení je v této době důležitý nejen úspěch ve škole, ale i úspěch mezi dětmi.

V prostředí vrstevnických skupin probíhá velmi důležitý proces socializace. Děje se to vštěpováním různých životních cílů, zásad, norem, pravidel jednání a vzorců chování. Vrstevnické skupiny mají velký vliv na rozvoj žákovy osobnosti. Postoje, hodnoty a komentáře ostatních dětí, jsou pro mladistvé důležité.

Sedláčková říká, že skupina dětí vyžaduje od svých členů konformitu, a za to jim poskytuje pocit jistoty, sounáležitosti a prestiže. Děti školního věku hodnotí svoje vrstevníky podle zjevných projevů, ve vztahu k očekávání, ale i podle toho, zda jsou jim jejich projevy příjemné či nikoliv. Určitou roli může hrát i atraktivní vlastnictví, které zvyšuje sociální prestiž dítěte třeba hezké kolo, mobil aj. Děti obvykle preferují ty z vrstevníků, kteří odpovídají očekávání. To, co je dané a přijímáno většinou. Přijatelný je ten, kdo má správné oblečení, správné jméno, kdo umí všechno, co je potřeba. Ten, kdo odpovídá sociálnímu standardu, má větší šanci stát se mezi dětmi populární. Standardní vlastnosti a projevy jsou dětem příjemné, protože jsou srozumitelné a podporují jejich pocit jistoty (Sedláčková 2009).

Nepopulárními se stávají děti, které jsou ostatním nějak nepříjemné, ruší je a nestačí jejich požadavkům. K méně zdatným vrstevníkům se často chovají tak, jako by si za své nedostatky mohli sami a odmítají je. Mladý člověk se ve skupině potřebuje nějak prosadit, získat přijatelnou pozici, nebo se o to alespoň pokusit. Jde o to, aby si mladý člověk mohl zachovat přijatelné sebehodnocení, a tím i sebeúctu (Sedláčková 2009).

Vrstevnické skupiny mladých dospívajících lidí se od dětských skupin liší. Mladí dospělí se postupně odpoutávají od rodinných pout rodičů. Chtějí být samostatní a dělat si věci po svém. Vrstevnická skupina je pro ně prostředkem, která manifestuje touhu po samostatnosti a dospělosti (Kraus 2008). Vrstevníci, na rozdíl od dospělých, mají podobné zájmy, problémy

i strasti. Ztotožňují se skupinou vrstevníků. Pravidla, normy, názory vrstevníků jsou jimi přijímány. Vrstevnická skupina klade důraz na konformitu. Může se projevat například ve stylu oblékání, vyjadřování, nebo třeba v preferování určitého hudebního stylu. Mladý dospívající přebírá jejich normy, názory, hodnoty a postoje (Vágnerová 2005).

Když se mladý jedinec vzdá své osobní identity, tak mu skupina poskytne přijetí, jistotu, ztotožnění aj. Na tomto podkladě lze budovat sebehodnocení (Vágnerová 2005).

Také hromadné sdělovací prostředky mají velký význam ve vrstevnické skupině, protože pomocí nich se tito jedinci mohou mezi sebou dorozumívat. Děti a dospívající tak spolu komunikují prostřednictvím telefonu, televize a internetu a předávají si navzájem své názory, hodnoty a postoje. Mladí lidé po celém světě publikují své myšlenky a svěřují si své pocity za pomoci masmédií.

Kdybychom tuto kapitolu shrnuli, mohli bychom říci, že pro mladé dospívající tito tři socializační činitelé hrají významnou roli, ukazují jim určité hodnoty, postoje a normy. Skrze ně prostupují hromadné sdělovací prostředky, které zaplňují jejich volný čas. Rodiče, ale i kamarádi, ovlivňují, jak mladiství tráví svůj volný čas. Volný čas je důležitou součástí života člověka v každém věku. Zvláště v životě mladého dospívajícího člověka má svůj nezastupitelný význam. Poskytuje mu prostor k poznání sebe samého, ostatních a i světa, ve kterém žije. V následující kapitole se volným časem a jeho funkcí a způsoby budu zabývat.

3 VOLNÝ ČAS ŽÁKŮ ZÁKLADNÍCH ŠKOL

V dnešní době děti tráví nejvíce času s masmédií, proto se v této kapitole budu zabývat volným časem. Na začátku této kapitoly vymezím pojem „volný čas“. Pak vymezím funkce volného času, a nakonec uvedu způsoby a možnosti trávení volného času dětmi.

3.1 Pojetí volného času

Nejprve bude nutné si samotný pojem „volný čas“ charakterizovat. O definici volného času se pokoušejí různí autoři s dílčími rozdíly. Bendl a kol. (2015) hlavní znaky volného času vymezují takto:

- Je to doba svobodné volby činností (člověk dělá to, co chce, a ne to, co musí).
- Zvolené činnosti jsou pro člověka příjemné, přinášejí potěšení, radost.
- Činnosti ve volném čase dávají příležitost k rekreaci, odpočinku, obnovení sil i k osobnímu rozvoji.

Hofbauer (2004, s. 146) říká, že volný čas je doba „*kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život*“. Tato teorie chápe volný čas jako dobu, která nám zbyde po vykonání školních povinností. Člověk se účastní této činnosti dobrovolně. Volný čas můžeme tedy vymezit jako dobu, kdy mladý člověk nevykonává svoji činnost pod tlakem a může svobodně rozhodovat o svém volném čase.

Život a výchova dnešních dospívajících dětí probíhá v různých prostředích. Většinu dne mladý člověk tráví ve škole mezi spolužáky a pedagogy, po skončení školy odchází domu, nebo navštíví nějaký kroužek. Mladiství ve svém volném čase uskutečňují volnočasové aktivity, které mají určité hodnotové zaměření a plní určité funkce ve volném čase. Tyto funkce následně vymezíme.

3.2 Funkce volného času

Hofbauer, jako i jiní odborníci na volnočasovou pedagogiku, uvádí funkce volného času jako odpočinek, zábavu a rozvoj osobnosti.

Dále můžeme volný čas pojmout podle německého pedagoga Horsta W. Opaschowského, který do funkcí volného času zahrnuje:

- Rekreaci ve významu zotavení a uvolnění.
- Výchovu a další vzdělávání např. sociální učení, učení o svobodě.
- Kontemplaci jako hledání smyslu života.
- Komunikaci, při které získáváme sociální kontakty a přátele.
- Kompenzaci jako odstraňování zklamání a frustrací.
- Integraci jako stabilizaci života rodiny a vrůstání do společenských organismů.
- Participaci ve významu podílení se na účasti a vývoji společnosti.
- Enkulturaci ve smyslu kulturního rozvoje sebe samých, tvořivého vyjádření prostřednictvím umění, sportu, aj. (Hofbauer 2004, s. 15).

Také můžeme zmínit dělení podle Bendla a kol. (2015), kteří volný čas dělí na funkce: výchovně-vzdělávací, zdravotní, sociální, preventivní. Volným časem rozumíme tedy dobu odpočinku, zábavy, ale i dobrovolného informálního vzdělávání. Mezi toto informální vzdělávání může patřit i vyhledávání na internetu, nebo sledování filmu v angličtině.

Mezi další aspekty volného času patří funkce podle francouzského sociologa Rogera Sue, který uvádí funkci psychosociologickou, sociální, terapeutickou a ekonomickou (Hofbauer 2004). Funkce psychosociální je pojímána jako uvolnění a zábava, kde se mohou rozvíjet schopnosti, vědomosti, postoje a hodnoty jedince. Funkce sociální zahrnuje socializaci v různých sociálních prostředích včetně rodiny. Vztah ke skupině např. v rámci zájmového kroužku, kdy se mladí identifikují se skupinou, také si zde mohou potvrdit svou identitu a uznání. Někdy opomíjená funkce terapeutická zahrnuje hledisko zdravotní, jako prevenci proti chorobám, a podporuje zdravý životní styl. Ekonomická funkce volného času má hospodářský význam.

V dnešní době jsou média zaměřována i na děti. Reklamy je lákají a ovlivňují. Proto je na rodičích, aby správně dítěti vysvětlili, jestli je vhodné nabízený produkt kupovat. V předešlé kapitole jsem uváděla, že by bylo vhodné, aby rodič při reklamě zvuk ztišil, a tím dítě naučil, že je to jenom jakási kulisa.

Média mohou být v určitém vztahu s dětmi. Mohou o nich mluvit a stávají se jejich předmětem zájmu. Média mluví k dětem a setkávají se s nimi jako s uživateli (čtenáři, diváci, posluchači, aj.). Děti se mohou i podílet autorsky na mediální tvorbě. Také nesmíme opomenout, že děti mluví prostřednictvím médií (Hofbauer 2004).

3.3 Způsoby trávení volného času

Prostředí, ve kterém mladí tráví svůj volný čas, je nepřehledné množství. Může se jednat o školu, rodinu, zájmové instituce, nebo pouze ulice před domem. Někteří z nich ani nevědí, jak ho správně trávit. Neumějí se v jeho možnostech orientovat. Zde se mohou objevit negativní vlivy, které mohou mít špatný vliv na jedince. Rodiče by měli pomoci v hledání správného využití volného času. Měla by se zapojit i škola a další instituce, které mohou ovlivnit trávení volného času dětí a mládeže.

V českých rodinách se čím dál více zabydlují média a různé technologické vymoženosti, a s tím se pojí i další fenomén, o kterém se stále mluví. Jde o narůstající počet obézních dětí. Souvisí to s rozvojem obezity a nedostatkem pohybu. Děti pohyb venku nahradí pasivním trávením času před obrazovkou, než aby se šly ven proběhnout. Je to alarmující trend dnešních dětí. *„To ostatně potvrzuje i jeden z nedávných průzkumů realizovaný Národním institutem dětí a mládeže Ministerstva školství na téma „Volný čas dětí“. Vyplynulo z něj, že české děti dávají přednost sezení doma u počítače či televize před zdravým pohybem a zájmovými kroužky. Nicméně děti, které mají své zájmové aktivity, se podle svých slov cítí šťastnější ve srovnání s těmi, které vysedávají před televizní obrazovkou“* (Šance dětem ©2011-2017).

Mladí lidé mají nejvíce volného času ze všech věkových skupin, a to v průměru od 4 do 5 hodin během vyučovacího dne. Právě dostatek až nadbytek může mladistvé vést do negativně orientovaných skupin, zejména pochází-li z méně podmětého sociálního prostředí (Bendl a kol. 2015). Tyto děti mohou propadnout alkoholu, toxikomanií, trestné nebo násilné činnosti. Na druhou stranu existují i jedinci, kteří mají nedostatek volného času z důsledku přetěžování školními a pracovními povinnostmi. Proto mohou být u mladých jedinců rozdíly ve využívání volného času. Tyto činnosti se týkají struktury, množství činností, které se liší individuálně. Dnes začíná doba, kdy rodiče více plánují volný čas dětem, než tomu bylo dříve. Proto je důležité, abychom se my rodiče, učitelé a vychovatelé zamysleli nad správností využívání času a pokusili se děti vést správným směrem k jeho využití.

II. EMPIRICKÁ ČÁST

V praktické části navážu na problematiku, kterou jsem vymezila v teoretické části mé diplomové práce. Teoretická část mi poskytla základ pro výzkum, který jsem uskutečnila v 6. a 9. třídách na základní škole v České Třebové a v Pardubicích.

Dříve než přistoupím k praktické části této diplomové práce, zhodnotím aktuální stav řešeného problému. Jako podklad jsem použila dostupnou literaturu a internetové zdroje.

4 POHLED NA SOUČASNÝ STAV ZKOUMANÉ PROBLEMATIKY

Již v teoretické části jsem naznačila výzkumy, které se týkají zkoumané problematiky, tedy masmédiá v životě dětí, ale pro přehlednost a lepší orientaci v této zvolené problematice je ještě jednou shrnu a doplním o další výzkum.

První výzkum, kterému jsem se již věnovala v teoretické části, provádí společnost Mediaresearch pro Asociaci televizních organizací a pro Českou televizi. Jedná se o výzkum životního stylu dětí, který se zaměřuje na oblast mediálního chování českých dětí. „*Výzkum životního stylu (LifeStyle Survey – LSS) je kvantitativní výzkum v oblasti mediálního chování, činností a aktivit volného času, hodnotových postojů a spotřebního chování televizních diváků, který je součástí projektu elektronického měření sledovanosti televize v ČR pomocí TV metrů*“ (Kuncová ©2012).

Následné výstupy jsou z roku 2011, do výzkumu se zapojilo 730 dětí ve věku 4 – 14 let. Já se budu zabývat pouze věkovou kategorií 10 – 14 let. Z výzkumu vyplývají následující data (příloha č. 1). V dětském pokoji má svůj vlastní televizor 52 % dotázaných dětí ve věku 10 – 12 let, součástí pokoje dětí v tomto věku je i herní konzole (16 % dětí), počítač s připojením na internet má 40 % dětí. Součástí pokojů dětí ve věku 13 – 14 let je i televizor (66 % dětí), herní konzole (20 % dětí) a počítač s připojením na internet má ve svém pokoji 59 % dětí (Kuncová ©2012).

Z výzkumu dále vyplývá, že televize je pro 89 % dotazovaných dětí každodenní náplní jejich volného času. Televize má nejvyšší pozici mezi médii. Je především prostředkem zábavy (příloha č. 2).

Skoro 40 % dětí denně čte knihu a využívá internet (příloha č.2). Internet si vybírají, když chtějí získat informace, nebo rozšířit své znalosti. Internet patří mezi média, která mají roli

informační a vzdělávací (39 %). V tomto směru internet již předstihl knihy, ale i tak si knihy s 30 % uchovávají svoji informační hodnotu. Děti také stíhají i sledovat DVD, hrát hry na internetu a herních konzolích (Kuncová ©2012).

České děti tráví s médii v průměru 3 a půl hodiny denně. Z výzkumu také vyplývá, že děti nejčastěji sledují televizi samy (10 – 12 let 41 % dětí, 13 – 14 let 52 % dětí) (Sloboda 2013). Sloboda (2013, s. 73) uvádí „*s rostoucím věkem roste podíl sledování televize o samotě. Množství televizorů v dětských pokojích vzrostlo, tím se podíl sledování televizního vysílání o samotě mohl pochopitelně zvětšit*“.

Mezi největší preferenční rozdíly patří televizi a internetem. Žáci 6. tříd více sledují televizi a využívají ji, když se chtějí pobavit, nebo zahnat nudu. Internet spíše používají, když chtějí získat aktuální informace, nebo si rozšířit znalosti. Oproti tomu, žáci 9. tříd více preferují internet a počítačové hry. Internet si vyberou, když se chtějí pobavit, zahnat nudu a odpočinout si. Rozdíly ve vnímání internetu a počítače jsou opravdu značné. Pokud děti chtějí získat informace, tak nejvíce preferují internet (příloha č.3). Kuncová píše, že děti preferují internet, když chtějí získat aktuální informace, nebo poučení (Kuncová ©2012). S tímto výsledkem můžeme souhlasit. Žáci 6.a 9. tříd nejvíce preferují internet, když chtějí získat poučení a informace.

5 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V této diplomové práci budu používat kvantitativní pedagogický výzkum, který je orientován do problematiky využívání masmédií dětmi, což má určitá pozitiva jako je například hodně diskutované téma, dostatečná literatura aj. Realizované výzkumné šetření bylo prováděno záměrně na dvou základních školách, a to v Pardubicích a České Třebové. Jak už jsem zmiňovala, tyto dvě školy byly vybrány proto, že jsou pro mě dostupné. V Pardubicích pracuji a v České Třebové jsem už prováděla výzkum své bakalářské práce a tak mě tam znají.

Kvantitativní záměrnost výzkumu byla vybrána také z důvodu určitých předností, jako jsou: rychlý sběr a jejich vyhodnocení, nestrannost, jednoznačné vyjádření výzkumných údajů v podobě čísel, možnost použití na velkou skupinu osob.

Stanovila jsem si cíle a určila problémy, které z nich vycházejí. Zkoumané problémy jsou rozděleny na dvě skupiny: deskriptivní, jimiž jsem se ptala na aktuální stav, a relační, ve kterých jsem pokládala otázky týkající se vztahů mezi jednotlivými zkoumanými jevy.

V praktické části vycházím z dostupné literatury a internetových zdrojů. Hlavní oporou diplomové práce se stala učebnice „Metody pedagogického výzkumu“ od prof. Chrásky a „Metodologie věd o výchově“ od prof. Švece.

6 DESKRIPCE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V této kapitole budou následně popsány všechny kroky realizovaného výzkumného šetření. Jednotlivé části výzkumného šetření budou vytyčeny v logické návaznosti.

6.1 Výzkumné cíle, problémy a hypotézy

Empirická část kvalifikačních prací by měla vždy začínat stanovením výzkumných cílů. Cíle jsou z hlediska přehlednosti členěny na hlavní cíl a dílčí cíle, problémy jsou vyjádřeny tázací formou a hypotézy oznamovací formou (Švec 2009).

6.1.1 Hlavní cíl a dílčí cíle výzkumu

Hlavním cílem empirické části mé diplomové práce bude zjistit, jaká média vybraní žáci 6. a 9. tříd na základních školách (dále jen ZŠ) Pardubického kraje využívají, kolik času s nimi stráví a jaká masmédia upřednostňují.

Dílčí cíle diplomové práce jsou formulovány tak, aby bylo dosaženo hlavního cíle. Také souvisí s jednotlivými kapitolami či podkapitolami teoretické části a také s některými otázkami z dotazníku. Jako dílčí cíle jsme si proto stanovili:

- Zjistit preferenci vůči vybraným médiím ve vztahu s prováděnou činností u vybraných žáků 6. a 9. tříd ZŠ v Pardubickém kraji.
- Zjistit výskyt určitých médií v dětském pokoji u vybraných žáků 6. a 9. tříd ZŠ v Pardubickém kraji.
- Zjistit množství hodin denně věnovaným těmto vybraným médiím: televize, počítač.
- Zjistit, s kým se vybraní žáci koukají na televizi.
- Zjistit, jestli vybraní žáci 6. a 9. tříd ZŠ v Pardubickém kraji mají sami pro sebe dětský pokoj.
- Zhodnotit zda vybrané děti mají povědomí o tom, že by je masmédia mohla nějakým způsobem ovlivňovat.
- Zjistit, co čtou vybraní žáci 6. a 9. tříd ZŠ v Pardubickém kraji.

6.1.2 Deskriptivní problémy a relační problémy

Stanovení problému je dle Chrásky (2007) počáteční fáze pedagogického výzkumu, na to navazuje formulace hypotéz. Formulace výzkumného problému by měla obsahovat vztah

alespoň mezi dvěma proměnnými. Proměnné můžeme rozdělit na nezávisle proměnné a závisle proměnné. Dále Chráska (2007) odkazuje na relační, deskriptivní a kauzální problémy. Jedinými kauzálními problémy se nebudeme zabývat, jelikož mají uplatnění v experimentech, na které se zde realizované výzkumné šetření nezaměřuje.

Deskriptivní problémy

Deskriptivní problém zjišťuje a popisuje situaci, výskyt a stav daného jevu (Gavora 2008).

- Jaká masmédiá mají ve svém dětském pokoji vybraní žáci 6. a 9. tříd ZŠ v Pardubickém kraji?
- Kolik hodin denně sledují vybraní žáci 6. a 9. tříd ZŠ v Pardubickém kraji televizi?
- Kolik hodin denně užívají vybraní žáci 6. a 9. tříd ZŠ v Pardubickém kraji internet?
- Jaká média preferují vybraní žáci 6. a 9. tříd ZŠ v Pardubickém kraji při výběru určitých činností?
- Kdo s vybranými žáky 6. a 9. tříd ZŠ v Pardubickém kraji sleduje televizi?
- Mají vybraní žáci 6. a 9. tříd ZŠ v Pardubickém kraji samostatný pokoj?
- Co čtou vybraní žáci 6. a 9. tříd ZŠ v Pardubickém kraji?

Relační problémy

Relační problémy zjišťují, zda existuje vztah mezi zkoumanými jevy a pracuje s nezávisle a závisle proměnnými (Chráska 2007).

- Jaký je rozdíl mezi vybranými žáky 6. a 9. tříd ZŠ ve vybavenosti televize v dětském pokoji?
- Jaký je rozdíl mezi vybranými žáky 6. a 9. tříd ZŠ v denním sledování televize?

6.1.3 Věcné hypotézy

Věcné hypotézy jsou jednoznačným vyjádřením, jsou stručná a výstižná. Je to určité tvrzení o vztazích mezi jevy (Chráska 2007).

- H1: Vybraní žáci 9. tříd ZŠ mají častěji vybaven dětský pokoj televizí, než vybraní žáci 6. tříd ZŠ.
- H2: Vybraní žáci 9. tříd ZŠ se více dívají na televizi, než vybraní žáci 6. tříd ZŠ.

6.2 Výběr prvků do výzkumného souboru

Výzkum byl realizován na dvou nejmenovaných základních školách v Pardubickém kraji. Jedna se nachází v České Třebové a druhá v Pardubicích. V České Třebové jsem oslovila tři základní školy, z toho jen jedna souhlasila s rozdělením dotazníků. Českou Třebovou jsem si vybrala z důvodu, že jsem tam už prováděla výzkum své bakalářské práce. V Pardubicích na základní škole pracuji a učitelé byli ochotni s žáky dotazníky vyplnit. V obou školách jsem nemusela být přítomna při vyplňování dotazníků. Učitelé tyto dotazníky využili v hodinách občanské výchovy. Výzkumný soubor tvořili žáci 6. a 9. tříd na druhém stupni těchto základních škol. Jednalo se o čtyři 6. třídy a čtyři 9. třídy. Výběr vzorků byl použit záměrný. Výzkumný soubor tvořily děti, jejichž věkové složení bylo od 11 do 16 let. Záměrně byly vybrány 6. a 9. třídy, abych mohla porovnat rozdíly mezi těmito odlišnými věkovými skupinami. Jak jsem uvedla ve druhé kapitole, děti v 9. třídě jsou už dospělejší, mají vyvinuté myšlení, také přemýšlejí o budoucnosti, kam budou jednou v životě směřovat. Děti z 9. třídy jsou tedy od dětí 6. tříd nejvíce odlišné. Tím jsem mohla tyto dvě věkové skupiny nejlépe porovnat. Výzkumný vzorek se skládal z 80 žáků 6. tříd a 59 žáků 9. tříd základních škol. Celkem tedy ze 139 žáků základních škol.

6.3 Orientace výzkumu

Klasické pedagogické výzkumy (kvantitativně orientované) vycházejí většinou z pozitivistického paradigmatu. „*Vycházejí z přesvědčení, že existuje jedna objektivní realita, která není závislá na našich citech nebo přesvědčeních*“ (Chráška 2007, s. 9). Na druhou stranu z post-positivistického paradigmatu pak vycházejí kvalitativně orientované výzkumy, které připouští existenci více realit. Oba přístupy mají své klady a zápory, také je možné je kombinovat v určitých výzkumech (Chráška 2007, s. 12-33). Mnou realizovaný výzkum je kvantitativně orientovaný, protože umožňuje zapojení velké skupiny osob.

6.3.1 Metoda sběru dat

Vlastní průzkum probíhal pomocí dotazníkové metody. „*Samotný dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na*

keré dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně“ (Chráska 2007, s. 163). Při sestavování dotazníku jsem se snažila dbát na všechny zásady pro jeho vyhotovení, včetně toho, aby byly otázky pochopitelné a přiměřené věku respondentů.

V pedagogickém výzkumu je dotazník velice frekventovanou metodou, což je způsobeno i jeho „*zdánlivě lehkou konstrukcí*“ (Chráska 2007, s. 164). Dotazník byl konstruován podle struktury dotazníků uváděné prof. Chráskou (2007, s. 169).

Mnou vytvořený dotazník je rozdělen na dvě části. Ve vstupní části byl dotazník představen, resp. na co slouží, a zdůrazněn význam respondentových odpovědí. Dále byly uvedeny pokyny k vyplnění dotazníku, protože dotazník byl vyplněn zprostředkovaně skrze učitele. Druhá část dotazníku se skládala z vlastních otázek, kterých je v dotazníku 15. Snažila jsem se, aby dotazník byl přehledný, srozumitelný a uzpůsobený pro všechny žáky 6. a 9. tříd základních škol. Vyhotovení dotazníku – s vedoucím práce jsem se domluvila, že dotazník uzpůsobíme na jeden list papíru z obou stran. Jednalo se o anonymní dotazník, což bylo též respondentům řádně vysvětleno. Položky v dotazníku byly převážně strukturované, jen dvě polouzavřené. Mezi položkami se nacházely i škálové položky Linkerova typu, které byly z důvodu vyšší přehlednosti vyjádřeny slovně, nikoli číselně. Dotazník je uveden v seznamu příloh pod číslem 5.

6.4 Předvýzkum

Ověřila jsem fungování zvolené dotazníkové metody, je-li dotazník správně konstruován, jsou-li otázky srozumitelné a jasné pro žáky 6. a 9. tříd základních škol. Výsledky jsem zahrnula do celkového šetření. Předvýzkumu byl proveden v Pardubicích s 15 žáky (8 žáků z 6. třídy a 7 žáků z 9. třídy).

6.5 Časový harmonogram výzkumného šetření

Časový harmonogram výzkumného šetření vyjadřuje časový průběh zpracování diplomové práce podle jeho fází. Může se jednat o krátkodobé, střednědobé nebo dlouhodobé výzkumné šetření (Švec 2009).

1. fáze výzkumného šetření (říjen 2015 až červen 2016)

Práce s knižními a elektronickými zdroji, analýza odborné literatury pro teoretickou část diplomové práce.

2. fáze výzkumného šetření (září 2016 až leden 2016)

Analytické zpracování dokumentů do finální podoby teoretické části diplomové práce.

3. fáze výzkumného šetření (leden 2017 únor 2017)

Formulace cílů, výzkumných problémů a hypotéz pro empirickou část.

4. fáze výzkumného šetření (březen 2017)

Předání dotazníků vybraným školám v Pardubickém kraji, jež byly následně vyplněny žáky 6. a 9. tříd základních škol a navraceny zpět.

5. fáze výzkumného šetření (březen 2017 až druhý týden v dubnu 2017)

Poslední fáze výzkumu byla zaměřena na zpracování získaných dat, testování statistických hypotéz, zjištění a vyhodnocení výsledků průzkumu a výzkumného šetření. Výsledky výzkumu a průzkumného šetření budou prezentovány v podobě tabulek a grafů. Následuje závěrečná diskuze nad výzkumným šetřením.

7 VÝSLEDKY PRŮZKUMU A VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V této kapitole uvedu pomocí grafů a tabulek výsledky mnou realizovaného výzkumu na dvou základních školách v Pardubickém kraji. Výsledky z průzkumu a výzkumného šetření jsou dotazníkovou metodou získaná data a následně jsou zpracována. Pomocí dotazníků bylo dosaženo stanovených cílů. Výsledná data jsou prezentována v tabulkách četností, které jsou z důvodu vyšší přehlednosti graficky zpracovány také do sloupcových, popřípadě výsečových diagramů.

7.1 Výsledky průzkumu – řešení deskriptivních problémů

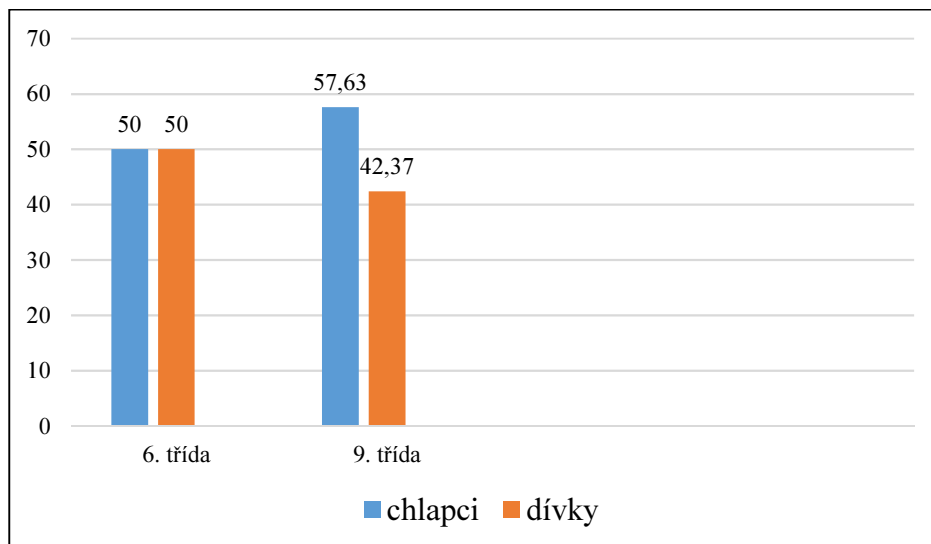
Podkapitola Výsledky průzkumu je zaměřena na interpretaci údajů zjištěných z patnácti otázek dotazníku. Popisky tabulek a grafů jsou v souladu s tradicí jejich umístění, se kterými se můžeme setkat u Chrásky, Gavory či Švece.

Jako první uvedu údaje o počtu respondentů, jejich zastoupení v jednotlivých třídách, dále o jejich věku a pohlaví. Tyto údaje byly součástí první, druhé a třetí otázky.

Třída	Pohlaví		Σ
	Dívky	Chlapci	
6.třída	40	40	80
9. třída	25	34	59
Σ	65	74	139

Tabulka 1: Zastoupení respondentů podle pohlaví (*Zdroj: vlastní zpracování*)

Z tabulky je patrné, že poměr žáků a dívek je téměř vyrovnaný. Chlapci přesahují dívky celkem o 9 žáků. Celkový počet žáků je 139.

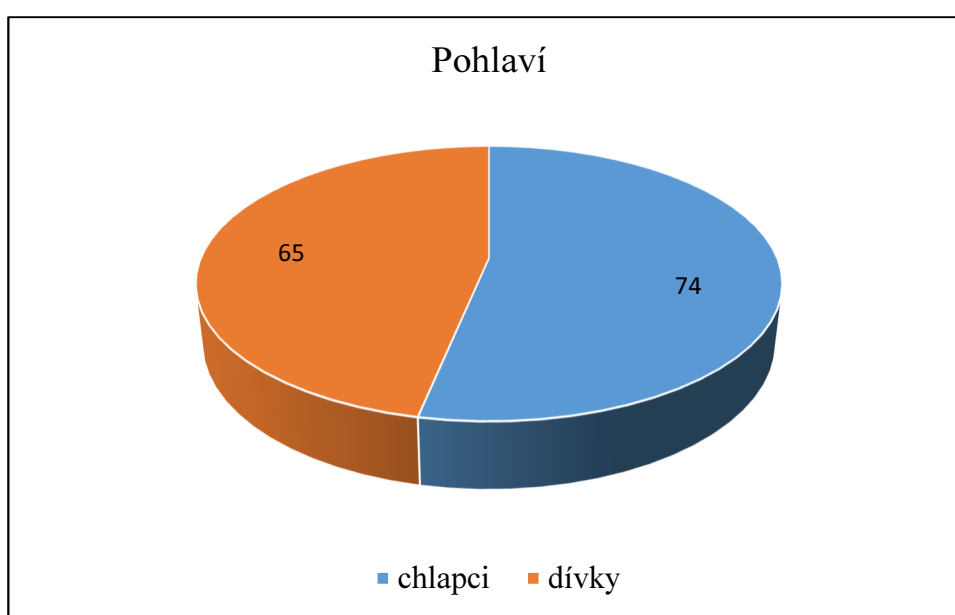

Graf 1: Srovnání respondentů 6. a 9. tříd v zastoupení podle pohlaví (Zdroj: vlastní zpracování)

V šesté třídě je vyrovnaný počet žáků a chlapců. V 9. třídě je o 15% více chlapců, než dívek.

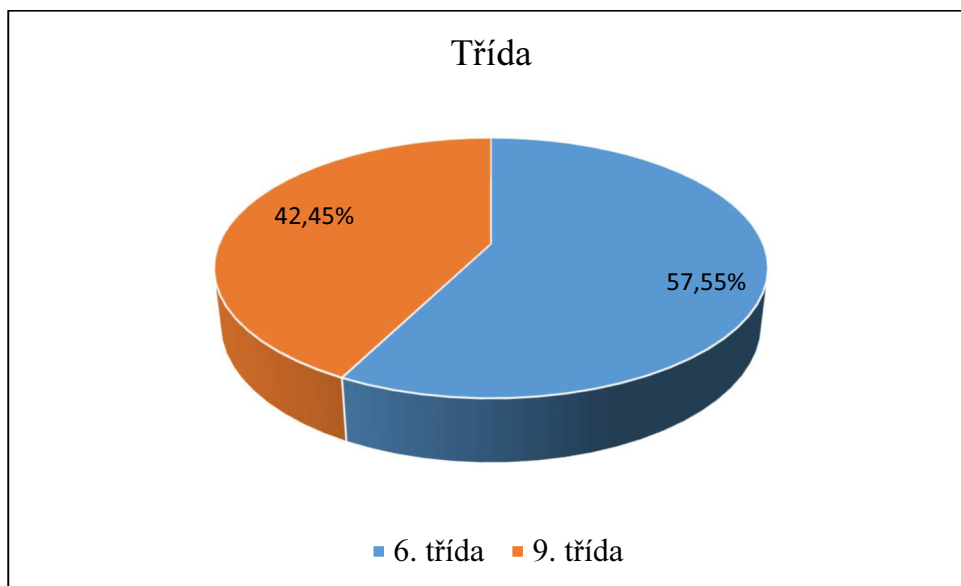
Třída	Pohlaví		Σ
	Dívky	Chlapci	
6. třída	28,775	25	57,55 %
9. třída	17,985 %	24,465 %	42,45 %
Σ	46,76 %	53,24 %	100 %

Tabulka 2: Procentuální zastoupení respondentů podle pohlaví (Zdroj: vlastní zpracování)

Graf 2: Součtové zastoupení respondentů podle pohlaví (Zdroj: vlastní zpracování)

Z výše uvedeného grafu si můžeme povšimnout, že clapci převyšují dívky celkem o 9 chlapců.

Graf 3: Procentuální zastoupení respondentů podle třídy (Zdroj: vlastní zpracování)

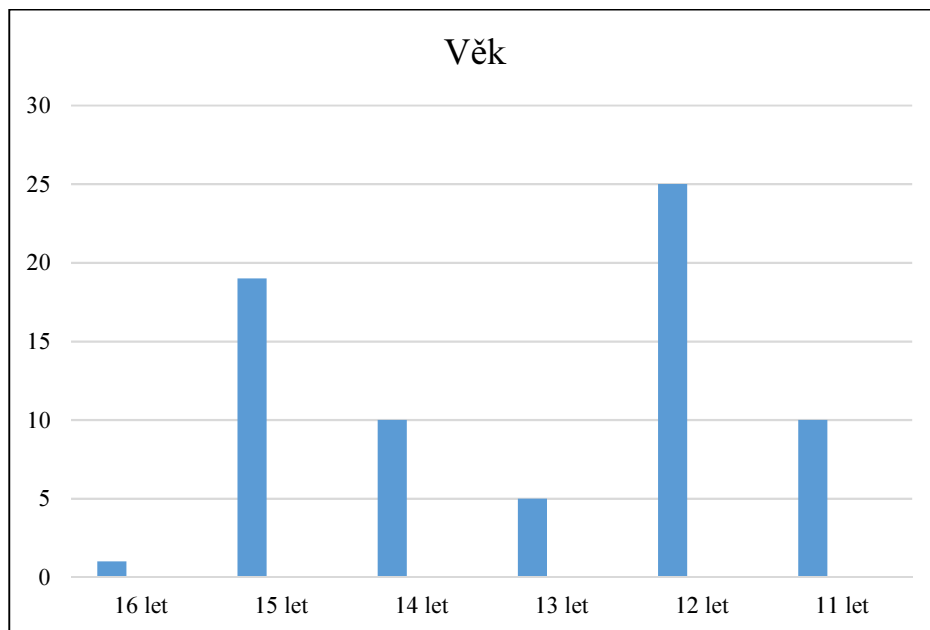
Následující tabulka a graf se budou týkat věkového složení výzkumného vzorku, který je velice široký, podařilo se nám zachytit až šestiletý rozdíl mezi respondenty. Nejvíce jich bylo zastoupeno ve věku 12 a 15 let.

Otázka č. 3: *Jaký je tvůj věk?*

	Věk respondentů						Σ
	11 let	12 let	13 let	14 let	15 let	Jiný	
Počet respondentů	20	50	10	20	38	1	139

Tabulka 3: Věk respondentů (Zdroj: vlastní zpracování)

Z grafu si můžeme povšimnout, že věkový rozsah u dotazovaných žáků je až 6 letý. Největší věkové zastoupení je u žáků 12 letých a 15 letých.

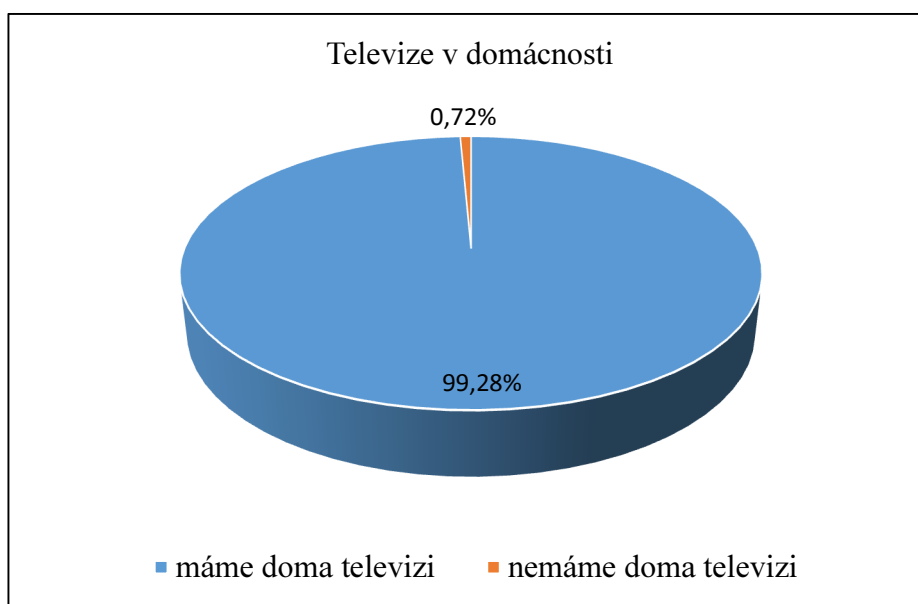
Graf 4: Věk respondentů (*Zdroj: vlastní zpracování*)

V předchozích tabulkách a grafech jsem již uvedla údaje týkající se položek dotazníků. Jak už jsem výše uvedla, mým záměrem bylo porovnat výsledky dotazníků mezi žáky 6. a 9. tříd, proto následně budu uvádět a porovnávat údaje obou ročníků.

Otázka č. 4: Máte doma televizi?

Položka č. 4	Četnost n_i	%
ANO	138	99,28 %
NE	1	0,72 %
Σ	139	100 %

Tabulka 4: Výskyt televize v domácnosti (Zdroj: vlastní zpracování)

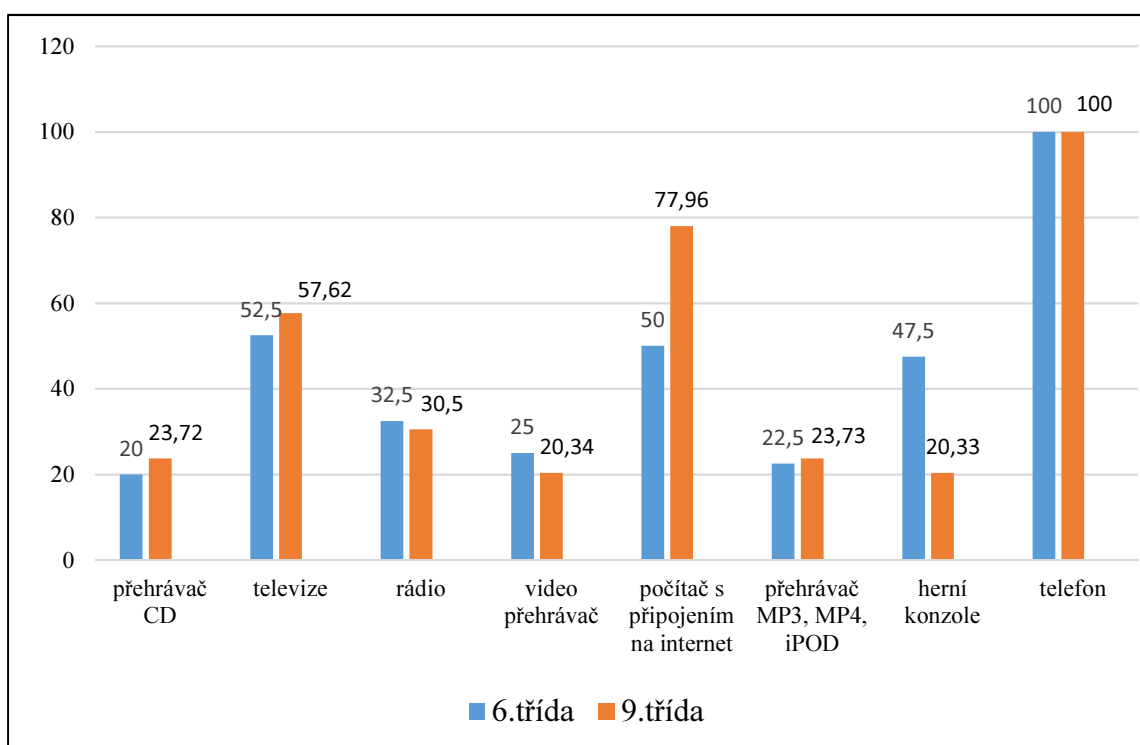
Graf 5: Výskyt televize v domácnosti u žáků 6. a 9. tříd ZŠ (Zdroj: vlastní zpracování)

Z grafu a tabulky je možné vyčíst, že více než 99 % dotazovaných respondentů má doma televizi. Tento úkaz je fenoménem dnešní doby.

Otázka č. 5: Jaké prostředky máš ve svém pokoji?

Prostředky	6. třída (80 dětí)	9. třída (59 dětí)
	četnost n_i	četnost n_i
přehrávač CD	16	14
televize	42	34
rádio	26	18
video přehrávač DVD	20	12
počítač s připojením na internet	40	46
přehrávač MP3, MP4, iPOD	18	14
herní konzole	38	12
telefon	80	59
žádný z těchto předmětů	nebylo	

Tabulka 5: Prostředky v dětském pokoji v 6. a 9. tříd základních škol (Zdroj: vlastní zpracování)

Graf 6: Srovnání žáků 6. a 9. tříd v tom, jaké mají prostředky ve svém pokoji (Zdroj: vlastní zpracování)

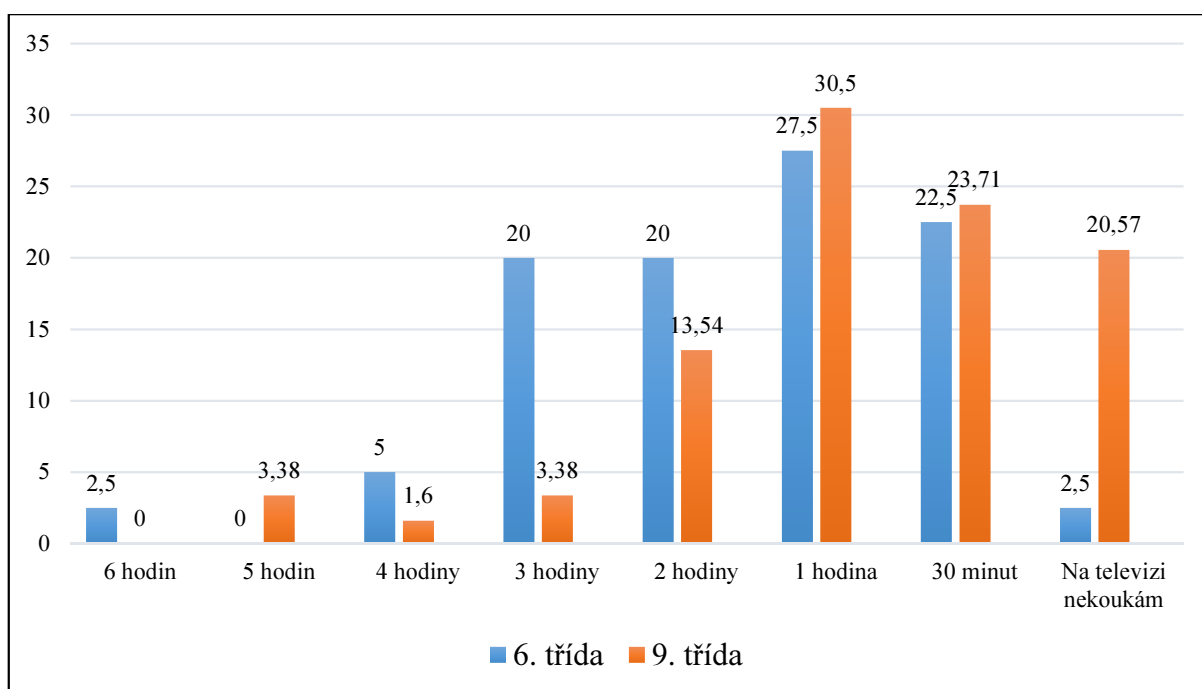
Z výše uvedených dat nejsou patrné žádné velké rozdíly mezi žáky 6. a 9. tříd ZŠ. Data uvádějí, že více než polovina dotázaných dětí má ve svém pokoji televizi a počítač s připojením na internet. Z grafu můžeme vyčíst, že všechny dotázané děti vlastní mobilní telefon. Žáci 9.

tříd mají ve svém pokoji internet s připojením (76,96 %) a herní konzoli (20,33 %). Oproti tomu 50 % žáků ze 6. tříd má v pokoji internet a 47,5 % dětí má herní konzoli.

Otázka č. 6: *Kolik času denně strávíš u televize?*

Prostředky	6.třída	9.třída
	Četnost n_i	Četnost n_i
6 hodin	2	0
5 hodin	0	2
4 hodiny	4	1
3 hodiny	16	2
2 hodiny	16	8
1 hodina	22	18
30 minut	18	15
Na televizi se nekoukám	2	13
Σ	80	59

Tabulka 6: Množství hodin denně strávených u televize (Zdroj: vlastní zpracování)

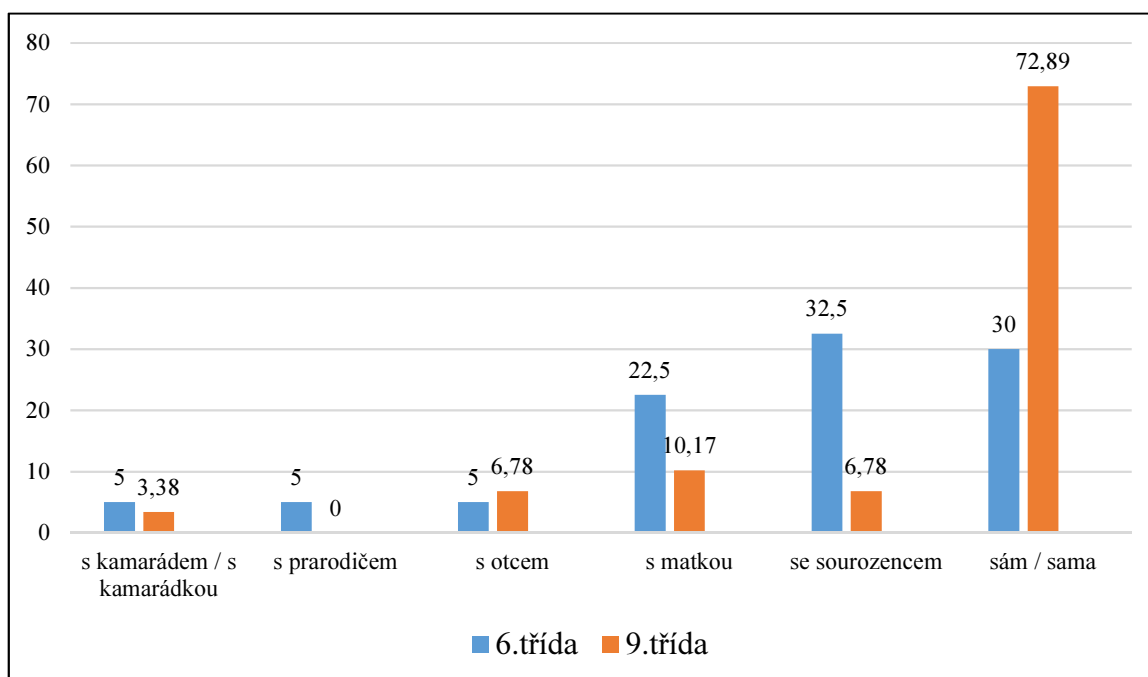
Graf 7: Srovnání žáků 6. a 9. tříd u množství hodin denně strávených u televize (Zdroj: vlastní zpracování)

Z uvedených dat vyplývá, že nejvíce se dotazovaní žáci obou tříd koukají na televizi 1 hodinu denně (27,5 % žáků 6. tříd a 30,52 % žáků 9. tříd). Na televizi se vůbec nedívá 2,5 % žáků 6. tříd a 30 % žáků 9. tříd. Oproti tomu 2,5 % žáků z 6. tříd tráví u televize i 6 hodin.

Otázka č. 7: S kým nejčastěji sleduješ televizi?

Osoby	6.třída	9. třída
	Četnost n_i	Četnost n_i
s kamarádem / s kamarádkou	4	2
s prarodičem	4	0
s otcem	4	4
s matkou	18	6
se sourozencem	26	4
sám / sama	24	43
Σ	80	59

Tabulka 7: S kým děti sledují televizi (Zdroj: vlastní zpracování)

Graf 8: Srovnání u žáků 6. a 9. tříd s kým sledují televizi (Zdroj: vlastní zpracování)

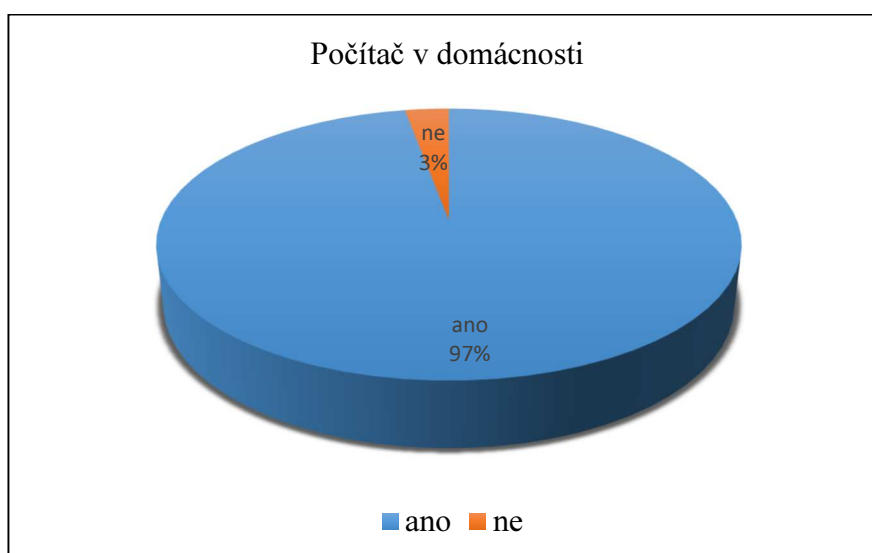
Z výzkumu vyšlo, že 72,89 % dotázaných žáků z 9. tříd uvedlo, že se dívají na televizi sami. Děti z 6. tříd se spíše dívají na televizi s někým (60 %) než sami (30 %). Na druhou stranu dotazovaní žáci z 9. tříd se spíše na televizi dívají sami (72,89 %). Tím bychom mohli říct, že

čím jsou děti starší, tak se méně dívají na televizi s někým z rodiny. Dále z výzkumu vyplynulo, že děti se na televizi dívají spíše s matkou (32,67 %) než otcem (11,78 %).

Otázka č. 8: *Máte doma počítač?*

Počítač	Četnost	%
ANO	137	97 %
NE	2	3 %
Σ	139	100 %

Tabulka 8: Výskyt počítače v domácnosti (*Zdroj: vlastní zpracování*)

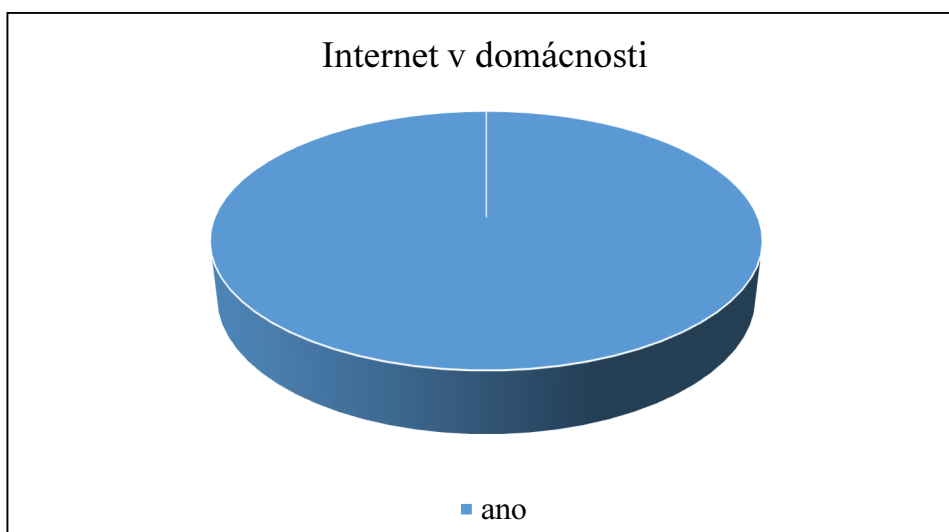

Graf 9: Výskyt počítačů v domácnosti (*Zdroj: vlastní zpracování*)

Otázka č. 9: Máte doma internet?

Internet	Četnost	%
ANO	139	100 %
NE	0	0 %
Σ	139	100 %

Tabulka 9: Výskyt internetu v domácnosti (Zdroj: vlastní zpracování)

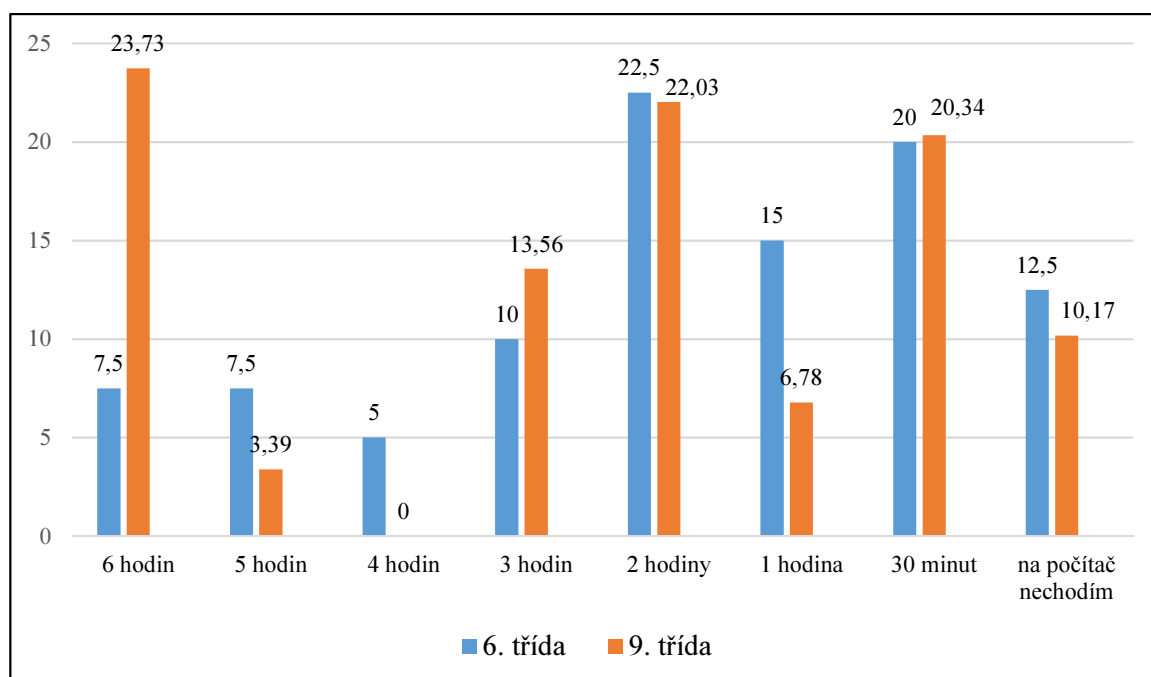
Graf 10: Výskyt internetu v domácnosti (Zdroj: vlastní zpracování)

Z grafu i tabulky je patrné, že 100 % všech dotázaných žáků 6. tříd a 100 % všech dotázaných žáků 9. tříd má doma internet.

Otázka č. 10: Kolik času denně strávíš u počítače?

Hodiny u počítače	6.třída	9.třída
	Četnost n _i	Četnost n _i
6 hodin	6	14
5 hodin	6	2
4 hodiny	4	0
3 hodiny	8	8
2 hodiny	18	13
1 hodina	12	4
30 minut	16	12
Na počítač nechodím	10	6
Σ	80	59

Tabulka 10: Množství hodin denně strávených u počítače (Zdroj: vlastní zpracování)

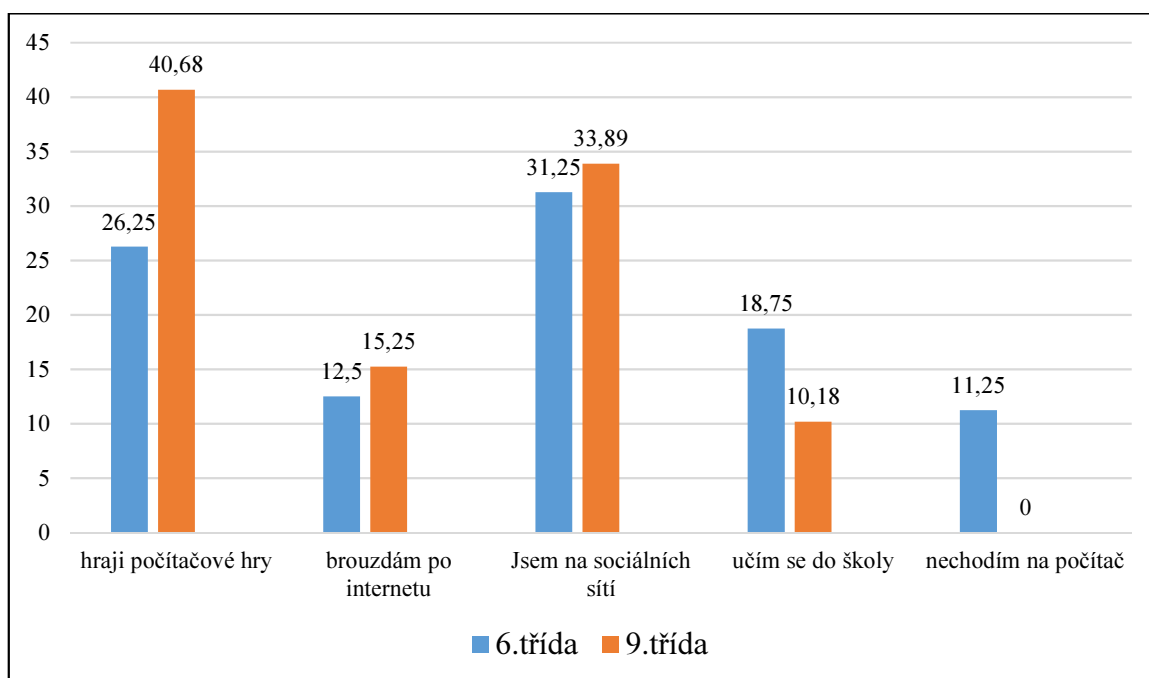
Graf 11: Srovnání u žáků 6. a 9. tříd v množství hodin denně strávených u počítače (Zdroj: vlastní zpracování)

Z uvedených dat vyplývá, že nejvíce času tráví u počítače žáci 9. tříd a to až 6 hodin denně (23,73 %). Na počítač vůbec nechodí 12,5 % žáků 6. tříd a 10,17 % žáků 9. tříd.

Otázka č. 11: Co děláš na počítači nejčastěji?

Preference na počítači	6.třída	9.třída
	Četnost n _i	Četnost n _i
hrají počítačové hry	21	24
brouzdání po internetu	10	9
jsem na sociálních sítích	25	20
učím se do školy	15	6
nechodím na počítač	9	0
Σ	80	59

Tabulka 11: Zjištěné preference ve využívání počítače (Zdroj: vlastní zpracování)

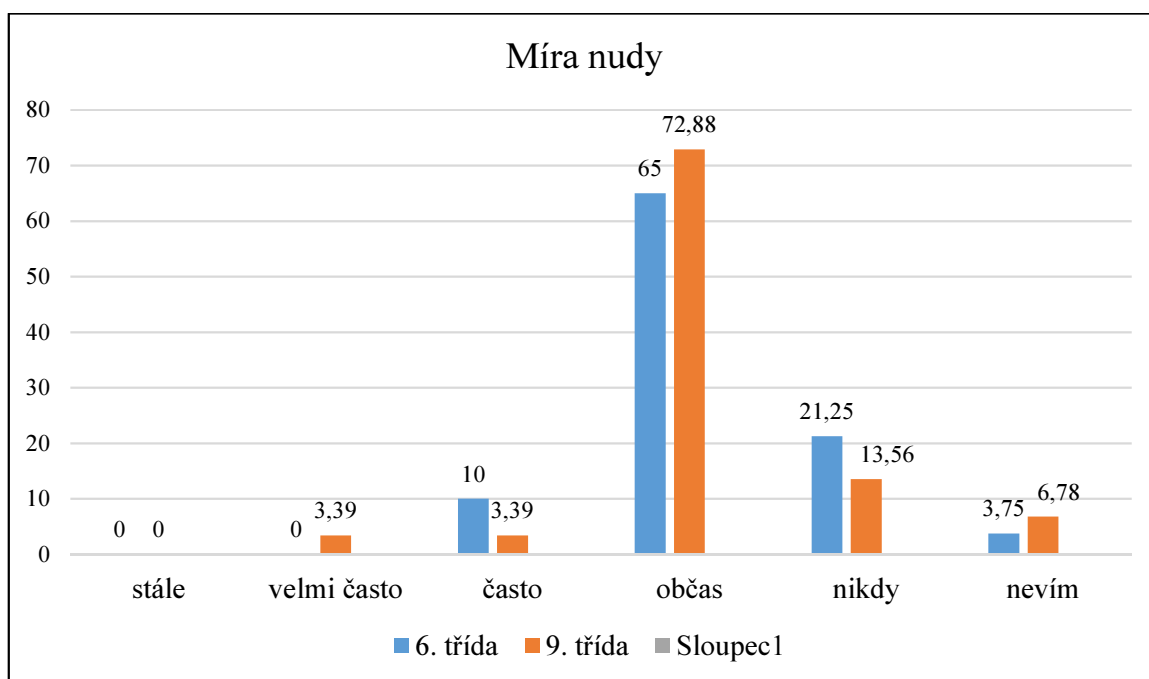
Graf 12: Srovnání žáků 6. a 9 tříd u zjištěných preferencí ve využívání počítače (Zdroj: vlastní zpracování)

Z uvedeného grafu můžeme vyčíst, že žáci z 6. tříd využívají počítač k tomu, že chodí na sociální sítě (31,25 %), hrají počítačové hry (26,25 %) a 11,25 % žáků 6. tříd uvedlo, že na internet nechodí. Dotazovaní žáci 9. tříd uvedli, že nejčastěji na počítači hrají počítačové hry (40,68 %) a navštěvují sociální sítě (33,39 %).

Otázka č. 12: Jak často se nudíš?

Míra nudy	6.třída	9.třída
	Četnost ni	Četnost ni
stále	0	0
velmi často	0	2
často	8	2
občas	52	43
nikdy	17	8
nevím	3	4
Σ	80	59

Tabulka 12: Míra zažívání pocitu nudy (Zdroj: vlastní zpracování)

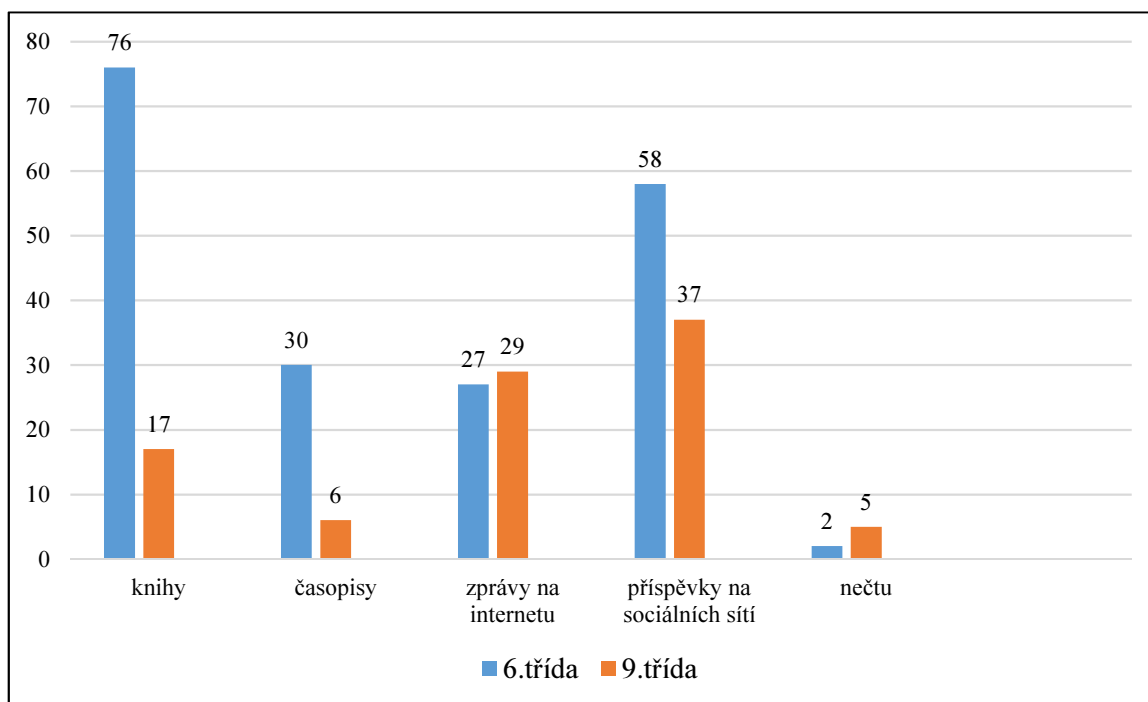
Graf 13: Srovnání žáků 6. a 9. tříd u množství výskytu nudy (Zdroj: vlastní zpracování)

Největší počet dotázaných dětí uvádí, že nudu zažívají občas a to 65 % žáků z 6. tříd a 72,88 % žáků z 9. tříd základních škol.

Otázka č. 13: *Zakroužkuj, co čteš každý den (můžeš i více odpovědí).*

Četba	6.třída	9.třída
	Četnost n _i	Četnost n _i
knihy	76	17
časopisy	30	6
zprávy na internetu	27	29
příspěvky na sociálních sítích	58	37
jiné	komiksy, internetové knihy	-----
nečtu	2	5

Tabulka 13: Zjištěné preference u dětí, když chtějí děti číst (Zdroj: vlastní zpracování)

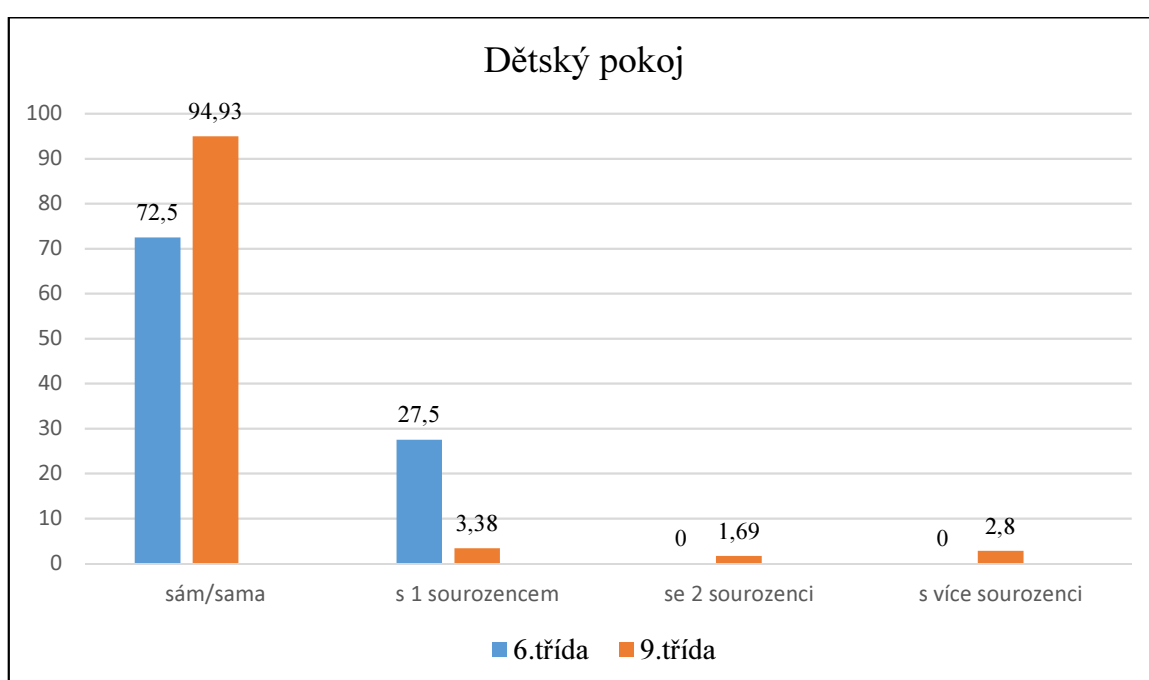
Graf 14: Srovnání dětí 6. a 9. tříd při zjištění toho, co preferují když si něco chtějí přečíst (Zdroj: vlastní zpracování)

Ze získaných dat můžeme zjistit, že denně knihy čtou nejvíce žáci ze 6. tříd (76 %), oproti tomu čte knihy jen 17 % žáků z 9. tříd. Sociální síť navštěvuje 58 % žáků z 6. tříd a 37 % žáků z 9. tříd.

Otázka č. 14: Dětský pokoj mám...

Dětský pokoj	6. třída		9. třída	
	Četnost n_i	%	Četnost n_i	%
sám/sama	58	72,5	56	94,93
s 1 sourozencem	22	27,5	2	3,38
se 2 sourozenci	0	0	1	1,69
s více sourozenci	0	0	0	0
Σ	80	100	59	100

Tabulka 14: Zjištění počtu dětí v dětském pokoji (Zdroj: vlastní zpracování)

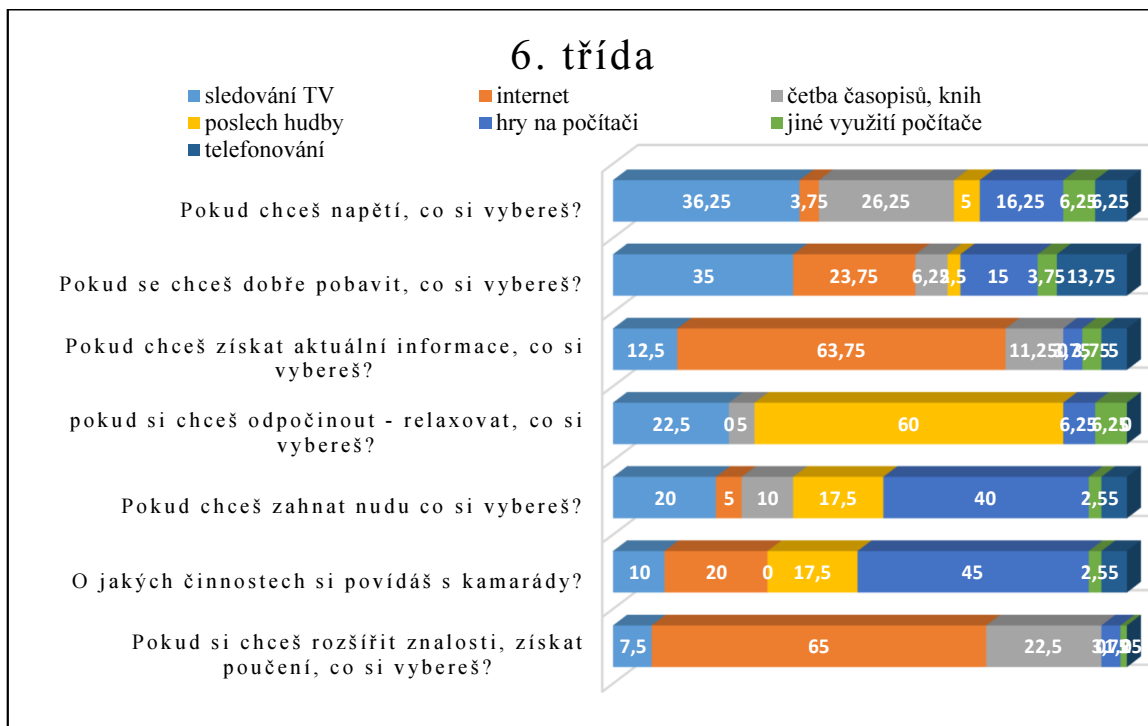
Graf 15: Zjištění počtu dětí v dětském pokoji (Zdroj: vlastní zpracování)

Z uvedeného grafu a tabulky můžeme vyčíst, že většina dotazovaných žáků má dětský pokoj samo a to 72,5 % dětí z 6. tříd a 94,93 % dětí z 9. tříd.

Otázka číslo 15: *Jaké jsou preference u vybraných prostředků?*

6. třída	TV	internet	četba časopisů, knih	poslech hudby	hry na počítači	jiné využití počítače	telefonování	Σ
Pokud si chceš rozšířit znalosti, získat poučení, co si vybereš?	6	52	18	0	3	1	0	80
O jakých činnostech si povídáš s kamarády?	8	16	0	14	36	2	4	80
Pokud chceš zahnat nudu co si vybereš?	16	4	8	14	32	2	4	80
Pokud si chceš odpočinout – relaxovat, co si vybereš?	18	0	4	48	5	5	0	80
Pokud chceš získat aktuální informace, co si vybereš?	10	51	9	0	3	3	4	80
Pokud se chceš dobře pobavit, co si vybereš?	28	19	5	2	12	3	11	80
Pokud chceš napětí, co si vybereš?	29	3	21	4	13	5	5	80

Tabulka 15: Míra preference u žáků 6. tříd základních škol k vybraným prostředkům (*Zdroj: vlastní zpracování*)

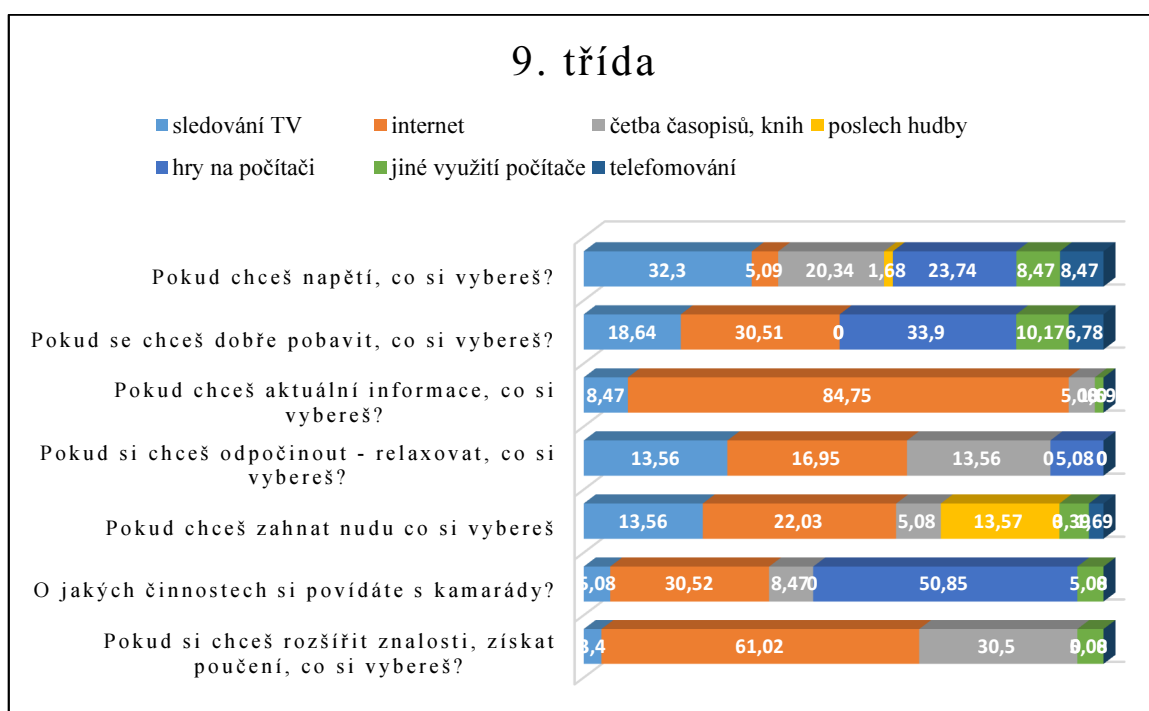

Graf 16: Míra preference u žáků 9. tříd základních škol k vybraným prostředkům (Zdroj: vlastní zpracování)

V tabulce a grafu č. 16 si můžeme povšimnout, že vybraní žáci 6. tříd základních škol preferují televizi: když chtějí získat napětí (36,5 %), nebo se pobavit (35 %). Pokud chtějí žáci zahnat nudu, vyberou si hry na počítači (40 %). Televize je prostředkem zábavy. O hrách na počítači si nejčastěji povídají se svými kamarády (45 %). Když chtějí relaxovat a odpočinout si, preferují poslech hudby (60 %). V grafu je patrné, že když si děti chtějí rozšířit znalosti, získat poučení (65 %) a získat aktuální informace (63,75 %), preferují internet. Internet pro děti má významnou roli informačního vzdělavatele. I když v našem výzkumu se objevila početnější skupina čtenářů. Čtení časopisů a knih preferují, když chtějí získat znalosti, poučení (22,5 %) a také když chtějí zažít napětí (26,25 %).

9. třída	TV	internet	četba časopisů, knih	poslech hudby	hry na počítači	jiné využití počítače	telefonování	Σ
Pokud si chceš rozšířit znalosti, získat poučení, co si vybereš?	2	36	18	0	0	3	0	59
O jakých činnostech si povídáš s kamarády?	3	18	5	0	30	3	0	59
Pokud chceš zahnat nudu co si vybereš?	8	13	3	8	24	2	1	59
Pokud si chceš odpočinout – relaxovat, co si vybereš?	8	10	8	30	3	0	0	59
Pokud chceš získat aktuální informace, co si vybereš?	5	50	3	0	0	1	0	59
Pokud se chceš dobře pobavit, co si vybereš?	11	18	0	0	20	6	4	59
Pokud chceš napětí, co si vybereš?	19	3	12	1	14	5	5	59

Tabulka 16: Míra preference u žáků 9. tříd základních škol k vybraným prostředkům (Zdroj: vlastní zpracování)

Graf 16: Míra preference u žáků 9. tříd základních škol k vybraným prostředkům (Zdroj: vlastní zpracování)

Z výše uvedené tabulky a grafu můžeme zjistit, že dominantním hromadným prostředkem pro vybrané žáky 9. tříd základních škol se stává internet a počítačové hry. Žáci 9. tříd preferují

internet: pokud chtějí získat aktuální informace (84,75 %), rozšířit si znalosti (61,02 %), nebo když se chtějí pobavit (30,51 %). Počítačové hry patří mezi druhý nejvýznamnější prostředek zábavy. Počítačové hry preferují žáci 9. tříd základních škol, když chtějí zahnat nudu (40,68 %), pobavit se (33,9 %), nebo když chtějí získat napětí (23,74 %). Nejvíce se s kamarády baví o počítačových hrách (50,85 %).

7.2 Výsledky výzkumného šetření - ověřování hypotéz

Po stanovení výzkumného problému a formulaci hypotéz musíme dané hypotézy ověřit. Pro ověření hypotéz byl vybrán test chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. Tento test byl vybrán z důvodu, že umožňuje rozhodnout, zda existuje souvislost mezi dvěma pedago-gickými jevy, které byly zachyceny pomocí nominálního měření.

Před začátkem testování musíme určit nulovou hypotézu H_0 a alternativní hypotézu H_A . Nulová hypotéza předpokládá, že mezi sledovanými jevy není závislost. Alternativní hypotéza na druhou stranu předpokládá, že mezi zkoumanými jevy je závislost. Zda přijmeme nulovou, nebo alternativní hypotézu se rozhodne na základě testování nulové hypotézy (Chráska 2007).

Nejdříve vypočítáme testové kritérium jako součet hodnot $(P - O)^2 / O$. P je tzv. pozorovaná četnost a O je četnost očekávaná, která odpovídá nulové hypotéze. Očekávaná četnost je uváděná v kontingenční tabulce v závorkách. Při rozhodování o platnosti srovnáme vypočítané testové kritérium χ^2 s kritickou hodnotou, kterou nalezneme ve statistických tabulkách (příloha II.). Ve statistické tabulce hledáme kritickou hodnotu, která se dělí na určitou hladinu významnosti a určitý počet stupňů volnosti. V tomto výzkumu budeme pracovat s hladinou významnosti 0,05 (Chráska 2007).

Dále počet stupňů volnosti vypočítáme pomocí vzorce: $f = (r - 1) \times (s - 1)$, kde r je počet řádků a s počet sloupců v kontingenční tabulce.

Výsledky z dotazníkového šetření budou zapsány do kontingenční tabulky. Čísla v kontingenční tabulce nám vyjadřují četnosti respondentů. Data uváděná vpravo v tabulce a dole v tabulce jsou tzv. marginální čísla, jsou to součty četností v řádcích a sloupcích tabulky (Chráska 2007).

Ověřování hypotézy č. 1

Věcná hypotéza H1: *Žáci 9. tříd mají častěji vybaven dětský pokoj televizí, než žáci 6. tříd základních škol.*

První hypotéza představuje porovnání žáků 6. a 9. tříd ve vybavenosti televize v jejich dětském pokoji. Pokusíme se rozhodnout, zda jsou statisticky významné rozdíly v četnosti sledování televize mezi žáky 6. a 9. tříd základních škol. Z věcné hypotézy byla formulována nulová a alternativní hypotéza.

- **H1₀₁**: Četnost ve vybavení televizí v dětském pokoji je stejná u žáků 6. a 9. tříd základních škol.
- **H1_{A1}**: Četnost ve vybavení televizí v dětských pokojích je u žáků 9. tříd vyšší, než u žáků 6. tříd základních škol.

odpověď	6.třída	9.třída	Σ
ano	42 (43,74)	34 (32,25)	76
ne	38 (36,26)	25 (26,74)	63
Σ	80	59	139

Tabulka 17: Ověření hypotézy H1 - Četnost TV v dětských pokojích (*Zdroj: vlastní zpracování*)

Vypočítaná hodnota testového kritéria: $\chi^2 = (P - O)^2 / O = 0,312$

Počet stupňů volnosti $f = (r - 1) \times (s - 1) = 1$

Kritická hodnota testového kritéria: $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$

Vypočítaná hodnota testového kritéria je nižší než hodnota kritického kritéria, proto přijímáme nulovou hypotézu a odmítám alternativní hypotézu. Můžeme říct, že žáci 9. tříd nemají více vybaveny dětské pokoje televizemi, než žáci 6. tříd základních škol.

Ověřování hypotézy č. 2

Věcná hypotéza H2: *Vybraní žáci 9. tříd se více dívají na televizi, než vybraní žáci 6. tříd základních škol.*

Ve druhé hypotéze se pokusím zjistit, zda žáci 9. tříd tráví více času u televize, než žáci 6. tříd základních škol.

H2₀: Frekvence denního sledování televize je u žáků 9. a 6. tříd základních škol stejná.

H2_A: Frekvence denního sledování televize je u žáků 9. tříd vyšší, než u žáků 6. tříd základních škol.

Odpověď	6.třída	9.třída	Σ
6 hodin	2 (1,15)	0 (0,849)	2
5 hodin	0 (1,15)	2 (0,849)	2
4 hodiny	4 (2,87)	1 (2,12)	5
3 hodiny	16 (10,36)	2 (7,64)	18
2 hodiny	16 (13,8)	8 (10,18)	24
1 hodina	22 (23,02)	18 (16,98)	40
30 minut	18 (19)	15 (14)	33
na televizi se nekoukám	2 (8,63)	13 (6,36)	15
Σ	80	59	139

Tabulka 18: Ověření hypotézy H2 - Frekvence sledování TV dětmi (*Zdroj: vlastní zpracování*)

Vypočítaná hodnota testového kritéria: $\chi^2 = (P - O)^2 / O = \mathbf{138,958}$

Počet stupňů volnosti $f = (r - 1) \times (s - 1) = 7$

Kritická hodnota testového kritéria: $\chi^2_{0,05} (7) = \mathbf{14,067}$

Vypočítaná hodnota testovaného kritéria je vyšší než hodnota kritická, proto přijímáme alternativní hypotézu a odmítáme nulovou hypotézu. Žáci 9. tříd se dívají více na televizi než žáci 6. tříd.

8 DISKUSE

V této kapitole bych se ráda věnovala shrnutí výsledků a následné diskusi získaných dat. Diplomová práce byla zaměřena na masmédiá v životě žáků základních škol. V měsíci březnu bylo na dvou základních školách (v Pardubicích a České Třebové) realizováno výzkumné šetření, kterého se zúčastnilo 139 žáků 6. a 9. tříd základních škol. Jednalo se o dostupný výběr těchto dvou škol. Dostupný výběr byl použit z důvodu, že tyto dvě školy mám v blízkosti, takže mi to ušetřilo hodně času. Ve výzkumu byly stanoveny dvě věcné hypotézy. Z nich byla jedna vyvrácena a druhá potvrzena. Jako metodologický nástroj byl použit dotazník, který byl složený z 15 otázek. Již při vyhodnocování dotazníkových položek bylo zjištěno, že pro žáky 6. a 9. tříd jsou masmédiá důležitou součástí jejich života.

Jako první položku v dotazníku jsem zařadila identifikační údaje. Následovaly otázky zaměřené na televizi, poté na internet. Můžeme říct, že 99 % dotázaných dětí má doma televizi a 100 % internet). Z výzkumu LSS také vyplývá, že děti nejčastěji sledují televizi samy (10-12 let 41 % dětí, 13-14 let 52 % dětí) (Kuncová 2012). V porovnání s výsledkem dotazování: na televizi se dívají společně s členem rodiny (sourozenec, matka, otec, prarodič) spíše žáci 6. tříd (70 %). Naopak žáci z 9. tříd ze 72,89 % se na televizi dívají sami. Sloboda (2013, s. 73) uvádí „s rostoucím věkem roste podíl sledování televize o samotě. Množství televizorů v dětských pokojích vzrostlo, tím se podíl sledování televizního vysílání o samotě mohl pochopitelně zvětšit“. Proto i já můžu se Slobodou souhlasit a navázat na další shodný výsledek. Když srovnám můj výzkum s výzkumem LSS. Můžu říct, že můj výzkum se shoduje s výzkumem LSS. Totiž LSS uvádí, že v dětském pokoji má svůj vlastní televizor 52 % dotázaných dětí ve věku 10 – 12 let, součástí pokoje dětí v tomto věku je i počítač s připojením na internet (40 %). Součástí pokojů dětí ve věku 13 – 14 let je televizor (66 % dětí) a počítač s připojením na internet má ve svém pokoji 59 % dětí (Kuncová 2012). Můj výzkum zjistil, že 52 % dotázaných dětí z 6. tříd má vlastní televizi v pokoji a 57,62 % dětí z 9. tříd taktéž. V pokojíčku má 50 % dětí ze 6. tříd počítač s připojením na internet a 77,96 % dětí z 9. tříd taktéž.

Mezi největší fenomén dnešní doby patří zabydlování masmédií v dětských pokojích. Více než polovina dotázaných dětí má v pokoji vlastní televizi a počítač s připojením na internet. Děti v pokojíčkách tráví spoustu volného času. Zejména mladí dospívající se zde ukrývají před dohledem rodičů. Dnes má vlastní pokoj 72,5 % vybraných dětí z 6. tříd a 94,93 % vybraných dětí z 9. tříd základních škol. Můžeme říct, že čím je vyšší věk žáků, tím mají pokoj pouze pro sebe.

Z výzkumu dále vyplývá, že televize je pro 97,5 % dětí ze 6. tříd a 77, 97 % dětí z 9. tříd každodenní náplní jejich volného času. Televize je především prostředkem zábavy.

Skoro 76 % dotázaných dětí ze 6. tříd základních škol denně čte knihu, oproti tomu jen 17 % žáků z 9. tříd čte denně taktéž. Internet si vybírají, když chtějí získat informace, nebo rozšířit své znalosti. Internet patří mezi média, která mají roli informační a vzdělávací. V tomto směru internet již předstihl knihy, ale i tak si „*knihy s 30 % uchovávají svoji informační hodnotu*“ (Kuncová 2012). Když porovnáím můj výsledek s výsledkem průzkumu LSS, můžu konstatovat, že se výsledky shodují

Děti také stíhají i hrát hry na internetu a herních konzolích. 47,5 % dětí ze 6. tříd mají herní konzoli v pokoji a 20,33 % dětí z 9. tříd taktéž.

Podle výzkumu LSS „*české děti tráví s médii v průměru 3 a půl hodiny denně*“ (Kuncová 2012). Z mého výzkumu je patrné, že děti ze 6. tříd tráví denně čas u televize: 1 hodinu 27 %, 30 minut 22,5 %, 2 – 3 hodiny 20 % dětí. Denně se na televizi nedívá 2,5 % dětí a také 2,5 % dětí uvedlo, že se na televizi dívají až 6 hodin. Oproti tomu 30,52 % žáků z 9. tříd uvedlo, že na televizi se denně dívají 1 hodinu a 22 % žáků na televizi denně nedívají.

Mezi největší věkové rozdíly patří míry preferencí k vybraným prostředkům. Například žáci 6. tříd více preferují při výběru televizi, potom internet, četbu a počítačové hry. Oproti tomu žáci 9. tříd na prvním místě preferují internet a na druhém počítačové hry. Žáci 9. tříd televizi preferují pouze, když chtějí získat napětí. Rozdíly ve vnímání internetu a počítače jsou opravdu značné. Pokud se chtějí žáci 9. tříd s dobře pobavit, na prvním místě sáhnou po počítačových hrách (33,9 %), pouze 15 % dětí ze 6. tříd si pro zahnání nudy vybere hraní počítačových her.

Závěry z tohoto výzkumu platí jen pro dané školy a není možno je bezpečně zevšeobecňovat na jiné školy.

9 ZÁVĚR

Závěrem mé diplomové práce chci zrekapitulovat a zhodnotit celý obsah, výsledky výzkumu a průzkumného šetření, které se mi podařilo zjistit. Cílem teoretické části diplomové práce, jež jsem si stanovila již v úvodu, bylo vymezit, definovat a specifikovat jednotlivá masmédia a jejich funkce, vytyčit si mediální výchovu a Strategii digitálního vzdělávání, charakterizovat si vývojové období dětí 2. stupně základních škol a socializační činitele, stanovit si jaký vliv na ně mohou mít masmédia. Nastínit si pojetí volného času, jeho funkce a způsoby trávení volného času, jehož součástí jsou masmédia. Ke zjištění a naplnění těchto cílů jsem použila odbornou literaturu a internetové zdroje.

Na teoretickou část navazuje empirická část, která hodnotí aktuální stav řešeného problému a porovnává tento stav s vlastním realizovaným výzkumem. Hlavním cílem empirické části diplomové práce bylo zjistit, jaká média vybraní žáci 6. a 9. tříd na základních školách Pardubického kraje využívají, kolik času s nimi stráví a jaká masmédia upřednostňují. V empirické části bylo dále vysvětleno výzkumné šetření a popsány jeho jednotlivé segmenty. Z výzkumného šetření vyšlo, že žáci 6. a 9. tříd nejvíce upřednostňují televizi a internet. Dále z výzkumu vyšlo, že čím jsou žáci starší, tím více sledují televizi o samotě. Také větší vybavenost pokojíčků masmédií se odráží ve věku. Čím jsou děti starší, tím více mají vybaven pokojíček hromadnými sdělovacími prostředky. Poslední kapitolu tvořila diskuze a závěry z výzkumného šetření.

Provedené šetření ukazuje svět dnešní mládeže, kde jsou masmédia a masová komunikace součástí jejich života. Dnešní doba je velice ovlivněna médii, neexistuje nikdo, kdo by do určité míry nepodléhal vlivu hromadných sdělovacích prostředků. Otázkou zůstává, do jaké míry je ovlivněn každý z nás a jaký vliv mají média na děti a mladé dospívající jedince. V rámci edukace je důležité naučit žáky, jak správně zacházet s masmédií. Umět znát jejich vliv a riziko. Ve výzkumu vyšlo, že žáci se občas nudí. Proto bychom se my učitelé, vychovatelé tak i rodiče měli zamyslet, jak děti tráví svůj volný čas. Ukazovat jim i jinou cestu zábavy, než jenom trávit čas s masmédií.

Na problematiku masmédií v životě žáků základní školy byla napsána řada publikací a výzkumů. V praktické části jsem se zaměřila na Pardubický kraj a to na Pardubice a Českou Třebovou. Během výzkumu se naskytla otázka, zda by byl rozdíl ve trávení volného času s vybranými masmédií, kdybychom porovnávali děti, které žijí ve městě a ty, co žijí na vesnici. Tyto výsledky z výzkumu by mohly být přínosné pro školy, které se výzkumu účastnily. Mohly

by tyto výsledky použít do školního časopisu. Doufám, že výsledky tohoto průzkumu a celá teoretická i praktická část této diplomové práce poslouží i dalším potenciálním kolegům, kteří se budou zabývat podobnou problematikou. Diplomová práce by mohla také napomoci učitelům ke zvýšení prevence na základních školách. Nebo tyto výsledky by mohly posloužit jako pomocný teoretický prostředek pro všechny, kteří pracují s dětmi.

10 SEZNAM ZKRATEK

ČR – Česká republika

DVD – formát digitálního optického datového nosiče (ang. Digital Versatile Disc)

HBO – komerční televizní stanice (ang. Home Box Office)

ICQ – software pro instant messaging využívající protokolu OSCAR (ang. I Seek You)

LCD – display z tekutých krystalů (ang. liquid crystal display)

LSS – výzkum životního stylu (ang. LifeStyle Survey)

MŠMT ČR – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Sb. – sbírky

TV – Televizní přijímač

USA – Spojené státy americké

ZŠ – Základní škola

11 SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Zastoupení respondentů podle pohlaví.....	57
Tabulka 2: Procentuální zastoupení respondentů podle pohlaví	58
Tabulka 3: Věk respondentů.....	59
Tabulka 4: Výskyt televize v domácnosti.....	61
Tabulka 5: Prostředky v dětském pokoji v 6. a 9. tříd základních škol.....	62
Tabulka 6: Množství hodin denně strávených u televize	63
Tabulka 7: S kým děti sledují televizi	64
Tabulka 8: Výskyt počítače v domácnosti.....	65
Tabulka 9: Výskyt internetu v domácnosti.....	66
Tabulka 10: Množství hodin denně strávených u počítače.....	67
Tabulka 11: Zjištěné preference ve využívání počítače	68
Tabulka 12: Míra zažívání pocitu nudy	69
Tabulka 13: Zjištěné preference u dětí, když chtějí děti číst.....	70
Tabulka 14: Zjištění počtu dětí v dětském pokoji	71
Tabulka 15: Míra preference u žáků 6. tříd základních škol k vybraným prostředkům.....	72
Tabulka 16: Míra preference u žáků 9. tříd základních škol k vybraným prostředkům.....	74
Tabulka 17: Ověření hypotézy H1 - Četnost TV v dětských pokojích	77
Tabulka 18: Ověření hypotézy H2 - Frekvence sledování TV dětmi.....	78

12 SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Srovnání respondentů 6. a 9. tříd v zastoupení podle pohlaví	58
Graf 2: Součtové zastoupení respondentů podle pohlaví	58
Graf 3: Procentuální zastoupení respondentů podle třídy	59
Graf 4: Věk respondentů.....	60
Graf 5: Výskyt televize v domácnosti u žáků 6. a 9. tříd ZŠ.....	61
Graf 6: Srovnání žáků 6. a 9. tříd v tom, jaké mají prostředky ve svém pokoji.....	62
Graf 7: Srovnání žáků 6. a 9. tříd u množství hodin denně strávených u televize	63
Graf 8: Srovnání u žáků 6. a 9. tříd s kým sledují televizi	64
Graf 9: Výskyt počítačů v domácnosti	65
Graf 10: Výskyt internetu v domácnosti.....	66
Graf 11: Srovnání u žáků 6. a 9. tříd v množství hodin denně strávených u počítače	67
Graf 12: Srovnání žáků 6. a 9. tříd u zjištěných preferencí ve využívání počítače	68
Graf 13: Srovnání žáků 6. a 9. tříd u množství výskytu nudy	69
Graf 14: Srovnání dětí 6. a 9. tříd podle toho, co preferují když si něco chtějí přečíst	70
Graf 15: Zjištění počtu dětí v dětském pokoji	71
Graf 16: Míra preference u žáků 9. tříd základních škol k vybraným prostředkům.....	74

13 SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Vize strategie do roku 2020	31
--	----

14 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A DALŠÍCH ZDROJŮ

- BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8.
- BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.
- BUERMANN, Uwe. *Jak (pře)žít s médii: příležitosti a hrozby informačního věku a nové úkoly pedagogiky: výzkumná práce Institutu pro pedagogiku a smyslovou a mediální ekologii (IPSUM)*. Vyd. 1. Hranice: Fabula, 2009. ISBN 978-80-86600-58-1.
- BURTON, Graeme a Jan JIRÁK. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal, 2001. Studium. ISBN 80-85947-67-6.
- ČAPEK, Robert. *Třídní klima a školní klima*. Praha: Grada, 2010. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2742-4.
- Děti a televize. *Děti a média* [online]. Rada pro rozhlasové a televizní vysílání ©2017 [cit. 2017-03-19]. Dostupné z: <http://www.detiamedia.cz/col/7/deti-a-televize.htm>
- DOLEJŠ, Martin, Ondřej SKOPAL a Jaroslava SUCHÁ. *Protektivní a rizikové osobnostní rysy u adolescentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4181-8.
- DOSTÁL, Jiří (ed.). *Nové technologie ve vzdělávání: vzdělávací software a interaktivní tabule*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2941-0.
- DYTRTOVÁ, Radmila a Marie KRHUTOVÁ. *Učitel: příprava na profesi*. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2863-6.
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výskumu*. 4., rozš. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2008. ISBN 978-80-223-2391-8.
- GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1993. ISBN 80-85605-28-7.
- HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0873-0.
- HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. Pedagogická praxe (Portál). ISBN 978-80-7367-628-5.
- HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

- HOLOUŠOVÁ, Drahomíra a Milena KROBOTOVÁ. *Diplomové a závěrečné práce*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-1237-3.
- CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.
- JAKUBOWICZ, Karol. *Nová ekologie médií: konvergence a mediamorfóza*. 1. vyd. Zlín: Verbum, 2013. ISBN 978-80-87500-38-5.
- JEŽEK, Vlastimil a Jan JIRÁK. *Média a my*. 1. vyd. V Praze: Akademie múzických umění, 2014. Management umění - umění managementu. ISBN 978-80-7331-304-3.
- JEŽKOVÁ, Zuzana a Jan ŠIKL. Rizika závislostního chování u dětí a dospívajících a jejich prevence. 2012. *Šance Dětem* [online]. Obecně prospěšná společnost Sirius ©2011-2017 [cit. 2016-10-22]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/rizika-zavislostniho-chovani-u-deti-a-dospivajicich-a-jejich-prevence-59.html#televize> ze dne 8.10.2016
- JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Média a společnost*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-287-4.
- KOHOUTEK, Rudolf. *Psychologie duševního vývoje*. 1. vyd. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2008. ISBN 978-80-7375-185-2.
- KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
- KUNCOVÁ, Jana. Děti a média: vyhrávají televize a internet. 2012. *Mediaguru* [online]. Mediaguru ©2017 [cit. 2017-03-19]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/2012/03/deti-a-media-vyhravaji-televize-a-internet/>
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
- LESKOVÁ, Andrea. *Identita adolescenta a masmédiá*. Boskovice: Albert, 2013. ISBN 978-80-7326-233-4.
- LINHARTOVÁ, Dana. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2., nezměn. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2008. ISBN 978-80-7375-222-4.
- MCLUHAN, Marshall. *Jak rozumět médiím: extenze člověka*. 2., rev. vyd., V Mladé frontě 1. Přeložil Miloš CALDA. Praha: Mladá fronta, 2011. Strategie. ISBN 978-80-204-2409-9.

- MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. 4., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-574-5.
- MEYROWITZ, Joshua. *Všude a nikde: vliv elektronických médií na sociální chování*. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2006. Mediální studia. ISBN 80-246-0905-3.
- MLČOCH, Miloš. *Komunikační výchova a školská praxe*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3016-4.
- OSVALDOVÁ, Barbora a Jan HALADA. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketin-gové komunikace*. 3., rozš. vyd. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-266-7.
- PASTOROVÁ, Markéta a Jan JIRÁK. *K integraci mediální výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4624-0.
- PIŤHA, Petr. *Učitelé, společnost a výchova: (práce z devadesátých let)*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-955-3.
- POSTMAN, Neil. *Ubavit se k smrti: veřejná komunikace ve věku zábavy*. 2., opr. vyd. Praha: Mladá fronta, 2010. ISBN 978-80-204-2206-4.
- PROKOP, Dieter. *Boj o média: dějiny nového kritického myšlení o médiích*. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2005. Mediální studia. ISBN 80-246-0618-6.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. *Národní ústav vzdělávání* [online]. Praha: Řídicí výbor k Inkluzi, 2016 [cit. 2017-03-19]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf
- REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-926-7.
- ŘÍČAN, Pavel a Drahomíra PITHARTOVÁ. *Krotíme obrazovku: jak vést děti k rozumnému užívání médií*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-084-7.
- SEDLÁČKOVÁ, Daniela. *Rozvoj zdravého sebevědomí žáka*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2685-4.
- SCHELLMANN, Bernhard. *Média: základní pojmy, návrhy, výroba*. Vyd. 1. Praha: Europa-Sobotáles, 2004. ISBN 80-86706-06-0.

SLOBODA, Zdeněk. *Mediální výchova v rodině: postoje, nástroje, výzvy*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-4496-3.

SPITZER, Manfred. *Digitální demence: jak připravujeme sami sebe a naše děti o rozum*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7294-872-7.

Strategie digitálního vzdělávání do roku 2020. *Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha: MŠMT, 2014 [cit. 2017-03-19]. Dostupné z:

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-digitalniho-vzdelavani-do-roku-2020>

SUCHÝ, Adam. *Mediální zlo - mýty a realita: souvislost mezi sledováním televize a agresivitou u dětí*. V Praze: Triton, 2007. Psyché (Triton). ISBN 978-80-7254-926-9.

ŠVEC, Štefan. *Metodologie věd o výchově: kvantitativně-scientické a kvalitativně-humanitní přístupy v edukačním výzkumu*. České rozš. vyd. Brno: Paido, 2009. ISBN 978-80-7315-192-8.

URBAN, Lukáš, Josef DUBSKÝ a Karol MURDZA. *Masová komunikace a veřejné mínění*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3563-4.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

VYSEKALOVÁ, Jitka. *Psychologie reklamy*. 4., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-4005-8.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Zuzana Kubínová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	PhDr. René Szotkowski, Ph.D.

:

Rok obhajoby:	2017
Název práce:	Masmédia v životě žáků základní školy.
Název v angličtině:	The rule of mass media in the elementary school children's life.
Anotace práce:	Diplomová práce je zaměřena na masmédia, která jsou součástí života dětí základní školy. Tato práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a empirickou. Teoretická část vymezuje a definuje jednotlivá masmédia a jejich funkce. Vytýčuje mediální výchovu a Strategii digitálního vzdělávání. Charakterizuje vývojové období dětí 2. stupně základních škol. Popisuje socializační činitele a stanovuje si, jaký vliv na ně mohou mít masmédia. Nastihuje pojetí volného času, jeho funkce a způsoby trávení, jehož součástí jsou masmédia. Na teoretickou část navazuje empirická část, která hodnotí aktuální stav řešeného problému a porovnává tento stav s realizováním vlastního výzkumu.
Klíčová slova:	masmédia, médium, tištěná média, elektronická média, mediální výchova, Strategie digitálního vzdělávání, děti 2. stupně základních škol, socializace, rodina, vrstevníci, škola, volný čas

<p>Anotace v angličtině:</p>	<p>The diploma thesis focuses on mass media which are a part of life of pupils at secondary schools. The thesis is divided into two parts – a theoretical and empirical part. Theoretical part describes particular mass media and their functions. Also defines media education and the Strategy of digital education. This part also characterizes a period of secondary school child development, describes factors of socialization and determines the influence mass media can have on these children. Last but not least this part outlines a conception of a free time, its functions and ways of spending a free time of which mass media are part of. The theoretical part is followed by an empirical part which evaluates an actual state of designated problem and compares it with actual research performed by an author.</p>
<p>Klíčová slova v angličtině:</p>	<p>Mass media, medium, press, digital media, media education, Strategy of digital education of children, pupils of secondary school, socialization, family, peers, school, free time</p>
<p>Přílohy vázané v práci:</p>	<p>4</p>
<p>Rozsah práce:</p>	<p>97 stran včetně 5 stran příloh</p>
<p>Jazyk práce:</p>	<p>český</p>

15 SEZNAM PŘÍLOH

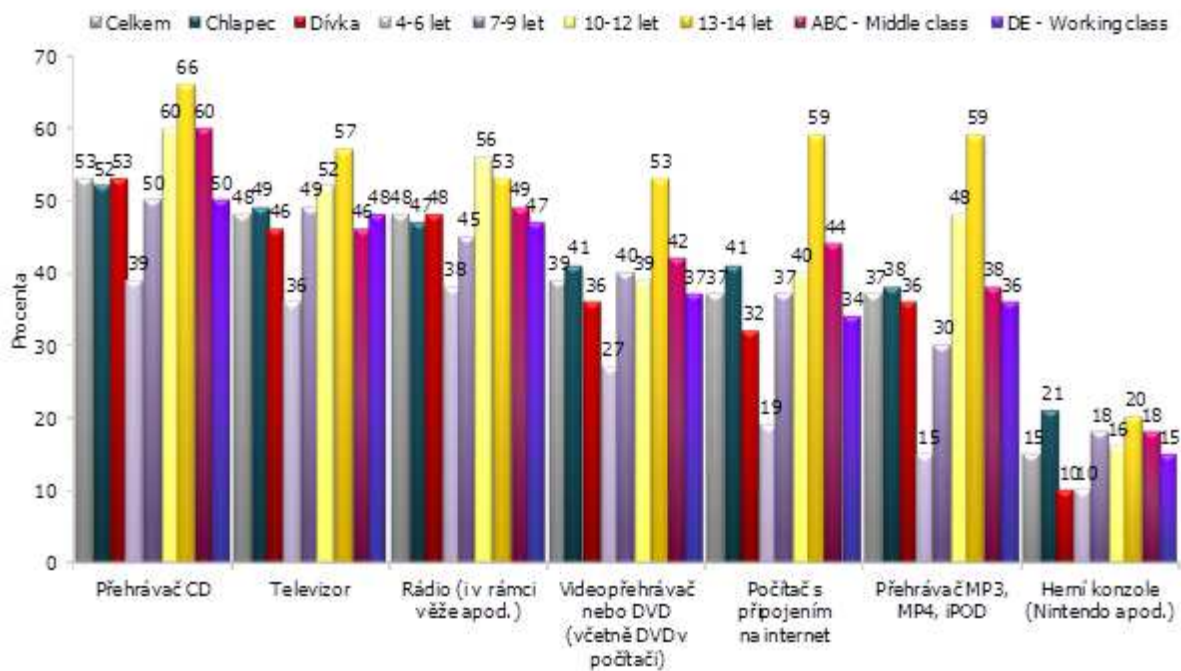
Příloha č. 1: Vybavenost dětských pokojíčků – vybrané předměty

Příloha č. 2: Volný čas – pouze média

Příloha č. 3: Preference médií

Příloha č. 4: Dotazník

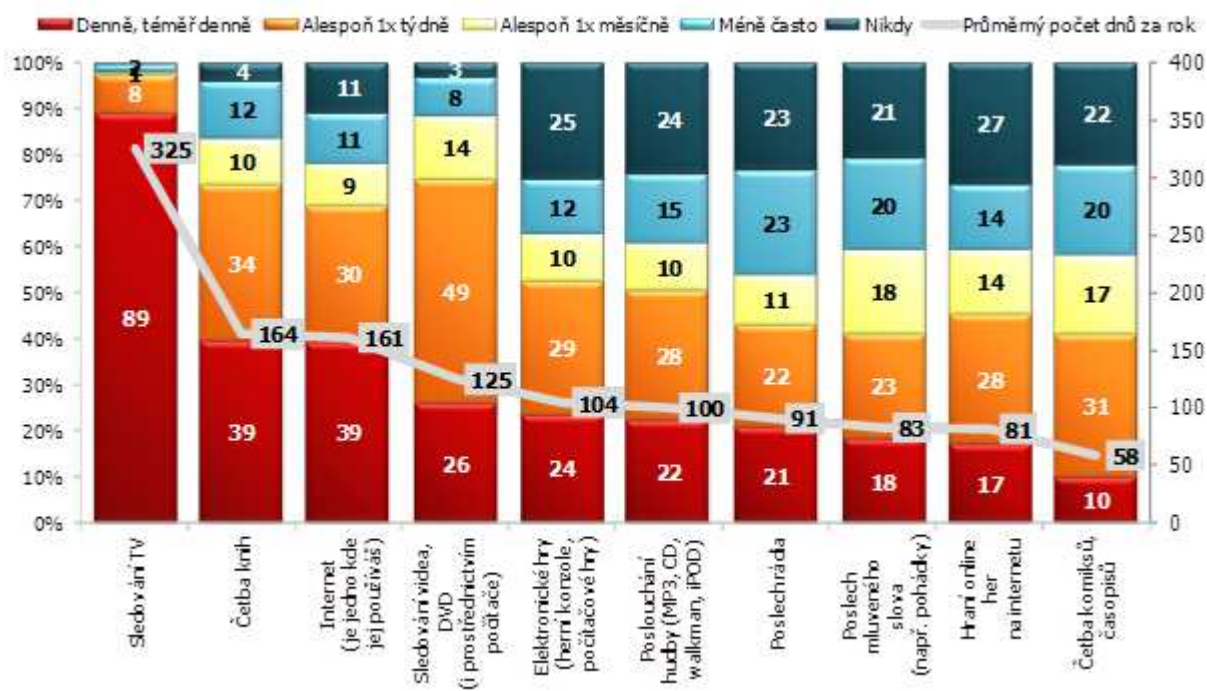
Příloha č. 1: Vybavenost dětských pokojíčků – vybrané předměty

ZDROJ: Výzkum životního stylu dětí, ATO - MEDIARESEARCH ZÁKLAD: LSS Děti 2011 - děti, které mají vlastní pokoj, n = 648

Zdroj: Kuncová 2012

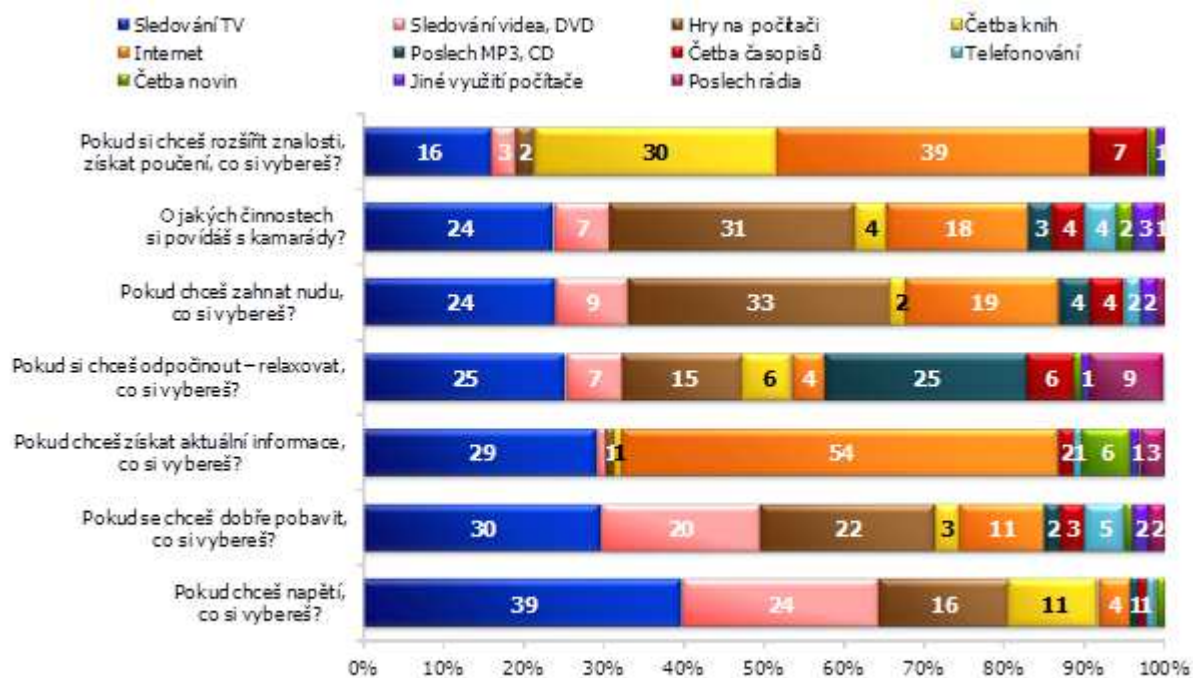
Příloha č. 2: Volný čas – pouze média

ZDROJ: Výzkum životního stylu dětí, ATO - MEDIARESEARCH ZÁKLAD: LS5 Děti 2011, n = 730

Zdroj: Kuncová 2012

Příloha č. 3: Preference médií

ZDROJ: Výzkum životního stylu dětí, ATO - MEDIARESEARCH ZÁKLAD: L55 Děti 2011, 10-14 let, n = 311

Zdroj: Kuncová 2012

Příloha č. 4: Dotazník

Vážený žáci,

dostává se Vám do ruky dotazník, který zkoumá masmédiá v životě žáků základní školy. Cílem této práce je přispět k rozvoji vědy zabývající se vlivem masmédií na děti. Veškeré získané informace jsou zcela anonymní a jsou v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů.

Výzkum je realizován pod záštitou Univerzity Palackého v Olomouci.

Vybrané odpovědi na otázky zakroužkuj, pokud chceš odpověď změnit, přeškrtni ji a zakroužkuj jinou.

VZOR:

Např. otázka

Jak se máš?

Při změně oprav takto:

Jak se máš?

1) dobře

2) špatně

a) ~~dobře~~

b) špatně

1) Jsi?

- a) dívka
- b) chlapec

2) Do jaké třídy chodíš?

- a) 6. třída
- b) 9. třída

3) Jaký je tvůj věk?

- a) 11
- b) 12
- c) 13
- d) 14
- e) 15
- f) jiný

4) Máte doma televizi?

- a) ano
- b) ne

5) Jaké prostředky máš ve svém pokoji? Můžeš zakroužkovat více odpovědí.

- a) přehrávač CD
- b) televize
- c) rádio (i v rámci věže atd.)
- d) video přehrávač DVD
- e) počítač s připojením na internet
- f) přehrávač MP3, MP4, iPOD
- g) herní konzole
- h) telefon
- i) žádný z těchto předmětů jaký?

6) Kolik času denně strávíš u televize?

- a) 6 hodin
- b) 5 hodin
- c) 4 hodiny
- d) 3 hodiny
- e) 2 hodiny
- f) 1 hodinu
- g) 30 minut
- h) Na televizi se nekoukám.

7) S kým nejčastěji sleduješ televizi? Zakroužkuj pouze 1 odpověď.

- a) s kamarádem /s kamarádkou
- b) s prarodičem
- c) s otcem
- d) s matkou
- e) se sourozencem
- f) sám/sama

8) Máte doma počítač?

- a) ano
- b) ne

9) Máte doma internet?

- a) ano
- b) ne

10) Kolik času denně strávíš u počítače?

- a) 6 hodin
- b) 5 hodin
- c) 4 hodiny
- d) 3 hodiny
- e) 2 hodiny
- f) 1 hodinu
- g) 30 minut
- h) Na počítač nechodím.

11) Co děláš na počítači nejčastěji?

- i) Hraji počítačové hry.
- j) Brouzdám po internetu.
- k) Jsem na sociální síti (Youtube, Facebook, atd.).
- l) Učím se do školy.
- m) Nechodím na internet

12) Jak často se nudíš? Odpověď zakroužkuj.

stále - velmi často - často - občas - nikdy - nevím

13) Zakroužkuj, co čteš každý den (můžeš více odpovědí):

- a) knihy
- b) časopisy
- c) zprávy na internetu
- d) příspěvky na sociálních sítí
- e) jiné
- f) nečtu

14) Dětský pokoj mám:

- a) sám/ sama
- b) s 1 sourozencem
- c) se 2 sourozenci
- d) s více sourozenci

15) Jaké jsou preference u vybraných prostředků? Zakřížkuj u každého média jednu preferenci.

	sledování TV	internet	čtení časopisů, knih	poslech hudby	hry na počítači	jiné využití počítače	telefonování
Pokud si chceš rozšířit znalosti, získat poučení, co si vybereš?							
O jakých činnostech si povídáš s kamarády?							
Pokud chceš zahnat nudu co si vybereš?							
Pokud si chceš odpočinout – relaxovat, co si vybereš?							
Pokud chceš získat aktuální informace, co si vybereš?							
Pokud se chceš dobře pobavit, co si vybereš?							
Pokud chceš napětí, co si vybereš?							

Děkuji za spolupráci!